LP-UP
lyóirat Csoport
5 fő

Kiskarácsony, nagykarácsony

Kedves olvasó!

A KÖZGAZDÁSZ ezzel a számával búcsúzik az 1994-es évtől. Jövőre februárban jelentkezünk először.

Igyekeztünk a megszokottnál bővebb, a közeledő ünnepek hangulatához illő lappal szolgálni egyetemi és egyetemen kívüli olvasóinknak.

Ez az év nem volt könnyű a magyar emberek számára, és nem ígérkezik könnyűnek a következő sem. A májusi választások ugyan gyökeresen megváltoztatták a magyarországi politikai pártok erőviszonyát, a második félév kínkeserves gazdasági vitái azonban azt bizonyították, hogy egyes társadalmi rétegek – köztük a közalkalmazottak, a pedagógusok, az egyetemi oktatók – nem kerültek a politikai harcban győztes társadalmi csoportok közé. Ha egyáltalán vannak ilyenek ebben az országban, amely – úgy tűnik – továbbra sem kap számottevő segítséget a nyugati világtól. Pedig ezek a hatalmak alig öt évvel ezelőtt arra biztatták Magyarország elitjét, hogy váltsa le a szocialistának nevezett rendszert, s akkor utat nyitnak az ország nyugati integrációja előtt. Ez utóbbi ígéret teljesítésének határideje egyre távolabb tolódik...

A Magyarországon élő emberek többségének megélhetése nehéz. Az egész világot átfogó karácsonyi, újévi ünnepek alkalmával azonban gondoljunk azokra is, akiknek különösen keserves sors jutott osztályrészül. Gondoljunk például egy Bihacs nevű város hetvenezer lakójára, akik nemrég még az Egyesült Nemzetek Szervezetének védelmét élvezték, mára azonban már földönfutókká váltak: velük egy nyelvet beszélő, nemrégen még velük egy országban élő emberek, egy őseikkel évszázadok óta közös sorsban osztozó nép fiai rommá lőtték lakóhelyüket, vezetőjük parancsára felgyújtották otthonaikat. Az irdatlan katonai technológiával rendelkező nagyhatalmak ölbe tett kézzel nézik ezt a tragédiát érdekszféráik határán.

Hazánk túlságosan is közel fekszik ehhez az elképesztő jelenséghez, amit a vén Európa öt évvel 2000 előtt produkál. Nem lehetünk közömbösek! Történelme során szomszédainak tragédiái oly sokszor előzték meg Magyarország hasonló sorsát. Gondolkodjunk azon, mit tehetnénk, hogy ennek vége legyen.

A szerkesztőség

KöZGAZDASZ ... FF005047
01336260
1994.12.12.

KÖZGAZDÁSZ

A BUDAPESTI KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM LAPJA

XXXVII. ÉVFOLYAM, 16–17. SZÁM | ÁRA: 15 FORINT | 1994. DECEMBER 9.

Megmozdulás helyett elmozdulás

Felfüggesztette tevékenységét az a sztrájkbizottság, amelyet három felsőoktatási szakszervezet hozott létre. Mint a testület elnökétől, Kis Papp Lászlótól megtudtuk, ha nem is tartják jónak a november végi érdekegyeztetési tárgyaláson elért eredményeket, azért elmozdulásként értékelik azokat a korábbi merev kormányállásponthoz képest. Jövőre több hallgatójuk lesz az egyetemeknek, oktatói létszámleépítés viszont nem lesz. Az emelkedő energiaárak kompenzálására visszatérnek a jövő évben. A közalkalmazotti alapilletmény 8500 forintra növelése minimum 7 százalékos béremelkedést jelent jövőre a felsőoktatásban. Az étkezési hozzájárulást 400 forinttal emelik és a 41 500 forint alatti fizetésekből havi 600 forinttal kevesebb adóelőleget vonnak le.

Körlevél

A Centrum-alapítványokkal kapcsolatos tudnivalókról a gazdasági és műszaki igazgatóság körlevélben tájékoztatja az egyetem polgárait.

Országos Társadalomtudományi TDK

Az Országos Tudományos Diákköri Konferencia Társadalomtudományi Szekciója 1995. április 7–8.-án a Vitéz János Római Katolikus Tanítóképző Főiskolán – Esztergomban – tartja legközelebbi rendezvénysorozatát, a XXII.-et.

A Társadalomtudományi Szekcióba beküldhető a társadalomtudományok bármely területével foglalkozó pályamunka.

A részvétel feltételei: A legkorábban az 1993. évben és legkésőbb az 1994–95. tanév I. félévében készült dolgozatok mutathatók be az országos konferencián, függetlenül attól, hogy a jelentkező hallgató jogviszonya fennáll-e még. Mivel vannak olyan egyetemek, főiskolák, ahol nem rendeznek házi TDK-versenyeket, közvetlenül is benyújthatók a dolgozatok a konzulens tanár javaslatával.

A nevezés módja: A pályázó jelentkezési lapját és a dolgozatról készült rezüméket 1994. december 15-ig, a dolgozat két példányát 1995. február 1-jéig kérjük elküldeni a következő címre: Vitéz János Római Katolikus Tanítóképző Főiskola 2501 Esztergom, Postafiók 20. XXII. OTDK Tel.: (33) 313-699, Fax: (33) 313-493.

A dolgozatra – a pártatlan bírálat érdekében – kérjük ne írjon semmi mást, csak a dolgozat címét! A pályázó nevét, címét és a konzulens tanár nevét, címét egy borítékban kérjük mellékelni a dolgozathoz. Minden dolgozatról két bírálat készül, a bírálatot minden esetben olyan tanár készíti, aki nem tanít a küldő intézményben s így nem ismerheti a dolgozat íróját.

A szekció nyílt. Szeretettel vár és fogad bármely felsőoktatási intézmény képviseletében színvonalas pályamunkát. A jelentkezési lapokak a HTT-irodában, a főépület 148-as szobában lehet fölvenni.

Veress-interjú a lemondásról

Veress József lemondásáról annak idején elsősorban tőle és a rektortól próbáltunk információt szerezni. Egyikük sem kívánt válaszolni kérdéseinkre.

Időközben Veress József *nyilatkozott a Figyelőnek*. (Az egész oldalas interjút a november 24-i szám közli, *Egyetemi gondolatok egy lemondás ürügyén* címmel.) Lapzártánk idején a volt rektorhelyettes külföldön van, ezért az interjúban kifejtettekkel kapcsolatos kérdésekkel ismételten megkerestük a rektort. *Andorka Rudolf* válaszlevelében *arról tájékoztatott bennünket*, hogy Veress Józseffel *megállapodást kötöttek, miszerint az egyetem nyugalmának megőrzése érdekében egyikük sem nyilatkozik a Közgazdásznak* a lemondás körülményeiről.

Így most kommentár nélkül közreadunk néhány olyan részt a Figyelőben megjelent Veress-interjúból, amelyről a rektor véleményét kértük:

Veress József a szervezeti egységek közötti erőforrás-átcsoportosításról: „Nincs szó túlzott egyetemi oktatói létszámról, de *jó néhány helyen szükség van minőségi cserékre*. Így például, *ha egy egyetemen belüli intézet képtelen elérni kitűzött célját*, jelesül azt, hogy minden rászorulót angol és német alapképzésben részesítsen, akkor véleményem szerint – a kutatással és az üzleti szaknyelv oktatásával foglalkozó minimális mag meghagyásával – *ki kell onnan vonni az erőket*, s az erőforrásokat a business, a marketing, a pénzügy, a számvitel és az elméleti közgazdaságtan oktatására kell koncentrálni...”

A leépítésekkel kapcsolatban: „Egyfelől valóban *van itt néhány tucatnyi tanár, aki képtelen megfelelni a modern oktatás és kutatás követelményeinek*, másfelől azonban számos területen még több alkalmas emberre lenne szükség. A változásokat azonban sem a közalkalmazotti törvény, sem az egyetemen kialakult »majd lesz valahogy« állapot nem teszi lehetővé. Éppen ezért, ha már ilyen közel kerültünk egy következő lépcsőfokhoz, akkor – természetesen a demokrácia szabályait betartva – *autoriter döntéseket kell hozni, legyen szó a szervezeti struktúra korszerűsítéséről, vagy arról, hogy keményen végigvigyük a gazdálkodás decentralizálását*...”

A külön felvételi kritériumokról: „S *ne történhessen meg, hogy a hallgatókkal kialakított egyetemi és kari tanácsi konszenzus után*, azok ellenére *a tanszékek saját felvételi kritériumokat támasszanak*. Ilyeneket én nem hagyok, nem hagytam és nem is hagynék...”

Egyes tevékenységek megszüntetéséről: „Hogy az egyetem készen álljon a minőségi változásra, *néhány, a profiljába tartozó tevékenységet meg kellene szüntetnie* – extenzív továbbfejlesztésre tehát nincs mód. A cél az lenne, hogy mindenki pontosan tudja, hogy mi a szerepe és mi a feladata...”

Továbbra is úgy gondoljuk, hogy az egyetem polgárainak több közük van mindehhez, mint az országos nyilvánosságnak.

A szerk.

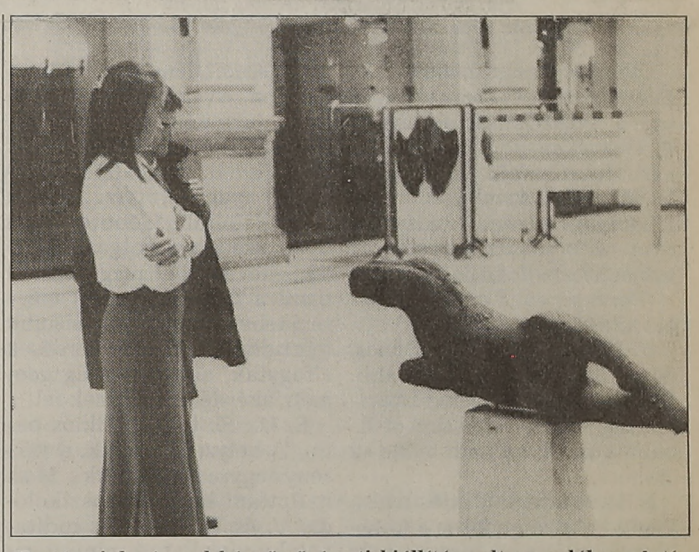

Kortársaink címmel képzőművészeti kiállítás volt az aulában. A tíz főiskolás, illetve pályakezdő munkái a közművelődési titkárságnak köszönhetően díszítették hétköznapjainkat

Európai diákdiplomaták a Közgázról

Európa ifjúságát képviselte egy diszkriminációellenes dokumentum aláírásakor, Strasbourgban *Kigyós Zsuzsa* ötödéves és *Király Adrienn* harmadéves diákunk. A szimpóziumot az Európa Tanács 1993-ban, Bécsben hozott diszkriminációellenes deklarációja kinyilvánításának mintájára szervezték meg. Míg azon az eseményen az európai államok képviselői fejezték ki mindenfajta megkülönböztetés elleni elkötelezettségüket, most a szociális csoportok, a munkaadók, a munkavállalók, a női lobby, a sportszervezetek, az Európai Antifasiszták és Ellenállók, az egyetemi és főiskolai rektorok és Európa ifjúsága nevében fogadtak el hasonló dokumentumot. Minden szociális csoportot legnagyobb európai szervezete képviselte. A szerény keretek között megtartott rendezvényt az Anna Frank Alapítvány, az Európa Tanács és az Európai Unió Bizottságai támogatták.

Két hallgatónk az AEGEE delegáció tagjaiként Európa ifjúságát, és természetesen a magyar egyetemisták és főiskolások nézőpontját fogalmazta meg a diszkriminációt általában áttekintő kerekasztal-beszélgetéseken és a konkrét témákat felölelő munkamegbeszéléseken. (Kigyós Zsuzsát az AEGEE-Europe volt elnökeként kérték fel egy beszédre, mely az európai ifjúság diszkriminációval kapcsolatos tapasztalatairól és a problémák lehetséges megoldásairól szólt; valamint a végső deklaráció felolvasására is őt kérték fel. Király Adrienn az egyik munkamegbeszélés levezetésében vállalt szerepet.)

Az Európai Antifasiszták és Ellenállók szervezete úgy döntött, hogy visszavonul a nagy nemzetközi szervezetekben folytatott munkától. Faji megkülönböztetés elleni munkájuk folytatását Európa ifjúságára bízták. Ezt azzal a gesztussal tették, hogy leideni dekralációjukat átadták az Európa fiatalságát képviselő egyik diáknak (Zsuzsának és ezzel az AEGEE-Európának). Az ő dolguk most már, hogy tovább vigyék a diszkriminációellenes harcot.

A szimpóziumon elfogadott dokumentum aláírói vállalják, hogy együttműködnek a diszkriminációellenes harcban. Így remélhetően sokkal több ember figyelmét felhívják majd e probléma fontosságára. Diákjaink az oktatási munkabizottságban javasolták olyan iskolai tantárgy bevezetését, amely a társadalmi problémákról szólna, elmagyarázná a tanulóknak, hogy szociális problémáik okát társadalmi mechanizmusokban kell keresniük, nem pedig tőlük eltérő bőrszínű, vallású, származású emberek mesterkedésében.

Az európai szociális csoportok diszkriminációellenes dokumentumát átadták az Európa Tanács és az Európai Unió képviselőinek. Az AEGEE-Budapest ezúton is keres olyan érdeklődőket, akik részt vennének a diszkriminációellenes és az emberi jogokat támogató tevékenységekben. Minden jelentkezőt várnak az AEGEE-irodában, a főépület 163-as szobában.

Attention!
New opportunities at the ISC!

The International Studies Center is advertising again in the Spring semester of the academic year 1994/95 its courses taught in English, by Hungarian BUES professors and foreign guest lecturers free of charge for the third, fourth and fifth year students of the Budapest University of Economic Sciences.
Application deadline: January 16, 1995
First day of classes: January 30, 1995
For more detailed information and application forms, please contact the ISC Office (Room 136, main building)

Életveszély a Sóház utcában

Pénzhiány miatt késik a felújítás

Elkerítették a főépület mögötti Sóház utca egyetem felőli oldalának egy részét az elmúlt hetekben. „Omlásveszély”, hirdetik a figyelmeztető táblák a kerítéseken. Bizonyára akadnak olyanok, akiket bosszant, hogy emiatt nem tudnak parkolni ezen a helyen. Talán az ő számukra a legfontosabb az az információ, hogy az utca egy részét nem valakik túlzott óvatossága miatt zárták le. Műszaki szakvélemény tanúsítja, hogy a főépület Sóház utcai falának középső részéről homlokzatdarabok szakadhatnak le.

Szigeti Bélától, az egyetem felújítását másfél évtizede bonyolító Művelődési Beruházó és Szaktanácsadó Kft. (Műber) műszakiigazgató-helyettesétől megtudtuk, hogy cége és az egyetem 1990 óta folyamatosan figyelemmel kíséri a Sóház utcai homlokzat állapotát. Többször szóvá tették a Közgáz rekonstrukcióját finanszírozó Művelődésügyi és Közoktatási Minisztérium illetékeseinek, hogy a háborús károkat szenvedett fal veszélyessé válhat. Például az utca forgalma olyan rezgéseket kelthet, ami kilazult kövek kieséséhez vezethet. A minisztérium elfogadta érveiket, ezért megbízták a Középület-tervező Rt.-ot, hogy készítsen szakvéleményt a homlokzat állapotáról. Az eredmény: a falból kieshetnek kövek, tehát az alatta lévő terület életveszélyes.

Ennek nyomán zárták le ideiglenesen az utca egy részét. Hamarosan elkészül egy védőtető, ami alatt a gyalogosok közlekedhetnek majd. Efölé épülhet az az állványzat, amelyről felújíthatják a homlokzatot. E munka kezdési és befejezési időpontja azonban még bizonytalan. Attól függ, hogy a minisztérium mennyi pénzt biztosít az elvégzésére.

Manchin Miriam lett a gólya szépségkirálynő. Miriam szerint nem ő a tipikus szépségkirálynő. Nem sminkeli magát, érdekli a közvéleménykutatás, hegedül és nagybőgőzik, szeret bakancsban járni, és van már barátja...

Nem akarunk nagy forradalmat

Bemutatkozik az új HT-elnök

A hangja betöltötte a folyosót. Nem a harsányságára, inkább a szép, mély zengésű hangjára lettem figyelmes.

– Elnézést kérek! – szabadkozott a fiatalember, mivel meglepetésemet megdöbbenésnek vélte. Kis bajusz az álla közepén, pontnyi szakáll, hullámos hosszú haj. Mikor megjegyeztem, hogy a fizimiskája a három testőr D'Artagnanjára emlékeztet, nevetett, mert ezt már nem először mondták róla.

Így ismerkedtem meg Bedő Imre III. éves hallgatóval, a HT új elnökével.

– *Pesti, vagy vidéki vagy?*

– Szupervidéki.

– *Hogy érted ezt?*

– Erdélyi vagyok, Csíkszeredáról jöttem.

– *Nehéz volt itt a beilleszkedés?*

– Más. Erdélyben nagyobb a közösségi szellem, sokkal jobban összetartanak az emberek. Itt mindenki csak a maga dolgára figyel. Azért itt is hamar kialakult a baráti köröm. Olyan típus vagyok, akinek nem okoz nehézséget a beilleszkedés. Barátaim az angol csoportból valók, véletlen folytán kerültünk össze, de nagyszerű a társaság.

– *Mi hozott a Közgázra?*

– Ösztöndíjat nyertem. A bukaresti közgazdasági egyetem elsőéves hallgatója voltam, amikor a román–magyar államközi szerződés alapján meghirdetett pályázatra beneveztem.

– *A Közgázon kellett különbözetit tenned?*

– Ez volt a feltétele, hogy másodéven folytathassam a tanulást, de végül is fél év alatt fejeztem be az első évet.

– *Van különbség a bukaresti és a budapesti egyetem között?*

– Itt más a képzés minősége. Jobb. Több dolgot tanulunk. Jó a felszereltség, nagyobb a könyvtárállomány. De stílusbeli különbség is van. Most már megszoktam, eleinte azonban szokatlan volt, hogy a számonkérési rendszer más. Ott mindenből szóbeli vizsga volt. Az írásbeli tesztvizsga itt teljesen új feladat elé állított. Amiben a két egyetem között nincs különbség, az a tanár-diák viszony, amely ugyanolyan jó ott is, mint itt. Aki akar kommunikálni a tanáraival, az tud, itt is ott is.

– *Nem félsz attól, hogy a budapesti diplomával hátrányosabb helyzetbe kerülsz, ha hazamész?*

– Garantálták a diplomám elismerését, mivelhogy a román állam küldött Budapestre tanulni. Persze nem tudni, hogy mivel nincsenek meg a törvényes keretek, sikerül-e ezt érvényre juttatni.

– *Hogy tettél szert ilyen népszerűségre a hallgatók körében, hogy beválasztottak a HT-be?*

– Idén tavasszal, amikor erre sor került, még a Vezér utcai kollégiumban laktam, ahol a kollégistáknak csak fele közgázos. Szerintem, akik ismertek valamennyire is, valószínűleg megbíztak bennem. Jó érzéssel töltött el az akkori visszajelzés. Még akiket alig ismertem, mert nem volt velük személyes kapcsolatom, azok is örültek, hogy indulok a HT-választáson.

– *Tavaly óta egyetemi tanácstag vagy. Mi a véleményed a testület munkájáról, az egyetemi tanácstagok közül ki volt rád hatással?*

– Az egyből látszik a testületen, hogy csúcsszerv. Egy kicsit lehet, hogy nehézkes, de nem tudom elképzelni kisebb létszámmal, mivel elég nagy az egyetem. Rám mindenképpen Veress úr volt hatással.

– *Mint HT-elnöknek, mi a feladatod és mit szeretnél elérni?*

– A reformértékelő bizottság tagja vagyok, és ezt a munkát az

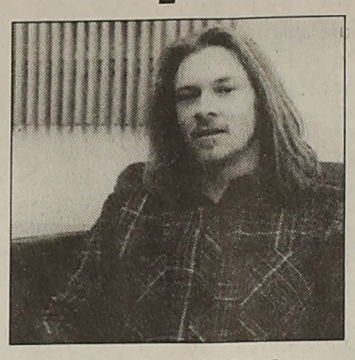

egyik legfontosabb feladatomnak tartom. Ezenkívül én fogok foglalkozni a Budapesti Egyetemi Szövetséggel kapcsolatos kérdésekkel. Az egyetemi vezetéssel jó a HT viszonya, és ezt mindenképpen szeretnénk fent is tartani. Megpróbáljuk komolyabbá tenni a HT munkáját úgy, hogy mindenre jobban odafigyelünk, és hogy konstruktív dolgokkal állunk elő. A HT belső átalakítására, megreformálására is szükség van. Felosztjuk a munkát, hogy mindenkinek legyen feladata. Akik most bent maradtak a HT-ben, vagy újonnan lettek megválasztva azoknak nagy a munkakedve és az érdeklődése. Ezt a fokozott intenzitást csak fent kell tartani, és akkor a ránk váró munka nem okoz nehézséget. Szeretném a diákok számára átláthatóbbá tenni a HT-munkát. Persze mindig maradnak problémák, de ez nem jelenti azt, hogy nem csinálunk semmit. Hiszen nagyon sok mindenbe van beleszólásunk, a diákképviselők 33 százalékos részaránya aduászt jelent. Szeretnénk a Közgazdász újságon keresztül folyamatos tájékoztatást adni arról is, hogy milyen eredményeket értünk el.

– *Sok diák azt várja a HT-től, hogy az egyetemi követelményrendszerből lefaragjon. Mi erről a véleményed?*

– Szerintem nem a könnyítés az, ami felmerül most a 3+2-es oktatási rendszer esetében. Sokkal inkább az, hogy a hallgatók nem érzik igazságosnak a túl sok próbatételt. Nem kellene egymástól függővé tenni az eredményeket. Abszolút mércét kellene felállítani, ugyanis a mostani helyzetnek nem lesz jó hatása az egyetemi közösségre. Ilyen légkörben fennáll valóban annak a veszélye, hogy a diákok közti viszony megromlik, ahogy azt az egyetemi lap Tanszék rovatában mint jó poént elsütötték. (E szerint egymás kijátszása érdekében a diákok hamis puskákat terjesztettek.) Megfigyelhető az is, hogy a hallgatók titkolódznak a tekintetben, hogy milyen szakra jelentkeztek, nehogy túljelentkezést idézzenek elő. Ez a szellem egyértelműen megrontja a hangulatot. A reformértékelő bizottságban ezeknek a kifogásoknak is hangot adunk.

– *Eközben persze számolnotok kell azzal is, hogy szembekerülhettek a vezetéssel.*

– Nem akarunk nagy forradalmat, a tárgyalásos utat választjuk, hiszen az elmúlt időszak egyik legnagyobb vívmányának tekintjük a kialakult jó kapcsolatunkat a vezetéssel. De mindemellett keményen ki szeretnénk állni az elképzeléseink mellett.

– *Harmadévben szakosodás előtt HT-elnöknek talán nem a leghasznosabb lenni.*

– Azért vállaltam, mert érzek annyi energiát magamban, hogy az elképzeléseimet megvalósítsam. Abban persze van igazság, hogy nekem most kellene valóban a tanulásba belehúzni. Remélem, a többi HT-taghoz hasonlóan én is össze tudom egyeztetni a HT-ban végzett munkámat a tanulással. Úgy tűnik, erre minden esély adott, hiszen mindneki bele vetette magát a munkába.

H. E.

AIESEC

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

A Digital Equipment Corporation a világ egyik vezető nagyvállalata a nyílt számítógépes rendszerek területén. Magyarországi leányvállalata, a Digital Equipment Hungary Ltd. meghatározó szerepet játszik a magyar számítástechnikai piacon.

A cég pályázatot hirdet, melynek célja, hogy lehetőséget és támogatást adjunk tanulmányaik befejezése előtt álló, negyed- és ötödéves közgazdász egyetemi hallgatóknak, olyan szakmai munka (pályamunka) elkészítésére, melynek témája a magyar gazdaság vagy társadalom egy jelentős kérdésének informatikai szempontú elemzése, illetve kidolgozása.

A megadott témákra pályázni egy rövid (10–15 soros) szakmai vázlattal, és az eddigi szakmai út, érdeklődés ugyancsak rövid (max. 1 oldal) leírásával lehet. A pályázati anyagokat az AIESEC BKE helyi bizottságának kell leadni, 1994. december 20-ig.

A TANSZÉK

VI. évfolyam, 10. szám
Írta: Böhm, Sümeghy, dr. Magenheim
Történik: 1994-ben, a Mintagazdaságtan Tanszéken

(Az előző rész tartalmából: Égető kérdések a menzáról, és egyéb tanszéki aktualitások. A tanszéken az új szobrokat nem lehet majd ragasztani, felfújhatók lesznek és kerekes állványon lehet mozgatni őket. A main-stream outside subjecteket allokálják.)

(Perényi és Ekcsöli Dénes beszélget a folyosón.)

P. M.: Bocsáss meg, Dénes, de ez így nem mehet tovább. Tudod jól, hogy béketűrő típus vagyok, és veled sem ordibálnék most, ha nem lenne rá okom.

E. D.: Tudom, Miklós bácsi. Végül is közmondásos a konfliktuskerülésed, hiszen már két tanszékről jöttél el emiatt, hogy ne kelljen összetűzésbe kerülni a kollégáiddal.

P. M.: Na ugye. Erre most jönnek a hallgatók, hogy nem lehet megoldani a vizsgasorokat, meghogy nem egyértelműek a megoldások. Hát akkor én hogy tudtam megoldani őket? És bocsáss meg, nemcsak egyszer, úgy találomra, hanem negyven éve folyamatosan ugyanazok a megoldások jönnek ki?

E. D.: Igen, Miklós bácsi, te, azt hiszem, kifejezetten következetesen konzekvens vagy.

P. M.: A számból szedted ki a szót. Hát nem logikus akkor, hogy ha úgy látom jónak, felemelem a javítás után a ponthatárokat? Nem gyanús az, ha túl sokan tudják az évfolyamon már a helyes megoldásokat? És ha most nem emelem meg a ponthatárokat, mi lesz jövőre? Rossz rágondolni is, hogy lehet, hogy valaki már úgy is tökéletes tesztet tudna kitölteni, hogy be se ült az óráimra.

E. D.: Miklós bácsi, de hát a tesztek, azok hogy kerülhettek a hallgatókhoz?

P. M.: Hát ez a legarcpirítóbb szemtelenség. Mert érted, ha ez más tantárgynál lenne, azt mondom, hagyján. De pont a Mintaszikológiánál? Te is tudod, hogy ebből az ismeretanyagból ötven kérdést lehet feltenni. Többre nincs ilyen szépen kidolgozott válasz, kevesebből meg nem áll össze a teszt. Azt azért mégsem tehetném, hogy a második tesztidőpontokra a kérdések elfogytak, akkor mindig geometriakérdéseket teszek fel!

E. D.: Ki tudja, Miklós bácsi. A helyzet élesedik, a verseny egyre fokozódik. Most hallottam, hogy Mintaszikológia V. és VI. címen is indítanak kurzusokat. A minisztériumból is jönnének át tanítani, sőt állítólag a Lipótról is.

P. M.: Jópofa dolog, nem? Persze, a mostani helyzetnek is vannak előzményei. Tudod, nemcsak én foglalkozom ezzel a tárggyal, és ezt azért nehéz megértenem. Mert nézd, ha feltételezzük, de meg nem engedjük, elfogadom azt, hogy nemcsak ez az egy elméleti iskola létezik. De hogy azért valaki azt még vizsgálja is, pláne tanítsa! Hát most mondd meg, úgy őszintén. Te köszönnél neki? Na ugye, maximum, ha találkoznál vele, de ezért szerencsére más épületbe költöztem. És ezt te még tiszta versenynek nevezed? Hogy engem, aki negyven éve tanítja ezt, próbálnak meg másokkal helyettesíteni? Magyarországon csak egy ember tudja ezt nálam jobban, de ő se él itthon. Tudod mi lesz az igazi verseny? Ha én is elkezdek inkább Presztízs tárgyakat tanítani. Miért ne? A hallgatók kívánják, a Presztízs Tanszék nem bírja, a dékán szerint pedig majd mi magunk is megoldjuk. Ki másra gondolhatott, mint rám? Tesztsorom meg javítási kulcsom úgyis van már, a többi meg gyerekjáték.

Könnyen lehet, hogy „drogossá" válhatok

Van olyan diák, akinek energiája és képességei elegendők arra, hogy párhuzamosan végezzen két egyetemet. Van, aki a tanulás mellett az élsportban tűnik ki. *Kostyál Gábor* (III. évf.) pedig mindkét kategóriát felvállalta. Még harmadéves volt a Műegyetemen, amikor engedélyt kapott arra, hogy elkezdje a Közgázt. Úgy érezte, ha nem kiugró tehetség a műszaki tudományokban, akkor emellé kell valami más háttértár, amivel kiegészítheti tudását. A rögbiszerelem pedig korábbra nyúlik vissza. Gábor egy ideig a magyar válogatott csapatkapitánya volt. S így lett '93-ban a Közgázon egyike a Jó tanuló–Jó sportoló kitüntetésben részesített hallgatóknak. Akkoriban nagyon elfoglalt volt, mert rövidített vizsgaidőszakban kellett a két egyetem összes vizsgáját letennie, mivel januárban ösztöndíjjal Amerikába utazott.

– A környezet-gazdaságtan tanszék pályázatán nyertem el ezt a lehetőséget. Fél évig Fort Collinsban, a Colorado State Universityn tanultam. Előrelátó voltam és megpróbáltam úgy összeválogatni a tárgyaimat, hogy azt itthon majd elfogadják, s ne kelljen halasztanom. A Műegyetemen sem jelentett fennakadást a távollétem, mert kint addig jártam körbe az egyetem villamosmérnöki részét, addig próbálkoztam a professzoroknál, míg kutatási lehetőséget kaptam félvezető lézer témában. Ez adta a gerincét a szakdolgozatomnak. Lehet, hogy itthon annyira megszoktam a duális oktatási formát, hogy kint sem tudtam elképzelni, hogy csak egy dologgal foglalkozzam. Az Államokban eltöltött fél év gyümölcsét valószínűleg csak később lehet megítélni. Amit már most látok, hogy ez két dologban jelentett erős alapot. Az egyik a gazdaságpolitika és annak oktatása. Napirenden volt a zhírás, a házi feladatok, 10 oldalas nagydolgozat elkészítése. A kurzus során mindenkinek egy társával közös előadást kellett tartani adott témában. Én egy amerikai diákkal az európai gazdasági integrációról beszéltem.

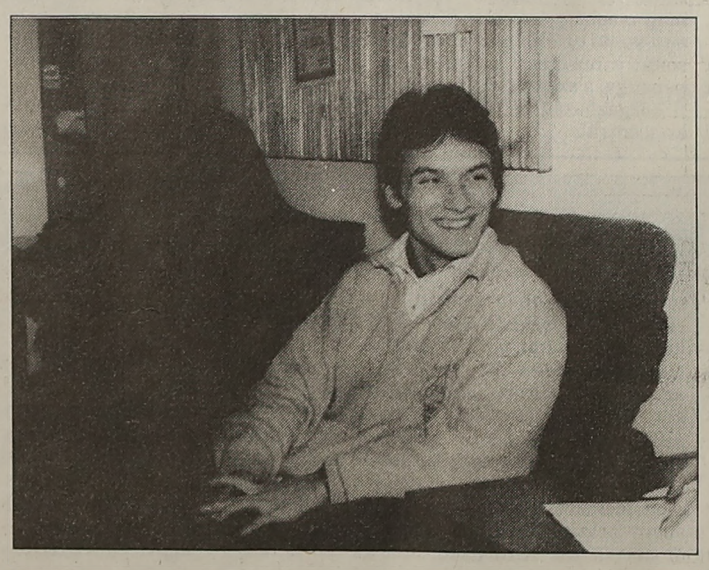

A másik jelentősége a kinttartózkodásnak a műszaki vonal volt. Ahogy haladtam előre a kutatásban, annál jobban a megszállottja lettem. Ahogy szűkült az idő, egyre érdekesebb lett a dolog, egyre jobban éreztem, hogy meg tudom csinálni a kitűzött feladatot. Kezdtem több és több időt ezzel tölteni, a végén már bent is éjszakáztam a laborban. De megérte. Mielőtt visszautaztam, készítettem egy cikktanulmányt a tapasztalataimról. Most a Műegyetemen az elektronikus eszközök tanszéken tudományos segédmunkatársi minősítésben egy professzorral dolgozunk egy újabb elméleten. Van két hallgatóm, akikkel közös, lézereket működtető áramkört építünk. Fantasztikus érzés, hogy képes leszek egy olyan berendezés elkészítésére, ami nem standard, hanem az elképzeléseink alapján valósul meg.

– *Hogy tetszett Amerika?*

– Már másodszor jártam az Államokban, s így láttam két különböző arcát. Korábban a keleti parton dolgoztam, amolyan riksaként. Atlantic Cityben a szerencsevadászokat szállítottam egyik kaszinóból a másikba. Akkor nagyon gyenge anyagi háttérrel, a társadalmat egy másik perspektívából figyeltem. Beleláttam a nyomorba, a szegénységbe. Azt az élményt sem lehet elfelejteni, amit Bronxban szereztem, ahová egy szenegáli srác vitt magával.

Ehhez képest Fort Collins egy szép, nyugodt „szanatórium" volt. Egy kisváros, amelynek jómódú polgárai tárva-nyitva hagyják kapuikat, rendezett kertjeik köré nem emelnek kerítést.

A távolságok miatt tényleg igaz, hogy autó nélkül nem lehet boldogulni. Én először egy biciklit, majd később újsághirdetés alapján, szüleim támogatásával egy autót vásároltam azzal a feltétellel, hogy visszautazásom előtt azt el is kell adnom. Ezzel a kocsival beutaztam egész Coloradót, és nagyon tetszett.

– *Csakúgy, mint a rögbi, amit épp az amerikai kiruccanásod miatt kellett abbahagynod.*

– Ez így van. A rögbi egy csapatjáték, fontos, hogy együtt legyenek a tagok. Én Amerika miatt kimaradtam, mást hoztak a helyemre, hisz senki nem pótolhatatlan. A posztomon játszó srácnál nem vagyok jobb, abból pedig etikai kérdést csinálok, hogy csak azért, mert hajdan én voltam a poszton, senkit ne szorítsak ki a helyéről.

– *Miért pont a rögbit választottad annak idején?*

– Általános iskolás koromban két évig éltünk Párizsban, akkor ismerkedtem meg ezzel a sporttal. Itthon több csapatban játszottam, a többszörös bajnok Liget SE-nek is az alapító tagja voltam, majd válogatott lehettem. Büszkeségem, hogy Bécsben hihetetlen kemény meccsen nyertünk az Ausztria–Magyarország EB-selejtezőn.

Nem vagyok egy nagydarab fiú, de elég jók a reflexeim, gyorsan futok, így irányító jellegű pozícióm volt a csapatban. A megszerzett labdát irányítottam a célba jutásig.

Úgy érzem, a rögbiben, és egyáltalán az élsportban nincs kompromisszum, az ember vagy teljes erővel csinálja, vagy sehogy. Ezért ma már csak sörmeccsekben veszek részt.

– *Nem hiányzik a mozgás?*

– Csak a rögbizést hagytam abba. Letettem egy hegymászóvizsgát, és szabadidőmben sziklát mászok. Ezenkívül nagyon vonz a repülés, főleg a paplanernyőzés. Egyszer hallottam egy riportot, melyben az ilyen veszélyesnek tartott sportágakat a kábítószerhez hasonlították. Itt is kialakulhat a függőségi viszony, az ember egyre magasabbra vágyik, egyre magasabbról akar lerepülni. És ha ez így van, akkor könnyen lehet, hogy „drogossá" válhatok.

K. Á.

Kis magyar kártyatükör

A bankkártya kérdése sok vihart kavart az egyetemen az utóbbi két évben. Mi ebben a cikkben ismét ezzel a témával szeretnénk foglalkozni, azonban távolról sem olyan célzattal, hogy tovább borzoljuk a kedélyeket. E helyett megpróbáltunk objektívan körültekinteni a mai magyar pénzpiacon, megvizsgálva a különböző bankok által nyújtott lehetőségeket.

A világszerte széles körben elterjedt készpénzkímélő banki szolgáltatás, a bankkártya Magyarországon először 1989-ben jelent meg az országos Takarékpénztár ügyfélkártyájának formájában. Azóta számos más pénzintézet is szerepel már ilyen jellegű szolgáltatásaival a magyar pénzpiacon, így pl. a Budapest Bank, a Magyar Külkereskedelmi Bank, a Kereskedelmi Bank, az Agrobank (zárt ügyfélkör), a Postabank, a Dunabank, az Ibusz Bank és a Magyar Hitelbank (amely most tervezi e szolgáltatás bevezetését).

A bankkártyák egyfajta csoportosításakor megkülönböztethetők a deviza- és a forintalapú kártyák. Mi a továbbiakban csak a forintalapú kártyákkal foglalkozunk, mivel az átlagegyetemista számára ennek birtoklására van reális esély.

A kártya felhasználhatóságának mértéke alapján három főbb csoport különíthető el. A legegyszerűbb típus csak a számlán elhelyezett pénz automatából való felvételére alkalmas, a következővel már lehet vásárolni is, de csak a betéti összeg erejéig (az összeg nagysága limitálva van). A legsokoldalúbb forma a hitellehetőséggel ellátott hitelkártya.

Mivel egyetemünkön az első, legegyszerűbb típus került bevezetésre, tovább szűkítjük a vizsgálatot az ilyen fajta betéti kártyákra.

A fenti szűkítő kritériumoknak ma hazánkban három különböző kártya felel meg: az OTP Junior elnevezésű kártyája, az Agrobank zárt körben kibocsátott kártyája, valamint a nálunk is használatos Cirrus kártya a Budapest Banktól. Mielőtt ezek összehasonlításába kezdenénk, tekintsük át,

milyen pozitívumai lehetnek a felhasználók és a kibocsátók körében

a kártya alkalmazásának.

A közvetlen ügyfél (esetünkben egyetemi hallgató) szemével tekintve számos előny nyilvánvaló:

– ropogós ezresek (készpénzkímélő a szolgáltatás),

– biztonságos (esetleg túlságosan is, ha a PIN számot maga a kártyatulajdonos is elfelejti),

– bár fizetni kell a kártyáért, de kamat is jár a számlán található betéti összeg után,

– kényelmes és gyors a felhasználása (normális esetben az automatából történő pénzfelvétel 4 sec. – MHB forrás).

A munkáltató (egyetem) szemével vizsgálva:

– nincs kamatveszteség a felvétel és a kifizetés közötti időszakban (arra az időtávra gondolva, amíg megérkezik az egyetemre a megfelelő havi pénzösszeg, feldolgozzák és kifizetésre kerül),

– ebből következőleg nincs szükség akkora pénztárra az egyetemen,

– nincs őrzési és szállítási költség,

– biztonságos,

– lehetőség exkluzív megállapodásra (az egyetem lehetősége arra, hogy a bankkal való megállapodáskor az üzlet volumene miatt különleges feltételeket harcoljon ki a szerződésben).

A bank szemszögéből:

– a pénzintézet jelentős piachoz jut ezáltal. A felhasználók esetleg más pénzügyi tranzakciójuk során is a bankot fogják választani.

	BB Cirrus	OTP Junior	Agrobank (zártkörű)[1]
Kártya mögötti számla betéti kamata (nettó)	10%	8%	8%
Automatákból egyszerre felvehető összeg	20 000 Ft/nap	500–20 000/hó[5]	500/nap
Kártya érvényessége	2 év	3 év	2 év
Automaták száma	180 fiókban kb. 210	110–120	9 Bp. + megyesz.

[1] Kizárólag a bank dolgozói, a BME és a KLTE részére
[2] A BKE-hallgatói részére nincs
[3] Alap- és szociális támogatásra, ösztöndíjra nálunk nem számolnak fel
[4] Csak többszöri elvesztés után van ilyen díj
[5] Szerződés szerint (a limit kérésre tovább növelhető)

	BB Cirrus	OTP Junior	Agrobank (zártkörű)[1]
Betétminimum	5000[2]	1000	1000
Éves díj	300	150	150
Társkártya díja(/év)	300	–	–
Készpénz felv. jutalék	0,525%[3]	0%	0,2%
Kényerhitel kamata	32%	33%	–
Elvesztett kártya pótlása + zárolás	600	200	0[4]

Az ATM-ek számát tekintve a Budapest Bank mondhatja magáénak a legnagyobb gépparkot, bár nehéz az automaták számából ma bármilyen messzemenő következtetést levonni, hiszen szinte mindennap üzembe állít valamelyik bank egy újabb masinát. Mégis meg kell állapítani, hogy ma Magyarországon az Országos Takarékpénztár Bank Rt. az a pénzintézet, amely a legszélesebb infrastrukturális bázissal és ügyfélkörrel rendelkezik az ország egész területét tekintve.

Üzletpolitikájában

nagy hangsúlyt kap a bankkártyarendszer fejlesztése,

mellyel elsősorban – hagyományaihoz híven – a lakosságot kívánja kiszolgálni. Mindezek lehetővé teszik számára, hogy sok esetben kedvezőbb kondíciókat teremtsen ügyfelei számára. Valószínűleg az, hogy az eddigi hazai legnagyobb fiókhálózattal rendelkezik, valamint az elmúlt évtizedekben a lakossági bankszolgáltatások területén megszerzett tapasztalatai jelentősen hozzájárultak ahhoz, hogy ma már 177 000 ügyfele rendelkezik bankkártyával. Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy az OTP nyújtja a legmodernebb szolgáltatásokat, így például a legutóbbi időkig az OTP automatáin nem lehetett számlaegyenleget kérni. Az elmúlt hetekben kezdtek el működtetni csak 10-11 olyan IBM automatát, mely egyenleg kiadására és készpénz elfogadására is alkalmas.

Egyébként a legkorszerűbb ATM-ek készpénz kiadására, készpénz elfogadására, átutalások lebonyolítására, betétek lekötésére egyaránt képesek.

Természetesen mindannyiunk legnagyobb hasznára válna, ha ez az automatarendszer és egyáltalán a bankkártya bevezetése és általánossá válása minél kisebb költségekkel járna a bank, és így az ügyfél számára is. Ezt szolgálta volna, ha már a magyarországi bevezetés legelső lépéseit a bankok közösen, kooperálva tették volna meg. Azonban ez nem így történt.

1992 februárjában alakult meg 12 részvényessel a GIRO Bankkártya Rt. kezdeti célkitűzései közé tartozott volna (egyelőre nem valósult meg) a pénzkiadóautomata-hálózat kialakítása, annak üzemeltetése és felügyelete. A magyar bankrendszer tagjai ragaszkodtak azonban ahhoz, hogy a pénzkiadó automaták a saját tulajdonukban legyenek, azok üzemeltetését és elhelyezését saját maguk végezzék. Ez a túlzott önállóságra törekvés sok más mellett az ügyfeleknek nyújtott szolgáltatások díjában is igen jól érzékelhető. Nehézkessé teszi egy nemzeti logo kialakítását is, ami igen célszerű lenne forint alapú kártyák esetében (jó példa erre Ausztria, Svédország vagy Finnország nemzeti logóval ellátott bankkártyája).

Kénytelenek vagyunk hát elviselni mindazon nehézségeket, amelyekkel ma Magyarországon a kártyahasználók találkoznak. Megint bevezetésre került valami, ami máshol már működik, azonban nálunk csak akadozva, sokszor önmaga előnyeit meghazudtolva tölti be funkcióját.

A magyar bankvilág tehát kitaposott úton lépked, csak össze kéne hangolni a mozdulatokat. A kihagyott első lépésre talán a jövő évben kerül sor, amikor is megszülethet a megállapodás a kölcsönös kártyaelfogadást illetően. A távoli jövő pedig az olyan mikrochippel átalakított hitel- és ügyfélkártyáké, melyek helyettesítik az érméket és a kis címletű bankjegyeket, mivel felhasználhatók lesznek majd az elárusító automatáknál, az újságosstandoknál, a köztelefonoknál és a parkolási fizetéseknél is. Mindez annak köszönhető, hogy a mikrochipek képesek olyan adatok tárolására, amelyekre a mágnesszalagos eljárás keretében nem volt lehtőség. A MasterCard viszonylatában 1996-ban már működni fog. Talán egyszer nálunk is.

Kriszta & Pedro

Bizonytalanság

Alig múlt féléves az új kormány, de a magyar politikai élet máris produkálta a legeslegújabb kelet-közép-európai furcsaságot. Van itt egy több, mint hetvenszázalékos parlamenti többséggel rendelkező kormánykoalíció, a bizonytalanság mégis nagyobb, mint valaha.

Ennek talán nem az az oka, amire első pillanatban gondolnánk.

Nem a kormánykoalíció bizonytalanságáról lehet szó. Bár a Szadesz mindent elkövet, hogy távol tartsa magát a részvételével működő kormánytól, azért eléggé hozzá van láncolva. Nem tudná magáról a felelőtlen és a kétkulacsos jelzőt levakarni, ha a választási ciklus közepén kilépne belőle. Azon meg csak mosolyog az ember, amikor egy miniszter (Fodor Gábor) úgy tesz, mintha nem volna tagja a kormánynak. Lebegő értelmiségiként aggódik a saját fennhatósága alá tartozó művelődésért.

Nem is az ellenzék mesterkedése miatt tűnik instabilnak a politikai rendszer. Sem a hisztérikusság (MDF), sem a kaméleonkodás (Fidesz), sem a csapkodás (FKGP) nem tűnik hatásosnak egyelőre.

Még csak nem is a szocialisták belső ellentétei keltik a bizonytalanságérzetet. Eddig levezették az ebből fakadó feszültséget. Frakciójukon belüli ellentéteiket, a kormánnyal szembeni kifogásaikat kiviszik az Érdekegyeztető Tanácsba.

Nem a bizonytalanság folyamatosságáról van szó, bár ez a jelenség sem idegen a magyar valóságtól. Például mindenkinek magának kell megteremtenie a munkája normális feltételeit, mint azelőtt. (Ez se pusztán a szocializmus rákfenéje volt, hanem valami rendszerfüggetlen istencsapása e régióban.)

És végül nem az kelt bizonytalanságot, hogy képtelenség évekre előre látni. Meg lehet szokni az egy nap az élet stratégiáját, ha az ember mindennap azt hiheti, hogy másnap is módja lesz ezt követni. (Olyan még nem volt, hogy sehogyan se lett volna.)

Azt nem lehet igazán felfogni, hogy miért nem omlik össze ez az ország? Hogyan húzta ki az elmúlt 15–20 évet? A rendszerváltást sem az összeomlás veszélye okozta, hanem a lehetőség: a szovjetek kivonulása.

Az értelmiség különböző csoportjai különböző dolgokról beszélnek. Mindennek azonban valahogy semmi köze ahhoz, ami itt van, ami itt folyik. A modernizáció, a piacgazdaság, a demokrácia, egyszóval „a világon mindenütt úgy csinálják azt, amiről éppen szó van, ahogy én mondom" ideológiája a tradicionális értelmiség részéről. Polgári-keresztény-konzervatív halandzsa azoktól a csoportoktól, akik tradicionálisan messzebb vannak a szellemi munkával hozzáférhető húsosfazéktól (például a jobb újságírói állásoktól). Mindez senkit nem érdekel, amikor cselekedni kezd. Itt akkor is kóklerkodni, ügyeskedni, másokkal szemben szemétkedni kell, amikor nem muszáj, mert kevés az emberek lehetősége. Egyet sem lehet elszalasztani ezek közül és mindből ki kell facsarni az utolsó fillér zsozsót is.

De mindez hagyján. A legnagyobb bizonytalanságkeltő tényező az, hogy a pénzügyminiszter hagyja eluralkodni magán ezt a bizonytalanságérzést. Mehet minden így tovább – kérdi? Neeem, feleli, és megpróbál úgy spórolni a központi költségvetésen, mint egy háziasszony a konyhapénzen. Attól nő a bizonytalanság, hogy csökkenteni akarják. Mert mit fognak ehhez szólni az érdekvédelmi szervezetek? – kérdik a kormánypárti oldalon. Ha meg szólnak hozzá, akkor hová vész el a parlamenti demokrácia? – kérdezik az ellenzékiek. Nem ezért választottuk ezt a kormányt – hangzik az egyik oldalról. Visszajön a késő Kádár-kor érdekbeszámításos mechanizmusa – szól a másik oldalról.

Sehogy se jó ez, és ugyanakkor elég rossz, viszont örülhetünk neki, hogy ilyen és nem rosszabb. Nem lehet megszokni, csakhogy muszáj, és végül is hiányozna, ha nem így lenne. Reménytelen, de hát mindig is az volt, és mégis mindig volt valami remény, ami viszont sose teljesült.

Csavaros ez. Gubancos. És még csak letojni se lehet, mert senki sincs biztonságban. Egy kormányváltás – egy adóellenőrzés. Ha így nem fognak meg valakit, akkor majd jön egy jó kis rendszerváltás megint. Csak hogy legyen mitől félni.

A bizonytalanságtól elvárható, hogy elbillenjen az anarchia vagy a rend bizonyossága felé. Feltéve, hogy a bizonytalan dolog nem éppen az e kettő közti egyensúlyi pontban van.

K. S.

Bankok és bankkártyák Nagy-Britanniában

A szigetország bankrendszere hagyományosan magas szinten áll. Az ország számos nemzetközi hírű pénzintézettel büszkélkedhet. Minden angol város, s ez a titulus ott egészen kicsiny településnek is kijárhat – központjában egymás után sorakoznak a bankok és más pénzintézetek – különösen biztosítótársaságok és „lakóházépítő szövetkezetek" (building societies). Természetesen a kisebb helyeken a kínálat korlátozottabb, de még így is több, mint kielégítő, különösen honi szemmel nézve.

Az országos bankok természetesen az új idők vívmányaként bankkártya-szolgáltatással is rendelkeznek – kivétel nélkül. A hatékony működés érdekében a bankok között szövetségek alakultak ki a bankkártya-szolgáltatás terén. Példaként a National Westminster (NatWest), a Midland és a kevésbé neves TSB összefogását említeném. Szerte az országban ezek a társaságok minden további procedúra nélkül elfogadják egymás bankkártyáit és csekkjeit. Ez az együttműködés már a legegyszerűbb, a mi BB-kártyánkhoz hasonlatos, kizárólag készpénzfelvételre alkalmas kártyák esetén is működik. Skóciában a bankok testvérintézetei látják el a szolgáltatást, mely során ott skót bankjegyekhez juthatunk.

Mindegyik jelentősebb bank több típusú kártyával rendelkezik a már említett alaptípustól egészen a nemzetközileg elfogadott hitelkártyákig. Diákok számára azonban ez utóbbi ott sem általános (eltekintve természetesen néhány hátrányos helyzetű egyedtől).

Az egyetemre kerüléskor a páciens vagy már rendelkezik a család egyik elkülönített alszámlájával, s így kártyával, vagy gólyaként a nulladik héten ki van téve a különböző bankok csábításainak. Az infrastruktúra részeként az egyetemek többnyire rendelkeznek helyi bankfiókokkal, ami nagyon kényelmes dolog, különösen, ha az oktatási terület messze található a központtól. A választás során szabad a vásár, a bankok versenyeznek is a diákokért – hosszú távon gondolkodnak. Természetesen nem minden pénzintézet találja a kérdést fontosnak, de 4-5 aktív bank mindig kéznél van. A mézesmadzagok: nyitó ajándékösszeg kb. 4000 Ft összegben, ingyenes szolgáltatások a tanulmányi idő alatt, ajándékcsomagok íróeszközökkel, mappákkal (mindenhol ott virul a cég logója), kedvező hitelkonstrukciók az egyetemi évek alatt stb. A számlához járó kártya (az említett három banknál) már alkalmas üzletekben történő vásárlásra (csekkel vagy anélkül) egy bizonyos összeghatárig. Az utóbbi években elterjesztett ún. Switch-hálózat jóvoltából a normál boltok 90%-nál elfogadják a kártyát.

Egyes pénzintézetek meghökkentő ajánlatokkal is jelentkeznek néha: pl. az egyik marginálisabb bank bizonyos összeget meghaladó automatából történt pénzfelvétel esetén az ügyfelet meghívta egy hamburgerre a Burger Kingbe, a pénzfelvétel bizonylata szolgált kuponként.

ZSOLNAI LÁSZLÓ

A gazdasági etika horizontja

Századunk második felében mind a piac „láthatatlan keze", mind pedig a kormányzat nagyon is „látható keze" kudarcot kudarcra halmozott. Egy ökológiai és humán szempontból kielégítő modern gazdasági rendszer működtetését a piaci és a bürokratikus koordináció kettőse önmagában nem képes biztosítani. A modern kor bonyolult technikai, társadalmi és környezeti körülményei között az etikai koordináció megkerülhetetlennek látszik.

Nem véletlenül született meg – először az USA-ban, majd Nyugat-Európában, végül lassan-lassan Magyarországon is – a gazdasági etika (business ethics) közelítésmódja. Ez az irányzat abból indul ki, hogy a gazdasági szereplőknek van saját éthoszuk, azaz önálló felfogásuk az etikai jóról és rosszról, s tevékenységük során ezzel összhangban igyekszenek cselekedni, föltéve, hogy ebben a gazdasági környezet támogatja őket. A gazdasági etika természetesen nem tagadja a piaci mechanizmus nélkülözhetetlenségét, és elismeri a kormányzat és a törvényhozás erejét, de életbevágónak tartja a gazdasági viselkedés etikai szabályozását is.

Az etika ugyanis a cselekvések finomszabályozására való. Nem lehetséges minden egyes cselekvést, illetve egy cselekvés minden részletét szerződéssel vagy hatalmi eszközökkel szabályozni. Az etikus cselekvés jelentősége a gazdaságban az, hogy nagymértékben csökkenti a társadalmi költségeket, tehát mindazokat a hátrányokat, veszteségeket, amiket egy társadalomnak el kell viselnie. Ha valaki becsületes üzletember, ha nem hárít át másokra elfogadhatatlan kockázatokat, ha kielégítően informálja partnereit, ha nem okoz negatív externáliákat, akkor csökkennek a társadalmi költségek. Ellenkező esetben viszont növekednek a társadalmi költségek, s a gazdaság gépezete csikorog, ha éppenséggel meg nem bénul.

Az etikának különösen nagy a jelentősége a kelet-európai gazdasági átmenet során. A tulajdonjogok újraelosztása, az „eredeti tőkefelhalmozás" folyamatában ugyanis elszabadult a pokol. A méltánytalanság és igazságtalanság érzete egyre erőteljesebben jelenik meg a társadalom nagyobbik felében, s mindez káros és kóros kompenzációs viselkedést eredményez. (Például adóvisszatartás, fokozódó „free rider" magatartás, negatív individualizmus.) A fejlett piacgazdaságú országok és Magyarország között a legnagyobb különbség talán épp a gazdasági élet civilizáltságában, az üzletelés etikusságában van. De sajnos igaznak tűnnek *Ralf Darendorf* – még 1990-ben írott – sorai is: a politikai rendszerváltás megvalósítható hat hónap alatt, ezzel szemben a gazdasági rendszerváltáshoz már hat évre van szükség, míg a megfelelő etikai normákat és mintákat közvetítő civil társadalom kiépüléséhez hat évtized kell.

Egyértelmű, hogy az etikus, tehát az általános etikai normákat és a mások érdekeit-értékeit tekintetbe vevő gazdasági cselekvés mindenki hasznára válik. De vajon hasznose annak, aki etikusan cselekszik? A profit és a morál kapcsolata meglehetősen bonyolult. Egyrészt nyilván lehet valaki balek, azaz buta módon etikus, s ezzel veszteséget veszteségre halmozva kiszelektálhatja magát a piacról. Másrészt az is igaz, hogy az etikus viselkedés bizonyos körülmények között, bizonyos mértékig növelheti egy vállalat vagy vállalkozó profitját. A gazdasági életben nem morális szentekre van szükség, hanem – *Herbert Simon* kifejezését használva – olyan, intelligensen altruista szereplőkre, akik képesek egyensúlyt teremteni az általános etikai normák, saját (és cégük) érdekei, valamint a stakeholderek szempontjai között.

A problémát jól megvilágítja *Robert Axelrod* híres modellje, a „tit for tat". Képzeljünk el egy kétszemélyes játékot. Ön az első számú játékos, én vagyok a második számú játékos. Mindketten két alternatíva közül választhatunk: lehetünk önzőek, szigorúan csak a saját hasznunkat követők, de lehetünk kooperatívak, egymás szempontjait kölcsönösen figyelembe vevők is. Nem ismerjük egymást. Ön dönt elsőként, önző lesz-e vagy kooperatív. Kérdés, hogy mi az optimális stratégia az ön számára. Matematikailag igazolható, és számos pszichológiai kísérlet is alátámasztja, hogy a nyerő stratégia a következő: először kooperatívnak lenni, aztán pedig mindig azt tenni, amit a partner. (Ha én kooperatív leszek, ön is maradhat az, ha viszont én önző leszek, önnek is önzőnek kell lennie.)

Tapasztalati tény, de logikailag is belátható, hogy egy gazdaságban az etika általános szintjét két tényező együttese határozza meg. Egyrészt a gazdasági szereplők etikai szocializációja, másrészt az etikus cselekvés relatív költségei a nem etikus cselekvés költségeihez képest. A harvardi pszichológus, *Lawrence Kohlberg* modelljét használva kimondhatjuk, hogy jelenleg Magyarországon a gazdasági aktorok többségének etikai szocializációs szintje alacsony. Másrészt az etikus cselekvés költségei a legtöbb esetben igen nagyok. Ezért mind az aktorok etikai képzése, mind pedig az etikus cselekvést támogató intézményrendszer kiépítése sürgető feladat.

Foglalkozások presztízse

A foglalkozások presztízsének megítéléséről készített összehasonlító elemzést Kemény Vagyim és Kiss Károly. Vizsgálatuk során összehasonlították, hogy az egyes foglalkozásokat hogyan értékelik a két egyetem hallgatói. Az első szempont az volt, hogy a megkérdezett szerint a társadalom hogyan ítéli meg az adott foglalkozást. A második a megkérdezett saját sorrendje, a további oszlopokban pedig az öt szempont (pénz, tudás, hasznosság, etika, hatalom) szerinti sorbaállítás szerepel.

Külön megvizsgálták, hogy ez az öt szempont milyen fontosságú a megkérdezett egyetemisták szerint. Míg a tudás és a hasznosság a presztízs szempontjából mindkét egyetem hallgatóinál az első helyen áll, addig a közgázosok a harmadik legfontosabbnak a pénzt tartják, amit az etika követ, a bölcsészek viszont az etikát jóval fontosabbnak tekintik a pénznél.

A válaszadók szempontjából az egyetemi tanár, az orvos, az író a legmagasabbra értékelt foglalkozás. A középmezőnybe került az ügyvéd, a nagyvállalati vezető, a bankár, tőlük leszakadva áll az országgyűlési képviselő. A lista vége az egyéni vállalkozó és a kis-, illetve középvállalati vezető. Etikai szempontból a sor legvégén vannak a vállalatvezetők, illetve a bankárok.

ELTE BTK hallgatói (56 fő)

Szempontrangszám	Társ. szerint	Egyén szerint	Pénz 3,9	Tudás 1,7	Hasznosság 2,4	Etika 2,6	Hatalom 4,4
Középiskolai tanár	11,4	6,6	13,6	6,8	4,7	5,9	10,0
Egyéni vállalkozó	9,1	11,2	5,6	13,0	10,2	11,8	10,1
Országgy. képviselő	5,2	8,0	3,6	9,3	7,7	7,6	3,1
Író	8,6	4,7	11,3	6,4	8,7	6,4	9,8
Ügyvéd	4,6	7,3	4,7	5,8	7,3	7,0	5,6
Körzeti (házi) orvos	7,4	6,6	9,2	6,2	3,8	5,2	7,9
Pap	8,6	8,2	12,8	9,3	8,6	4,1	7,2
Kis- és középváll. vezető	8,6	11,2	5,8	11,5	10,0	10,8	7,4
Egyetemi tanár	6,3	3,4	10,7	2,3	5,6	6,5	10,2
Műtermi fényképész*	14,1	12,4	11,3	13,2	13,3	12,3	14,7
Bankár	5,0	9,8	3,0	7,7	7,9	9,7	5,4
Szociológus	11,4	8,1	11,3	7,2	11,2	8,6	11,4
Sebész	4,6	4,3	5,7	2,7	2,7	5,3	6,4
Nagyvállalati vezető	4,6	9,1	2,5	8,1	8,2	10,4	4,8
Újságíró	10,4	9,0	9,0	10,5	10,1	8,3	6,0

* A kitöltés hitelességét ellenőrző kategória

BKE hallgatói (56 fő)

Szempontrangszám	Társ. szerint	Egyén szerint	Pénz 3,4	Tudás 1,7	Hasznosság 2,4	Etika 3,5	Hatalom 4,0
Középiskolai tanár	10,3	7,7	13,1	8,3	4,4	5,0	8,8
Egyéni vállalkozó	10,5	9,8	6,0	12,0	9,8	12,2	12,0
Országgy. képviselő	7,2	9,3	4,3	10,6	9,0	9,6	3,4
Író	8,3	6,7	10,9	9,5	9,1	6,2	9,8
Ügyvéd	5,1	6,6	3,6	4,4	7,5	8,0	5,9
Körzeti (házi) orvos	6,6	7,0	9,3	5,8	4,1	4,8	7,3
Pap	8,6	10,7	13,3	11,3	10,8	4,5	6,1
Kis- és középváll. vezető	8,6	9,3	5,7	9,6	9,0	10,0	7,6
Egyetemi tanár	5,1	3,8	9,7	3,1	3,9	5,6	8,0
Műtermi fényképész*	13,9	13,5	11,5	13,2	13,6	11,7	14,5
Bankár	5,0	6,1	3,0	5,6	8,1	10,2	6,8
Szociológus	11,3	9,5	12,6	8,0	10,6	8,1	11,9
Sebész	4,0	4,3	5,5	2,3	3,6	5,2	7,5
Nagyvállalati vezető	4,8	5,7	2,6	6,0	7,4	10,1	4,7
Újságíró	10,6	10,0	9,2	10,4	9,2	8,8	5,6

*A kitöltés hitelességét ellenőrző kategória

„Nem szabad csalni"

Az etika kérdésével „élesben" a menedzser találkozik nap mint nap, mikor döntéseket hoz. A vállalat vezetőjének naponta kell mérlegelnie, döntése elősegíti-e a cég sikeres működését, ugyanakkor megfelel-e az etikai normáknak. Érdemes megnézni, hogyan látja ezt a kérdést egy vezető menedzser. *Emil Gussit* kérdeztük, aki korábban az IKEA főnöke volt, ma pedig a Pannon GSM vezetője.

– Egyetemi hallgatók körében végzett közvélemény-kutatások azt mutatják, hogy a megkérdezettek etikai szempontból a vállalatvezetőt meglehetősen hátra sorolják a foglalkozások rangsorolásakor. Mi erről a véleménye?

– Ez némiképp meglep, nem szabadna, hogy így legyen. Hosszú távon nem lehet a piacon úgy megőrizni a cég hírnevét és a saját nevemet sem, ha nem azt teszem, amit megígértem. Hazudni nem szabad. Ugyan embereket, meg piacot be lehet csapni egyszer, ha félreértésről van szó, de kétszer már nem lehet, mert akkor az már szokás.

– Megéri ma Magyarországon etikusnak lenni?

– Megéri, nem lehet másként. Nem szabad csalni, mert az vissza fog ütni. Természetesen, ha üzletet akarunk kötni egy vállalattal, kormánnyal, akkor először is megvizsgáljuk, milyen jogszabályi keretek adottak. Ezeket be kell tartani. Ezeken a kereteken belül azonban igyekszünk kihasználni minden lehetőséget. Van azonban egy másfajta szabály, amit magamnak állítottam fel. Egy-egy döntésnél az adott keretek között magamnak kell mérlegelnem, mi tehető még meg, és mi nem. Mondok egy példát: az autópályán ki van írva, hogy 110-zel lehet menni. Ha 110-zel megyek és nagy ködben elütök valakit, akkor gyorshajtásért nem fognak felelősségre vonni, de másért igen. 110-zel szabad mennem, de emellett nekem kell megállapítanom, hogy helyes-e, ha 110-zel megyek. En nem mennék ködben ilyen gyorsan. Előfordulhat azonban, hogy 110-zel, esetleg még 113-mal is megyek, de magamnak kell mérlegelnem, hogy mekkora a rizikó. Ha az a normám, hogy nem szabad valamit megtenni, akkor nem fogom azt csinálni. Az azonban nem megy, ahogy a közmondás mondja, ha megütik a jobb arcodat, tarsd oda a balt is, mert előbbutóbb leütnek.

– Nem áll fenn az a veszély, hogy az etikus vállalat elbukik a nem etikusan működő vállalatokkal vívott versenyben?

– A világon az emberek úgy döntöttek, hogy kapitalizmus van. Ez pedig azt jelenti, hogy egy cég életében az a kérdés, hogy van nyereség vagy nincs. A mérleg nem törődik azzal, hogy én hogy érzem magam. A gazdasági élet úgy méri a sikerességet, hogy az a bizonyos év végi szám piros vagy fekete. De egy ember számára van egy még elviselhető határ. Ha arról van szó, hogy túl sokat kell csalni azért, hogy elérjek egy eredményt, akkor én inkább „kiszállok". Lehetnek akármilyen jogszabályok, a saját normáimnak is meg kell felelnem.

– De hogyan lehet eldönteni, adott esetben milyen norma számít?

– Ez nehéz kérdés. Az IKEA-val átléptük néhányszor azokat a normákat, amit a közvélemény megenged. Tény például, hogy Magyarországon mindenki dolgozik a munkahelye mellett is, sőt az adófizetés alól is próbál kibújni. Erről azonban nem illik beszélni. Az IKEA egyszer úgy hirdette magát: az adóellenőr is rájött, hogyan lehet adót csalni. Úgy, hogy kimegy az IKEA-ba vásárolni. Az IKEA-ban ugyanis magadnak kell levenni az árut a polcról, hazavinni, összeszerelni, vagyis magad dolgozol, és ezután nem fizetsz adót. Ezt akkoriban sokan zokon vették. Ugyanígy megtette az IKEA Franciaországban azt, hogy a szabály ellenére vasárnap is nyitva tartott. Igaz, befizette minden héten a bírságot, de így is megérte. Ez talán etikátlan lehet egyesek számára, de a cég igazolva látta magát, mivel az emberek elmentek, vásároltak, vagyis szükség volt rá, hogy nyitva tartsanak.

– Van-e a Pannon GSM-nek vállalati etikai kódexe?

– Még nincs, éppen készülőben van. Ez a kódex tartalmazni fogja, milyen értékek szerint dolgozunk. Szó lesz benne arról, hogy mi a távlati célunk: hogy a Pannon GSM legyen A TÁVKÖZLÉSI VÁLLALAT Magyarországon. Célunk, hogy a polgárok úgy ítéljék meg a céget, mint egy korrekt, valóban szolgáltató, becsületes, diszkrét és modern vállalatot. Meg kell határoznunk, hogy kik a vevőink, milyen elvárásokat kell teljesítenünk velük szemben. Meg kell teremteni az alkalmat alkalmazottainknak, hogy munkájukat tekintve is és privát személyként is fejlődhessenek, s úgy értékeljen a piac, hogy vonzó és biztos munkaadók vagyunk. Természetesen el kell érnünk azokat a gazdasági célokat, melyeket a tulajdonosok kitűznek. Mindez azonban csak akkor működhet jól, ha az emberek fejében vannak ezek a szabályok, s így erősebbek lesznek bármilyen törvénynél.

*

Az oldalt összeállította: Stelbaczky Tibor

Gazdaságetikai szakirány a Közgázon

A vállalatgazdaságtan tanszéken működő *Gazdaságetikai Központ* másodszakirányt indít a gazdaságetika tárgykörében 1995 szeptemberétől. A szakirány célja, hogy megismertesse a hallgatókkal a *business ethics* szélesen vett közelítésmódját, analitikus technikáit és cselekvésorientált módszertanát. A témakörök a gazdasági *mikroszinttől* a *makroszinten* át a *globális* gazdasági problémákig terjednek, az *egyén-szervezet-társadalom* hármasságban. Külön hangsúlyt kap a *stakeholder-elmélet*, a *környezeti etika* és a *gazdaságpszichológia*.

A szakirány kötelező kurzusai az alábbiak:

1. Etika a gazdaságban *(Zsolnai László)*
2. Döntéshozatal és etika *(Kindler József)*
3. Szocio-ökonómia és makroetika *(Pataki György)*
4. Gazdasági szociálpszichológia *(Garai László)*
5. Magatartástudományi modellek *(Nagy Péter)*
6. Szervezeti kommunikáció és stakeholder-management *(Radácsi László)*

A Gazdaságetikai Központ olyan hallgatók jelentkezését várja, akik érdeklődnek a *gazdasági cselekvés mélyebb* (filozófiai) *kérdései iránt*, és egyben *elkötelezettek* az *etikus társadalom* és *gazdaság mellett*.

Változások nélkül az egyetem megbukik

A teljesítményelv érvényesítése az oktatóknál is

A Közgazdász 1994. október 25-i számában részletes beszámolót közölt az egyetemi tanács üléséről, ahol többek között az egyetem stratégiájáról esett szó. Úgy értelmeztem az olvasottakat, hogy koránt sincs megállapodott jövőkép, ezért nem tartottam feleslegesnek észrevételeimet összegyűjteni és elgondolásaimat megtenni ez ügyben.

Először egyetemi stratégiával 1991-ben foglalkoztam egy kis tanulmányomban (többdimenziós egyetem), amelyet az akkori reformokat szervezők felkérésére állítottam össze. Ebben azt vizsgáltam, hogy milyen társadalmi szerepeket lenne célszerű betöltenie egyetemünknek és ezt milyen úton lehetne megtenni. Azóta alkalmam volt a Harvard Egyetem és a Harvard Üzleti Iskola stratégiáit is közelebbről megismerni, amely további gondolatokat ébresztett. Mindezek alapján megfogalmaztam azokat a téziseimet, melyekkel egy új stratégiát vázolok fel. Újdonsága természetesen csak viszonylagos, hiszen egyrészt építek mások gondolataira, másrészt egyetemünk elmúlt évtizedeinek változásaiban is sok olyan hasznos irányt találok, melyeket folytatni tartok érdemesnek. Ezek remélem ki fognak tűnni a későbbiekből.

Az egyetemi tanács vitájához

(pontosabban a Közgazdász tudósításához) érdemes néhány kommentárt fűzni. Az ott elhangzottak szerint a tanács tagjait stratégia ürügyén a következők foglalkoztatták:

- egységes maradjon-e az egyetem, vagy iskolákra (pl. üzleti iskola) tagozódjon,
- miképp lehet versenyelőnyünket megőrizni az oktatásiparban,
- meg kell állítani a hallgatói létszámnövekedést,
- az oktatási és pénzügyi döntéshozatalt a tanszékekre kell koncentrálni,
- a tudományos képzés (PhD) színvonalát magasabbra kell emelni,
- a felsőbb két évfolyamon a szakképzést kell megoldani,
- tisztázni kell az alapdiploma (harmadik év utáni bizonyítvány) szerepét és értékét,
- javítani kell az egyetem anyagi feltételeit, pénzszerzési módszereket kell alkalmazni,
- szükséges (most hiányzik) egyetemi szociális segélypolitika,
- óvakodni kell a szakbarbárképzéstől,
- a felmerült javaslatok hasznosítására több figyelmet kell fordítani,
- következetesebb, kevésbé engedékeny vezetésre van szükség,
- a problémák megoldására kell koncentrálni,
- a magunk által oktatott módszereket, megoldásokat kell használni,
- harmonizálni kell szelekcióval a fejlesztést és a visszafejlesztést,
- jobban kell támaszkodni a bizottságok munkájára,
- nem kell hirtelen és gyakori változásokat gerjeszteni,
- átlátható pénzgazdálkodásra van szükség (ez utóbbi már egy másik téma kapcsán került megfogalmazásra).

E kivonatos lista is azt bizonyítja, hogy nagyon sokféle problémaközelítés ütközött és aligha látok lehetőséget arra, hogy mindezeket valamiféle egységes stratégia nélkül kezelni lehet. Ha azt is mérlegelem, hogy az észrevételeket kik tették, akkor pedig egy világos hatalmi átrendeződés ki nem mondott, de jól feltérképezhető igényét is azonosítani lehet. Ha valamiféle csoportos alkotó módszerrel (és az egyetemi tanács ülése is ennek feleltethető meg) kiterjesztenők a stratégiai problémák összegyűjtését, nyilván még sokkal gazdagabb lista is elkészíthető lenne.

Ezen nem érdemes meditálni, hogy a felvetettek mennyire stratégiai gondok és mennyire csak vezetési vagy napi, esetleg részkérdések. Elfogadom, hogy akik szóba hozták, azok számára ezek fontos dolgok még akkor is, ha a stratégia tankönyvekben nem éppen ilyesmikre gondoltak. A kérdés az, hogy mit lehet tenni mindezekkel az észrevételekkel.

Egy lehetséges stratégia

Annak érdekében, hogy mozduljon előre az egyetem ügye, ne tűnjön pangónak saját sorsunk (a pangás úgy egyébként nem más, mint egy válságtünet), megkíséreltem a felvetett észrevételeket rendezni, sőt kiegészíteni azokat néhány olyan témával, amelyek a tanácsülésen készült tudósítás szerint nem hangzottak el, de mégis fontosak. Ezek szerint a következő stratégia vázolható fel, mint a közös gondolkodás eddigi terméke:

1 Teljesítményelv érvényesítése az oktatóknál, a kutatásban és a hallgatóknál. Ez azt jelenti, hogy meg kell követelni az oktatási, kutatási és hallgatói minimumszinteket (ez jelenleg csak a hallgatókra van meg, ott is gyakran slamposan) és ezekhez a követelményekhez motivációkat kell kapcsolni. A teljesítményeket mérni is kell, ki kell azokat értékelni, mert ez elengedhetetlen feltétele a magasabb minőségű munkának, ami viszont az egyetem versenypozíciójának a legfontosabb tényezője.

2 Az egyetem erőforrásait racionálisabban kell hasznosítani, illetve azokat egymással össze kell hangolni. Alapvető erőforrásnak tekintem az oktatói (kutatói, hallgatói) létszámot és a pénzt. Erőforrást jelenthet még más is, pl. az egyetemi helyiségek mértéke, a könyvtár stb., de ezekről most nem akarok beszélni. Az erőforrások összehangolásának igénye tükröződik abban a felvetésben is, hogy pl. csökkenteni kell a hallgatói létszámnövekedést. Az erőforrások harmonizálásának egyik útja a teljesítményelv alkalmazása (lásd előbb), amelyik pl. tisztázza, hogy mit lehet elvárni egy tanártól. Az erőforrások összehangolásának másik módja az oktatásra és kutatásra koncentráló költségvetés készítése, amely mintegy hordozza azt az üzenetet, hogy mi a fontos és mi kevésbé az. Az egyetem átvilágíthatja saját maga egyes tevékenységeit (ilyen kísérletek már voltak is) és ezzel is segítheti a kívánatos fejlesztés és kivált a mindig fájdalmas visszafejlesztés megalapozását (az emberek jobban elviselik, ha vágyaik nem teljesülnek mint azt, hogy a már megszerzett jussaikat elveszítsék).

3 Az egyetemen belül a hatásköri és felelősségi viszonyokat úgy kell átrendezni, hogy az alsóbb szintekre mindkettőből több jusson. Nagyobb döntési kompetenciát kell adni a karoknak és a tanszékeknek, sőt a professzoroknak is. Ez az oktatási és kutatási önállóságon túl erőforrásgazdálkodási hatásköröket is jelent. Az egyetem központi intézményeinek inkább összehangolási, mint elosztási funkciókat kell gyakorolnia. Ezt az érdekeltekből rekrutálódó bizottságok intézményeivel lehet működtetni.

4 Az egyetemi oktatáspolitika figyelme nagyobb mértékben irányuljon a felvevőpiacra, azaz a hallgatóság és a közgazdászokat foglalkoztató társadalom valós igényeire. Ezeket mérni, követni kell, az oktatási tematikákat ezekhez kell igazítani. A piaci pozíciók erősítése, a versenyelőnyök megőrzése azt is jelenti, hogy amíg az oktatáspolitikában a piachoz kell jobban alkalmazkodni, addig a kutatásokban viszont a vezető személyiségek elképzeléseit, műhelyeit kell támogatni. Ebből az is következik, hogy az egyetemen művelt tudományterületek egy része csak nagyon szűk körben kerül oktatásra. Más oldalról ennek a szellemi bázisnak az értékeit az egyetemen kívül is, pl. más oktatási intézményekben hasznosítani kell. Egyetemünket csak erősíti, ha tanáraink és kutatóink más intézményekben is megbízásokat kapnak. (Ezen azt is értem, hogy az egyetemen kívül végzett oktatói és kutatói tevékenységet is teljesítményként kell értékelni.)

5 Az egyetem vezetésében és szervezetében indokolt változtatásokat kezdeményezni. Így valószínű, hogy a valós piaci igényekhez közelítve az üzleti, gazdálkodási, közszolgálati ismeretekkel foglalkozó tanárok, tanszékek önálló szerveződése elkerülhetetlen (pl. üzleti iskola). Nem tűnik szükségesnek a tanszéki rendszerek kizárólagos fenntartása. Szűkebb tudományterületen jó megoldás a karhoz, iskolához közvetlenül csatlakozó vezető oktató és munkatársai kis csoportja is. Ennek megfelelően a belső szervezetekben a vezető oktató, a csoport, a tanszék, az intézet vagy más képződmények egyaránt megjelenhetnek, amiről az a szervezet kell, hogy döntsön, amelyiktől a finanszírozást várják. Az egyetem élére a rektor áll, akinek a legjelentősebb a képviseleti és protokolláris, valamint összehangoló szerepe. A rektorhelyettesek, dékánok és iskolaigazgatók képezhetik az egyetem professzionális vezetését az oktatásban és a kutatásában. A gazdálkodás élére vezérigazgatót lehet kinevezni, aki az önálló gazdálkodók összehangolását, szabályozását irányítja. Az egyetem demokratikus intézményei (a tanácsok) saját jogosítványaik egy részét delegálhatják bizottságokra, munkacsoportokra vagy vezető személyiségekre.

6 Az egyetem általános működési formája az alapítvány lehet, amely önállóbb, mint a költségvetési intézmény, de nem vállalkozásorientált. Az alapítvány védelmet ad az olyan támadások ellen, mely a vagyont érinti (pl. Kinizsi utcai épület körüli vita a református egyházzal), megvédi a már megszerzett javakat (pl. a költségvetés nem vonhat el már átadott forrásokat), kedvezőbb helyzetbe hozza a támogatókat és más bevételi források szervezését és kedvezőbb helyzetbe hozza a munkavállalókat is adózási szempontból. Az alapítvány ugyanakkor kérdésessé teszi a közalkalmazotti munkaviszonyi státust és más szervezett előnyöket, valamint a kormányzati beavatkozás és felügyelet értelmezése is megváltozik. Éppen ezért az alapítványosodás – amely jelentősége miatt lehet, hogy nem is kormányzati, de parlamenti döntést követel – előkészítése bonyolult és hosszú út, de inkább tűnik előnyösnek, mint sem. Alapítványi esetben az egyetem vezető testületei kiegészülnek a kuratóriummal. Az állami támogatásokat azonban az alapítványi egyetem ugyanúgy kaphatja, mint a költségvetési.

Az egyetemen belül létjogosultsága van mindenféle olyan üzletorientált vállalkozásnak vagy nonprofit szervezetnek, melyet tanszékek, tanárok, hallgatók vagy ezek csoportjai hoznak lérte. Erre az a kényszer ad alapot, hogy az egyetem forrásait nemcsak kollektíven, de kisebb egységekben is indokolt kiegészíteni elsősorban azok javára, akik ilyen munkákat végeznek. Az egyetem nevének védelme ugyanakkor azt követeli, hogy ezeket csak megállapodás alapján lehessen az egyetem címére vagy az egyetem nevének felhasználásával bejegyezni.

7 Az egyetem a hazai és nemzetközi tudományos és oktatási tevékenysége mellett más jelentős közéleti szerepeket is be kell töltsön. Az egyetem legjobbjai a tudományos közéletben is reprezentánsak. Vállalni kell kormányzati és kormányzati tanácsadói szerepeket, közszolgálati funkciókat. Be kell tölteni vállalkozásirányítási, pl. igazgatósági posztokat. Ezeket eleddig többnyire az egyes oktatók, kutatók és hallgatók önszervezése eredményezte. Ezen az alapon ezeket intézményesen is kell támogatni, értékelni és hasznosítani. Az egyetem tanszékei rendezzenek tudományos és szakmai fórumokat, hívjanak meg fontos vendégeket, az oktatásba vonjanak be egyetemen kívüli személyiségeket is. Ennek jó hagyományai vannak már. Az egyetemi emberek közéleti tisztségeikben szerzett lehetőségeiket kössék össze az egyetem érdekeivel, lobbyzzanak az egyetemért. Támogatni kell az öregdiák-mozgalmakat, a baráti köröket, évfolyamtalálkozókat, informatikai és szervezési segítséget kell adni ezekhez. Meg kell becsülni meghívással, elismeréssel, felkéréssel, címek adományozásával vagy más módon mindazokat, akik akár az egyetemért, akár a szakmáért sokat tesznek, függetlenül attól, hogy milyen ország vagy szervezet polgárai. Valószínű, hogy a határon túli magyarság közgazdasági munkásságát is jobban kell méltányolni (ha már egyszer Nobel-díjra is érdemesek lehetnek).

8 Az egyetem szegényes pénzügyi helyzetének fellendítésére a már említett módszereken túl vállalkozásokat is érdemes alapítani, ill. támogatni. A gazdasági jelzőrendszerek, analízisek piacán vállalkozások tucatjai élnek, nyilván lehet itt még keresnivalónk. Az üzleti szolgáltatások piaca hasonlóan kézenfekvő. Szakmai könyvkiadói tevékenységünket bővíteni lehet. Az egyetem átmenetileg kihasználatlan erőforrásainak hasznosítását is vállalkozásszerűbben lehet szervezni. Lehet önálló rendezvényszervező vállalkozást létrehozni. Az újságkiadásunkat is bővíteni lehet piacképes tematikus különszámokkal stb. Mindezek a lehetőségek alkalmat adnak hallgatók foglalkoztatására, trenírozására. Az egyetem vállalkozásszervezéssel foglalkozó munkatársait ösztönözni érdemes egyetemi vállalkozások felkarolására is. A tanszékek, oktatók, hallgatók vállalkozásai mellett maga az egyetem is intézményesíthet ilyen gyakorlatot.

„Portré”

A stratégia megvalósításának útja

A legkiválóbb elképzelések próbája is az szokott lenni, hogy mit lehet ebből megvalósítani. Sajnos, az egyetem minden szabadossága mellett is elég hierarchizált és kivált bürokratizált intézmény. Ez a környezet nem igazán kedvező a nagy változásokra, sőt a döntési mechanizmusok bonyolultsága miatt sokkal inkább lehet bízni egy-egy kiemelkedő személyiség megvalósító akaratában, mint az egyetemi tanács vagy más döntéshozók cizellált határozataiban. Éppen ezért a stratégiai vezetés a mi esetünkben nem nélkülözheti a kezdeményező és a kivitelezést kierőltető személyiségeket.

Az általam összefoglalt nyolcpontos stratégia minden része akár önállóan is megáll a lábán, akkor is van haszna, ha más részek nem valósulnak meg. Ezért nem lenne korrekt úgy beállítani, hogy ezt a stratégiát csak egy összehangolt nagy hadműveleti terv alapján lehet megindítani. Sokkal inkább látom valószínűnek, hogy egy-egy témát kisebb csoportok, koalíciók felkarolnak, keresztülvisznek. Minél többen vállalnak ilyen szerepet, annál áttörőbb lesz a stratégiai váltás. Nem javaslom tehát, hogy valamiféle új bizottság alakuljon, netán felvegyünk egy stratégiai igazgatót vagy tanácsadót. Jószerivel mindenkinek – akit érdekel az egyetem jövője – van mozgástere abban, hogy az általa helyesnek vélt kezdeményezéseket támogassa, netán az élére álljon. Éppen ezért igen fontosnak tartom, hogy a döntéshozók támogassák a változtatásokat, kivált akkor, ha már maguk nem tudnak ilyeneket generálni. Ha pedig a közakarat nem támogatja ezt, nem következnek be váltások, akkor az egyetem méltóságteljesen és tekintélyesen, de megbukik. Az utódok pedig, mint annyiszor a közelmúltban, rosszabb pozícióval indulnak, mint az elődök tették. Hát ezt kellene elkerülni.

ANGYAL ÁDÁM
docens
vezetési és szervezési tanszék

A basszusgitáros eszperantista

Szerencsére ma már egyre kevésbé tűnik csodabogárnak az a kisóvodás, aki angolul vagy németül elszámol tízig, vagy egyszuszra elfújja kedvenc mondókáját. Ugyanez a szituáció eszperantóul még mindig csodálkozást vált ki. Hát még 15 évvel ezelőtt! Pedig akkor *Gether Dániel* és *Gether Dénes* (mindketten I. évfolyamosok) képesek voltak erre a produkcióra.

– Édesapánk az – kezdi Dániel –, aki gyerekkorunk óta megpróbálta tudatosan irányítani sorsunkat. 5-6 évesek voltunk, amikor apu úgy gondolta, hogy kezdjünk el egy olyan nyelvet tanulni, amivel a későbbiekben nemzetiségtől függetlenül kapcsolatba kerülhetünk külföldiekkel, ahol nincs meg senki számára az anyanyelvi előny és amely segítségével megszokjuk, hogy ne magyarul, hanem idegen nyelven gondolkodjunk, s ezt a képességünket majd újabb nyelvek tanulására használjuk.

– *És erre jó volt az eszperantó?*

– Igen. Ezzel a mesterséges nyelvvel a nemzetközi kommunikációban meg lehet alapozni a kapcsolatteremtést. A nyelv jelentőségét bizonyítja, hogy a MÁV-menetrendek, a telefonkönyvek információi eszperantóul is megjelennek. Az eszperantót könnyű megtanulni, egzakt szabályai vannak, amiben nincsenek kivételek. Apuval párhuzamosan kezdtük tanulni, bár ez akkor nekünk nem tűnt fel. Amikor már nagyobbak lettünk, levelezőpartnereket szereztünk a világ minden tájáról. Egyébként közvetve az angoltanulás módját is az eszperantóhoz kapcsoltuk.

– *Hogyan?*

– Amikor már valamennyire tudtunk eszperantóul – ez olyan 6-7 éves korunkban volt –, elkezdtük az angolt tanulni. Eleinte kazettáról, majd tanfolyamon, de ezt hamar abbahagytuk, mert nem volt jó a tanárnő kiejtése. Kellett keresnünk egy angol ismerőst, aki segít nekünk a nyelvet helyesen elsajátítani. És ezzel az eszperantóul beszélő angol nagybácsikánkkal hangkazettás leckéket váltottunk, és megszerveztük az angol–magyar diákcserét is. Mi összesen hét hetet töltöttünk a nyarak folyamán kint Angliában, és minket is meglátogattak a kinti diákok, akikkel szintén az eszperantó volt a közös nyelv. Nyolcadikos voltam, amikor letettem az eszperantó felsőfokú nyelvvizsgát.

– *És középiskolában is ugyanazt az utat követtétek mind a ketten?*

– Nem. Én a magyar–spanyol két tannyelvű Károlyi Mihály Gimnáziumba mentem. Dénes egy évvel utána az angol–magyar két tannyelvű Karinthyban kezdte a gimit. Ő az angolt akarta még jobban megtanulni.

– *Te miért nem ezt a nyelvet választottad?*

– Az eszperantó és az angol mellett szerettem volna még egy világnyelvet megtanulni. Három lehetőség közül választhattam. Az orosszal úgy voltam, hogy azt majd magamtól az általános iskolai erős alapokon meg tudom tanulni, de a nyelvvizsgán ettől elvették a kedvemet. Azért ma sem lehetne eladni oroszul.

A másik két lehetőség, a francia és a spanyol közül egyszerűen úgy választottam, hogy apuval elmentünk a Gorkij Könyvtárba, kikértünk egy francia és egy spanyol kazettát, miután mindegyikbe belehallgattam, a spanyol mellett döntöttem. A gimiben 0. évfolyamon szinte csak a nyelvi képzésen volt a hangsúly, hisz a későbbiekben az alaptárgyakat spanyolul is tanultuk. A felsőfokúra honosított követségi nyelvvizsgát másodévben tettem le.

– *És közben az angoltanulás abbamaradt?*

– Természetesen nem, és mivel a felvételi pontszámokba beszámított a nyelvvizsga, ezért II.-ban letettem a felsőfokú angolvizsgát párhuzamosan a cambridge-ivel.

– *Ilyen nyelvi előképzettséggel miért pont a Közgázt választottad?*

– Nyilván befolyásolt az is, hogy a szüleim ide jártak. De én magam is úgy gondoltam, hogy a nyelvek mellé szükség van valami másnak a megismerésére is, és ez a gazdasággal összefüggő ismeretek. Az egyetem után szívesen dolgoznék külföldi vagy vegyes cégnél, vagy foglalkoznék diplomáciai kapcsolatokkal. Addig még szeretném a németet és az oroszt megtanulni.

– *Az öcséddel, Dénessel most évfolyamtársak vagytok az egyetemen, bár ő két évvel fiatalabb nálad.*

– Én évvesztes vagyok, tehát egy év már „igazolt", a másikat pedig Dénes saját maga faragta le. A Karinthyban a 0. évi angol-előkészítőn 3 nap után azt mondták neki, hogy nincs szüksége nyelvi előkészítésre, a sikeres teszt után kezdje rögtön az elsőt. A gimiben nemzetközi érettségit tett, úgyhogy felvételi nélkül került be a Közgázra.

– *A három nyelv közül tudsz-e választani?*

– Mindegyik egyformán közel áll hozzám. Többször jártam Angliában, Spanyolországban. Az eszperantó segítségével pedig beutaztam egész Európát, barátokra tettem szert. Édesapám a Magyar Eszperantó Szövetség elnöke, Dénessel mi is dolgozunk a szövetségben.

– *Milyen távlati célokkal?*

– Szeretnénk, ha az eszperantó az európai integrációban munkanyelvként szerepelne. Ezzel a közös nyelvvel tolmácsokat, sok bürokratikus dolgot lehetne helyettesíteni oly módon, hogy a döntések és a tárgyalások eszperantóul folynának, és ezt fordítanák le az adott nyelvekre. Ez nagyon megkönnyítené a munkát. Mi tehát nem az eszperantót szeretnénk az első helyen látni, hanem elég lenne a nemzeti nyelv és az egyik világnyelv mellé harmadikként felsorakoznia. Most még egyébként érdekes, hogyha angol vagy spanyol anyanyelvűvel találkozom, aki eszperantóul is beszél, akkor előbb-utóbb átvált az eszperantóról a saját nyelvére. Mi ezt, a másik nyelvéhez, kultúrájához való alkalmazkodást szeretnénk kiiktatni, azt a félszet, ami egy anyanyelvivel szemben az emberben kialakulhat. Az eszperantó valamennyi ember számára külső nyelv. Az eszperantó segítségével olyan kapcsolatok, barátságok születhetnek, amik a nyelvi nehézségek miatt nem valósulhatnának meg.

– *Szoktatok Dénessel eszperantóul beszélni?*

– Nem nagyon, pedig a családban lehetne, hisz anyu is beszéli a nyelvet. Társaságban csak show-műsor jelleggel produkáljuk magunkat, és sajnos egyértelmű a reakció: ez egy nagyon csúnya, eltorzított nyelv.

– *A nyelvek és az egyetem mellett mit csinálsz szabadidődben?*

– Barátaimmal, akikkel együtt énekelünk a volt iskolánk énekkarában, alakítottunk egy dzsesszzenekart, abban gitározom. A zenésztársaim között van közgázos és jogi egyetemista, tervezzük, hogy áthallgatunk félidőben egymás egyetemeire.

– *Végezetül hadd kérjek egy „szép" eszperantó mondatot.*

– Mi tre ĝojas ke mi povis paroli pri esperanto en Közgazdász. (Örülök, hogy beszélhettem az eszperantóról a Közgazdászban.)

K. Á.

A politika elméletétől a próbavoksig

Mostoha tudomány-e a politikatudomány?

A rendszerváltás talán éppen a politikatudományi oktatás számára jelentette a legnagyobb közvetlen kihívást, annak ellenére, hogy a politikatudományi tanszék régebbi oktatói sem 1990-ben szereztek tudomást arról, hogy létezik a politikatudomány. Az egyetemen a tud. szoc. tanszéken az azóta sajnos elhunyt *Széll János* ismertette meg (főleg fiatalabb) kollégáit a politológiával a hetvenes évek végétől kezdődően. Ez a közös munka nem maradt hatás nélkül az oktatás tartalmára sem. A rendszerváltás ezért nem érte váratlanul a tanszék munkatársait. Az elmúlt négy év feladata az volt számukra, hogy bebizonyítsák: képesek megteremteni a nyugati típusú, nemzetközileg is elismert politikatudományi oktatást és kutatást az egyetemen. Hajtottak ennek a célnak az eléréséért – hogy világosan érzékeltessük, milyen tempóban dolgoztak –, mégis sokszor úgy érzik, hogy

az egyetemi környezet nem épít igazán társadalomtudományi (azon belül a politikatudományi) profiljára,

nem aknázza ki eléggé az ebből nyerhető előnyöket. *Vass Lászlót*, a politikatudományi tanszék munkatársát kérdeztük az elmúlt négy évről:

– *Ágh Attilát* 1990-ben nevezték ki tanszékvezetőnek – mondja Vass László. – Ő rendkívül kemény követelményekkel indított: az első pillanattól kezdve megkövetelte, hogy a tanszéken mindenki alakítson ki a maga és a tanszék számára szakmai kapcsolatrendszert idehaza, majd pedig léppen ki a nemzetközi színtérre. Ehhez egyfelől minden segítséget megadott, másrészt addig „kellemetlenkedett" ezzel kapcsolatos kérdéseivel, amíg meg nem mozdult az ember. Aki nem tudott ráállni erre a „hullámhosszra", az igen nehéz helyzetbe került.

– *Ezt úgy kell érteni, hogy volt, akit elküldött?*

– Ilyen is előfordult, de akik nem bírták a tempót vagy az új stílust, maguktól is megértették, hogy váltaniuk kell.

– *Ez nem tipikus tanszéki eljárás az egyetemen. Gondolom, az idősebbeket érintette...*

– Mindenkit érintett.

A fiatalok közül is többen „elmenekültek"

az elől a feszített munkatempó elől, amelyet itt kellett produkálni az elmúlt években az ismert jövedelmi viszonyok mellett.

– *Mi volt a fő szakmai feladatotok?*

– A politikai rendszerváltás kutatása volt a fő feladat. Két dolgot ragadtunk ki ebből a témakörből: Az „európaizálás" tendenciáját, ami azt jelenti, hogy nemzetközi összehasonlító kutatást kell folytatnunk, ezen belül különösen azt kellett vizsgálnunk, hogy Magyarország mennyiben marad el a nyugat-európai demokráciák követelményszintjétől. Másrészt speciális kutatási témaként kiválasztottuk a parlamentet, hiszen a törvényhozás a politikai élet központja, ez teremti meg az új politikai berendezkedés alkotmányos, törvényi alapjait.

Kidolgoztuk parlamentkutatási programunkat,

amivel elnyertük az OTKA támogatását. Ez a program lett a szervezeti kerete és részben az anyagi háttere munkánknak: 1991 őszétől megszervezte tünk egy nemzetközi hálózatot lengyel, cseh, szlovák, szlovén és horvát kollégák részvételével. Évente két nemzetközi konferenciát tartottunk, amelyeken sorra vettük a parlamenthez kapcsolódó politikatudományi témaköröket.

– *„Kelet" felé inkább ti nyújtottatok szolgáltatást. „Nyugatról" viszont inkább segítséget kaptatok?*

– Valóban sokat segített az egyesült államokbeli Fulbright Bizottság támogatása, amely a tanszékünkön létesítette a John Marshall Chair of Political Science vendégoktatói állást. Ezt 1990 óta évente egy Egyesült Államokból érkező professzor tölti be, aki a diákok tanítása mellett professzori szemináriumokat is tart, amelyeken nemcsak a mi egyetemünk oktatói vesznek részt. Jelenleg *Lawrence Longley* professzort látjuk vendégül, aki az összehasonlító törvényhozás nemzetközileg kiemelkedő szakértője. A John Marshall professzorok jelentősen hozzájárultak könyvtárunk fejlesztéséhez is.

A glasgowi University of Strathclyde, Department of Governmenttel létrejött kapcsolat megteremtésében döntő szerepe volt *Ilonszki Gabriellának*, aki glasgowi Soros ösztöndíját felhasználva segített abban, hogy a British Council anyagi támogatásával megkapjuk a HALP-ot (Hungarian Academic Link Programme). Ez a program lett a parlamentkutatás és az érdekcsoport-kutatás egyik fő bázisa a glasgow-i partner tanszéken ezekben a témákban dolgozó kollégák segítségével.

– *A publikációs tevékenységetekbe tényleg nehéz lenne belekötni. Minden nehézséget túlélt a Kurtán Sándor, Sándor Péter és általad szerkesztett Magyarország Politikai Évkönyve. Working paper sorozataitok vannak, kiadtatok egy angol nyelvű tanulmánykötetet a parlamenti demokrácia első lépéseiről Kelet-Közép-Európában. Gondolod, hogy ma már a nemzetközi tudományos életben is számon tartanak benneteket?*

– Tény, hogy tanszékünket felvette tagjai közé az European Consortium of Political Research, amely az egyik legrangosabb nemzetközi tudományos hálózat. Majdnem mindannyian

tagjai vagyunk az Amerikai Politikatudományi Társaságnak.

Ágh Attila elismert személyisége a nemzetközi politikatudományi életnek, de a többieknek is sorra jelennek meg külföldön is publikációi. 1991 óta hárman, *Lánczi András*, *Philip Rawlinson* és *Ilonszki Gabriella* megvédte kandidátusi dolgozatát, *Andor László*, *Szarvas László* és jómagam a sikeres munkahelyi vita után a védés előtt állunk.

– *Az is tény viszont, hogy a tanszék – egyéb oktatási profiljának kiszélesedése ellenére – nem kapott lehetőséget politikatudományi Ph.D.-program indítására.*

– Itthon nehezebb elfogulatlan megítélésre számítani. Ennek oka részben az az éles verseny, amely ezt a kutatási-oktatási piacot is jellemzi. Másrészt a rossz nyelvek szerint személyes előítéletek és politikai antipátiák miatt időnként

bizonyos személyek igyekeznek negligálni teljesítményeinket.

Ez vonatkozik a több mint egy évvel ezelőtt benyújtott Ph.D.-programunkra is. Ezt az akkreditációs bizottság ideiglenesen elfogadta, ám a véleményüket tartalmazó levél, amely állítólag megérkezett az egyetemre, egy év alatt nem jutott el hozzánk és ma sem tudjuk, hol van. Így nem is tudtunk az észrevételekre reagálni. Ennek hiányában, és miután a következő döntésnél a bizottságból tanszékünk képviselőjét kihagyták, nem akkreditáltak bennünket. A második, hozzánk is eljutott bizottsági véleményt szívesen elküldenénk azoknak a nemzetközi fórumoknak és szakértőknek, akik Ph. D.-programunk kidolgozását segítették, ám ezzel „égetnénk" a magyar tudományos közéletet. Ehelyett inkább tovább dolgozunk, igyekszünk még jobb programmal előállni.

– *Akárhogy is van, az egyetemen kissé mostoha tudománynak számít a szakmátok és mostoha tanszéknek a munkahelyetek. Mi az oka ennek? Talán azokkal a tanszékekkel nem tudtok kijönni, amelyek profilja átfedi a tieteket?*

– A Közszolgálati Tanulmányok Központjával és a nemzetközi kapcsolatok tanszékkel van több érintkezési pontunk, amelyek súrlódásokra vezethetnének. Velük azonban szerencsésen megtaláltuk a kölcsönösen előnyös együttműködés lehetőségeit, jó a kapcsolatunk. Segítjük egymást például átoktatással és kutatási anyagok cseréjével.

Más a helyzet az egyetem szintjén. Minket is érint az évek óta húzódó bizonytalanság, ami abból fakad, hogy az egyetem nem igazán használja ki a társadalomtudományokban betöltött vezető szerepét. Mi például érzékeljük, hogy az egyetemmel kapcsolatot kezdeményező külföldi intézmények igen gyakran mutatnak nagy érdeklődést a politikatudományi együttműködés iránt. Ez általában a velük kötött szerződésekbe bele is kerül, de az egyetem egyetlenegyszer sem kezdeményezett, ajánlott fel a tanszékünknek konkrét részvételt, utazást ezzel kapcsolatban. Például részben azért szakadt meg a Dartmouth Collegedzsal folytatott, az egyetem számára presztízsben és anyagilag is igen előnyös kapcsolat, mert ők az egyetem magatartásából azt olvasták ki, hogy a számukra fontos

politikatudományi együttműködést egyetemünk nem igazán támogatja.

– *Egy független lapban nem illik pozitív tartalmú megjegyzést tenni az interjúban, mégis el kell ismerni, hogy az elmúlt két évben alaposan belevéstétek a politikusok fejébe a tanszék és az egyetem létét. A Választások 1994 fórumain és a Tárcatükör sorozat eddig megtartott vitaestjein a magyar politikai közélet összes jelentős szereplője járt itt, sokuk kétszer is. Ezekről az eseményekről sokszor tudósítottak a lapok, a tévék és a rádió. Ha mást nem, legalább ezt a reklámot értékelhetné az egyetem, nem?*

– Ezekkel a vitasorozatokkal valóban olyan közpolitikai szolgáltatást nyújtunk, amit a világon kevés egyetem tudna megengedni magának. Hallgatóink és az egyetem oktatói első kézből, vezető politikusoktól kapnak információt mindarról, ami érdekelheti őket. Ezzel az oktatásba is pótolhatatlan kiegészítő forrásokat tudunk bekapcsolni.

Azt hiszem azonban, hogy az idén tavasszal „ráteszünk erre még egy lapáttal". Kaposvár városával együttműködve 1995. május 7-én megszervezzük az első magyar próbaválasztást, amelyet minden évben ugyanott meg akarunk ismételni. A város polgárai az országos pártokra szavazhatnak majd, jelezve a választói preferenciák mozgását. Ez a kísérlet egyedülállóan gazdag ismeretanyagot szolgáltathat a kutatás és a pártok számára, hozzájárulhat politikai kultúránk megismeréséhez és választási rendszerünk fejlesztéséhez.

K. S.

Ég önnel, Mister Slayton!

Mottó: Nagymamám falusi udvaráról láttam először a szputnyikot. Azóta tudom, mindannyiunknak repülni kell, bármily félelmetes. Ha testben nem lehet, akkor szívvel, lélekben, gondolatban.

Donald K. Slayton, a légierő tisztje megfelelt. Sokszorosan megvolt az ötszáz repült órája, volt berepülőpilóta-kiképzése, felsőfokú végzettsége, kiállta a nemzetbiztonsági próbát, férfi volt, alacsonyabb 180-nál, könnyebb mint 82 kiló, messze még a 45-től. Ennyi kellett papíron ahhoz, hogy 1959. április 9-én az Első Hét egyikeként ott vakuljon a fényárban Washington színpadán. Túlélte a második világháborút, bombázta Firenzét, Japánt, repült Németország felett, irodistázott a Boeingnél Seattle-ben, végül – mint minden valamire törő pilóta – a legendás Edwards légitámaszponton kötött ki, tizenötmillió dolláros gépeket tesztelt, Los Angelestől kissé északra, a sivatag semmijében. És az ég volt a mindene.

Majdnem úgy lett pedig, hogy hiába: kezdetben ugyanis hegymászókra, búvárokra, szörfösökre gondolt Eisenhower, meg persze majmokra, de ezt azért nemigen verték nagydobra. Végül valakinek megjött a jobbik esze, ettől fogva pilóták között keresték az űrhajósokat. Vagyis hát azokat az önkénteseket, akik a robbanóanyag helyére ülnek öt emelet magas rakéták tetején,

hagyják, hogy alájuk gyújtsanak,

aztán röpülnek kalickájukban magatehetetlenül – magasztosabban szólva: rendíthetetlenül – legyőzni az oroszokat. Hogy mindez mivel jár, senki se tudta, így aztán biztos ami biztos, centrifuga, elektrosokk, beöntés, spermacsapolás, sivatagi túlélészet, magánzárka, zajterhelés, pszichoteszt, miegymás képezte a „teljes átvilágítást". 508 berepülőpilótája volt akkoriban az USA-nak, 110 felelt meg a követelményeknek papíron, 36 kezdhette meg az „orvosi vizsgálatokat", négyen köszönték szépen, nem kértek belőle, a többi kibírta, belőlük maradt A Hét. Húszezer vállalat, több mint négyszázezer ember feszült a NASA berkeiben az űrhajózási programnak, hogy 1960 közepére embert juttasson Föld körüli pályára.

A piramis csúcsa azonban minden kétséget kizáróan „Amerika nemzeti kincse",

a hét páratlan férfi

volt: *Scott Carpenter, Gordon Cooper, John Glenn, Gus Grissom, Wally Schirra, Alan Shepard és Deke Slayton.*

A program azonban igen csehül állt, olyannyira, hogy lidérc kezdett rátelepedni. A floridai Canaveral-fokon és a virginiai Wallops-szigeteken sorra ledőltek, meg se moccantak, fölrobbantak, pályát tévesztettek a kísérleti rakéták, résen is kellett lenni, nem egy volt ugyanis, amelyik egyik-másik nagyvárosnak vette útját, alig győzték a légivadászok lelőni. Néhány csöppnyi mesterséges holdat sikerült Föld körüli pályára állítani, de mi volt ez ahhoz képest, hogy az oroszok öttonnás szputnyikjai ott pittyegtek a pánikba zuhant amerikai nép feje fölött. Aki ismeri az amerikai lélek szűnhetetlen Pearl Harbour-traumáját, tudja, nekik minden bip-bip egy szőnyegbombázásnak tűnt.

Slayton az Edwardson nézett föl a menyországba 1957 októberében, de nem látta meg az első szputnyikot, Shepard a kontinens keleti szélén, Newportban azonban igen. Másfél év múlva – mert „Amerika" felvette a kesztyűt és győzni akart az űrben – ott álltak egymás mellett azon a washingtoni színpadon, aztán meg sorszámukra várva a NASA kötelékében.

A győzni akarás még a nemzeti hiúságot is térdre kényszerítette: az Egyesült Államok végül rábízta Wernher von Braunra –

Hitler egykori csodabombázóinak rakétamérnökére

– és Alabamában letelepedett százötven fős csapatára a Mercury-kapszulák hordozórakétáinak megépítését. Az első Redstone-ok és Atlasok szintén inkább robbantak, mint repültek.

1961. január 20-án beiktatták *John Kennedyt*, a következő elnököt. És Kennedy le akarta győzni *Hruscsovot* az égben, így aztán 1,7 milliárd dollárt kapott a NASA első körben, majd hamarosan újabb 1,8 milliárdot. Kennedy pedig meghirdette a rögeszmét: Embert küldeni a Holdra még a hatvanas években. És vissza is hozni. Épségben – tették hozzá az űrhajósok.

„Úgy tűnik, egész életem ebbe a csodálatos pillanatba sűrűsödik. Ami voltam, amit tettem, minden ezért volt. Természetesen boldog vagyok, ki nem volna az a helyemben? Új felfedezések részesének lenni, elsőként a világűrbe lépni, puszta kézzel párbajozni a természettel, álmodhat valaki is többről?" – e szavakkal *Jurij Gagarin* búcsúzott a Vosztok–1 lábánál 1961. április tizenkettedikén. Alan Shepardot, az Egyesült Államok első útrakelőjét Gagarinon kívül az indulás előtti három hétben egy fölrobbant Atlas, egy szintén fölrobbant Little Joe, egy félbeszakított start is megelőzte, nem beszélve a 61-es kísérleti csimpánz kilövéséről.

Deke Slayton – bár közfelkiáltásra a legkiválóbb volt mind közül – nem volt az első három kiválasztott között. Sőt nem kapott sorszámot egyáltalán. Kitört a kubai válság, világháborús feszültség lógott a levegőben. Egyre világosabbá vált, hogy az emberiség legnagyobb kalandját, a bolygók közé merészkedést a Szovjetunió és az Egyesült Államok politikai urai hidegháborús vetélkedéssé próbálják aljasítani. Amibe fölrobbanó űrhajók jövendő hősi halottait mindkét fél belekalkulálta, de blamáról szó sem lehetett. Márpedig Deke Slayton szívében ekkortájt ismeretlen eredetű pitvarlebegést találtak, s bár senki orvos nem állította, hogy ez akár a legcsekélyebb mértékben is akadályozná a repülésben, ettől fogva senkinek nem volt bátorsága startengedélyt adni neki. Hogy valaki alatt fölrobban a rakéta, az rendben, de hogy az űrhajós szíve bármit komplikáljon odafönn, az szóba se jöhet. Így aztán Deke

Slaytont, a legszebb reményű űrhajóst földelték,

ellentmondást nem tűrően.

Dühöngött, fellebbezett, kiborult, abbahagyta a dohányzást, ivást, megszállottként sportolt, végigjárta az ország összes kardiológusát, hiába. És Deke Slayton, a kakaóparti strandok laza vagánya, Arizona egének szaggatója, a vadászgépek és versenyautók bajnoka, a berepülőpilóták tanára bezárult egy csapásra. Szomorú, magányos férfi lett a NASA örömbrigádjában, de föl nem adta soha.

Az űrhajóscsoport főnöke lett,

mint afféle nyugdíjas tiszteletbeli, gondolták mások, de ő soha. Ettől fogva minden, ami az űrhajósokat érintette, az ő kezében volt. Ő pedig az életét tette rá, hogy a társai biztonságban válthassák valóra álmaikat.

Legjobb barátja, Grissom lett a következő a sorban, '61. július 21-én, majd *Tyitov* a másik oldalon, aztán John Glenn a Friendship Sevennel háromszor megkerülte a Földet, de visszafelé majdnem odaveszett, a hőpajzzsal volt baj. E korai Mercury-utakon az űrhajósok állig szkafanderben, mozdulatlanul feküdtek beszíjazva,

a földi nehézkedés hat-nyolcszorosát kellett kiállniuk,

női intimbetéttel szigetelt óvszerbe pisiltek, pulzusuk száznyolcvan felé kúszott percenként. És szinte mindig elromlott valami. Carpenter missziója során az üzemanyag fogyott ki, de megúszta, Schirra tökéletesset teljesített '62 októberében, Cooper pedig elaludt a kilövőállásban a rakéta tetején. S ez volt a Mercury vége, mindenki repült, csak Deke Slayton nem. Ő hol az ausztráliai követőpont beszélője volt, hol a központi kapcsolattartó a kilövőállásban, hol meg a lift tetején a kapszulába passzírozó. Akárhogy is, látta minden társát fölszállni, épségben visszatérni és megdicsőülni. Igaz, nemsokára Shepardból is földi űrhajós lett, neki a fülével lett valami baj.

Ettől kezdve együtt küzdöttek, hogy az égbe jussanak. Bármit elvállaltak, hogy lábukat az ajtórésben tartsák, hogy egy napon újra, illetve Deke esetében, hogy egyáltalán a mennyországba kóstolhassanak.

A kétszemélyes kapszulákkal repülő Gemini-program vette kezdetét. 1962-re Slayton kilenc új űrhajóst választott ki. Időközben *Nyikolájev, Popovics, Bikovszkij, Tyereskova* is repült, megvolt az első űrséta, '63-ban tizennégy újabb USA-űrhajóst igényelt a program. Az ő kiválasztásuk is – az akkor már háromszáz beosztottat irányító – Slayton dolga volt. Húsz hónap alatt tíz Gemini űrhajó repült, mindent kipróbáltak, ami a Holdraszálláshoz kellett. És a Gemini is Slayton (és Shepard újabb) égbeszállása nélkül fejeződött be. 1966-ban indult az Apollo-sorozat. Slayton nemcsak kiválasztotta az űrhajósokat, sorszámokat is ő osztott nekik. Nagy napjuk reggelén ő keltette mindegyiket, vele reggeliztek, ő ment velük az utolsó orvosi ellenőrzésre, ő számolt mindnek vissza, ő adott mindnek startot, ő volt nekik a föld hangja végig az út során.

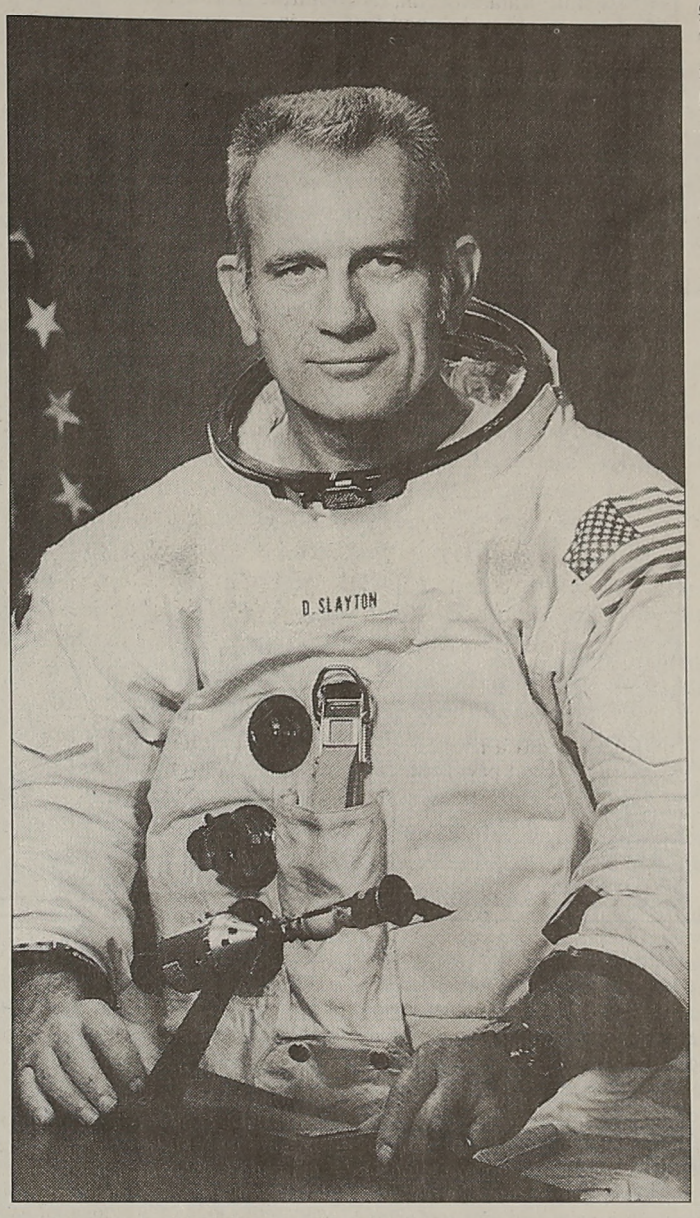

„Egész életemben repülni akartam és mások meg akartak állítani"

'67-ben eltemette Grissomot, *White-ot* és *Chaffe-t,* akik földi teszt során bennégtek az Apollóban. Slayton – mint minden kiválasztott űrhajós – viselte az ezüstszárnyat, amit az első misszió után lehetett aranyra cserélni. Az özvegyek most megajándékozták azzal, amit

neki csináltattak aranyból,

s amit a férjek adtak volna át neki, csak előbb meg akarták járatni a világűrben.

Ekkor már rég *Johnson* az elnök, akinek újraválasztásához kell a népszerűség, az űrprogramot gyorsítani kell. Senki be nem vallja akkor, de ma már letagadhatatlan, hogy a biztonság háttérbe szorult. Grissomék halála új fejezetet nyit, az emberélet innen kezdve – egy darabig – mindennél előbbre való.

Nyolcvannégy napra az Apollotűz után irányíthatatlanná válik a Szojuz–1. A rádiókapcsolat nem szakad meg, *Vlagyimir Komarov* a zuhanás közben elbúcsúzik feleségétől. De '68 novemberében a kémműholdak már azt jelentik, hogy Koroljov holdrakétája készen áll a főpróbára. Ezért aztán rohamban fellőtték az Apollo–8-at: a személyzet Hold körüli pályáról küldött karácsonyi áldást a földlakóknak. A Holdraszállás következett, és a szovjet rakéta még mindig ott állt a kilövőpadon. A másik oldal legénységét Shepard és Slayton nevezte meg, de önmagukat megint nem választhatták. „Ti vagytok azok, fiúk" – ennyit mondtak *Amstrongnak, Aldrinnak* és *Collinsnak.*

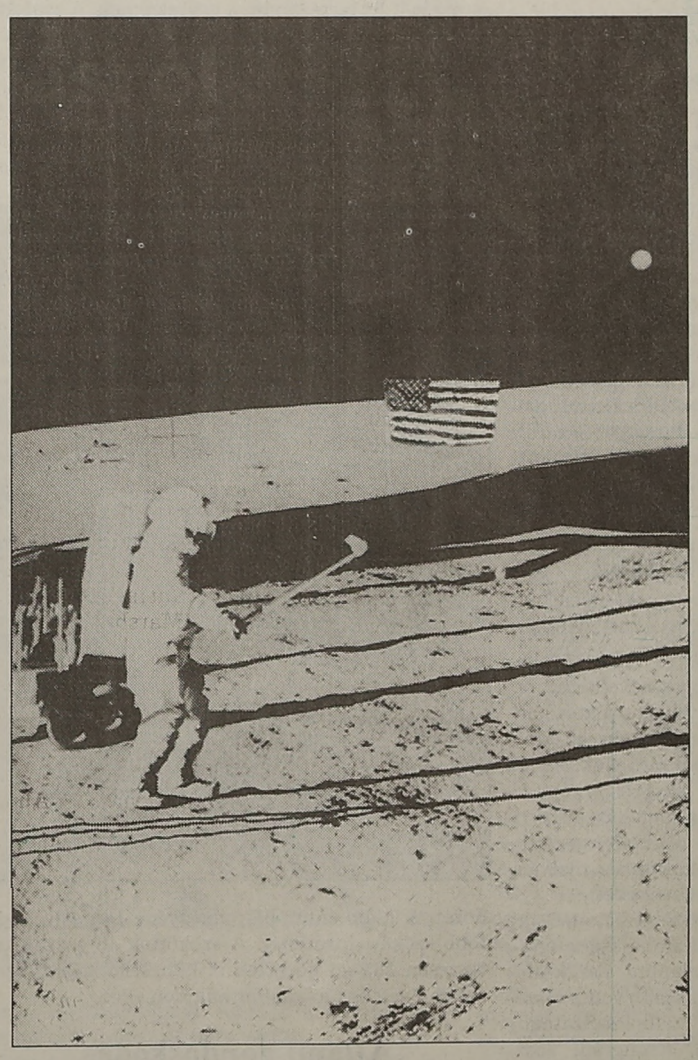

Utas és Földvilág – Shepard a Holdon

1969. július 20-án az űrháború véget ért, Kennedy rögeszméje valóra vált. A holdraszállók azonban kis híján rázuhantak a Holdra: tizennyolc másodpercnyi üzemanyaguk maradt, amikor leszálltak a Hold felszínére. Vittek nemzeti zászlót, emléklapot a halott űrhajósok neveivel, üzenetet későbbi földi-égi látogatók számára, s megjárták Slaytonnak az özvegyektől kapott, gyémántokkal kirakott aranyszárnyát, járatni az űrben. Ők is – mint minden későbbi misszió –

a Holdon hagyták konzervdobozaikat, ürülékkonténereiket

és egyéb szemetüket. Ennek árán hozhattak csak kőzetmintát, egyébként a parányi holdkomp képtelen lett volna felemelkedni.

„Deke, a francba, muszáj fölmennem a Holdra, adj sorszámot" – Shepard rontott be így egy napon, öt évvel földre kényszerítése után. Talált egy sebészt, titokban megoperáltatta magát, sikerült, kiállt minden NASA-tesztet, s most a jussát akarta. Slayton a tizenhármas sorszámot tudta kínálni. Talán, ha minden jól megy. Magára maradt megint, mint földi űrhajós. De nem adta föl. Most éppen vitaminokat tömött magába.

Shepard nem jutott föl a tizenhármasra, ami kis híján odaveszett. Kétszázötezer mérföldre a Földtől, se fűtés, se oxigén, se üzemanyag, mit számít már, hogy a Holdra indultak, egy világ imádkozik *Lowell, Swigert, Haise* életéért. Slayton a földön megtalálja a valószínűleg egyetlen lehetséges műszaki megoldást, és épségben lehozza embereit. Aztán 1971. január 21-ének hajnalán maga „járta be" a tizennégyest, hogy minden rendben legyen Shepard útjára. A Saturnus–V ötször volt nagyobb, mint az első űrugrás Redstone rakétája. És százszor olyan erős. Nem búcsúztak egymástól.

„Vigyázz a seggedre és jó utat"

– Slayton ennyit mondott a rakéta tövében, Shepard még egyszer lenézett rá a kapuból kétszáz méter magasan. És az Apollo tizennégy is bajba került: a holdkomp többedik kísérletre sem kattant össze az űrhajóval a leszállás előtti próba során. Márpedig ha nem megy, tilos leszállni, mert nincs visszatérés. Valaki indulás előtt nem pucolta ki a fogaskerekek közül a koszt, ez derült ki. Nincs több üzemanyag, utolsó kísérlet, teljes gőz és kattant! Aztán meg a radar ment tönkre és a számítógép fagyott le. Ilyenkor is tilos leszállni, de Shepard készen állt a szabályszegésre, és Slayton a földön tudta ezt. De nem volt rá szükség, a gépek beindultak, a leszállás sikerült. 1970. február ötödikét írtunk. Slayton egyenes adásban látta barátját sírni a Hold felszínén. A houstoni irányítóközpont hagyományai szerint ünnepelte meg: hatalmas szivarra gyújtott.

Csoda történt,

a vitaminok legyőzték Slayton pitvarlebegését,

de kellett egy kardiológus, aki hajlandó a gyógyulást írásba adni és vállalni érte a felelősséget. A szívkatéterezésbe bele lehet halni, de Slayton túlélte. 1972. március 13-án az orvosok megbeszélésre hívták.

Gratulálunk, ennyi volt a közölnivalójuk. Akkor most keríteni kéne egy sorszámot, tért Shepard a lényegre. De az Apollo és a még csak tervezett Skylab minden sorszáma elkelt már és Slayton nem az a fajta volt, aki kitúrja egy saját emberét. És akkor, két hónap múlva a politika közbeszólt: *Nixon* és *Brezsnyev* deklarálni akarta a hidegháború végét és közös Szojuz–Apollo-repülést hagyott jóvá. Egyetlenegyet, valamikorra a hetvenes évek közepére.

Slayton elindította még hátralevő sorszámait a Holdra, aztán az Apollo-program hivatalosan befejeződött. Négy éve alatt huszonnégy USA-űrhajós indult a Holdnak, nem egy közülük többször is, tizenketten le is szálltak. 1973-ban Föld körüli pályára állították a Skylabot. Hol volt már a Mercury kutyaólja? A Skylabben zuhanyzók, főzőalkalmatosságok, saját szobák, nagyszabású kutatóhelyek fogadták a három rakétával odalátogató három-három űrhajóst. Nyolcvannégy nap volt a leghosszabb idő, amit személyzet egyfolytában eltöltött rajta, mígnem 1979-ben

belezuhant a Föld légkörébe és elpusztult.

1978-ban az űrsiklók személyzetét kezdte toborozni a NASA, bár az első kilövésére – főleg pénzügyi okokból – 1981-ig kellett várni. Mindez Slayton keze alá tartozott, de Shepard átvette tőle, hogy végre az lehessen, amire egész életében vágyott: missziójára készülő sorszámos űrhajós.

Két társával, meg a több száz fős technikai személyzettel hónapokra Moszkvába költözött, majd Csillagvárosba, aztán Bajkonurba. Orosz felügyelet alatt tartották, mozgásukban korlátozták, lehallgatták őket, mégis a hétszáz oroszóra volt neki a legnehezebb minden között. De az űrhajósok összebarátkoztak. Fél üveg vodka bánta, amikor az előkészületek befejeződtek. A másik felét félretették a visszatérés utánra.

1975. július tizenötödikén Shepard járta körül Slayton rakétáját a floridai fokon. Hetek óta a sarkában volt mindenkinek, akinek bármi köze lehetett Deke repüléséhez, mindent látni akart, mindent ellenőrzött. A Szojuz–19 szállt fel először, fedélzetén *Alekszej Leonovval* és *Valerij Kubaszovval.* „Mienk az egyes sorszám. Nincs más dolgunk, mint a seggünket oda fölvinni" – indult utánuk Slayton és két társa, *Stafford és Brand.* Lapított eperrel, rokforttal, almával, szilvával, borsccsal, paradicsomlevessel, sülthússal vendégelték meg egymást odafönn. Fák magját cserélték ki, hogy majd otthon elültessék, a Földön félbevágott érméket illesztettek össze. Annak szimbólumaként, hogy a két ország űrhajóit műszakilag összekapcsolhatóvá tették, bajba jutott űrhajósokért ettől kezdve szovjet és USA-beli mentőcsapatok egyaránt indulhattak.

Ford elnök a földről megkérdezte Slaytontól, mit üzen a jövő ifjú űrhajósainak.

„Döntsd el, mit akarsz tenni, s föl ne add, míg túl nem vagy rajta"

– jött a felelet. Még három napot töltött ez után a kozmoszban, Föld körüli pályán, otthon és végtelen határán. Szemhunyásnyit nem aludt, képtelen volt betelni az élménnyel. A leszállás utolsó négy percében üzemanyaggáz öntötte el a kabint, háromszáz egységet nyeltek belőle milliónként. Négyszáz a biztos halál.

Az ötvenegy éves Slayton, a világ legöregebb kezdő űrhajósa több mint tizenhat évet várt erre a repülésre. És egy hajszálon múlt, hogy le nem maradt róla. Hazatérte után tüdődaganatot operáltak ki belőle, akkor még jóindulatút. Ha korábban észrevették volna, Slayton soha föl nem szállhat az utolsó utáni Apollóval.

Nyugdíjba ment, egy gazdag ember vett neki egy kétszárnyút, attól kezdve Forma–1-es repülőversenyeken indult. Egyébként meg vállalatot vezetett, kereskedelmi rakétakilövéseket vállaltak White Sandsről.

Fatalista volt világéletében, mint oly sok pilóta: Ha az Úr fölmutatja a sorszámodat, te következel. Tavaly nyáron meghalt, agytumor miatt, június tizenharmadikán.

Most, hogy a huszadik század lassan leltározni kezdi önmagát, ideje, hogy szívünkbe vessük az emlékét.

Molnár Gabriella

Tudja, hogyan kell kezelni?

III. RÉSZ

Hogyan használhatjuk az automatikus visszahívás szolgáltatást?

Ha a hívott fél nem jelentkezik vagy foglalt, akkor az automatikus visszahívás beprogramozásával telefonkészülékünk jelzi számunkra, amikor az illető megérkezik vagy vonala szabaddá válik. Ha a hívott fél nem volt a helyén, akkor a rendszer azt érzékeli, amikor a megérkezése utáni első telefonhívását befejezte. Ha mással beszélt, akkor a vonal szabaddá válása után figyelmezteti különleges csengetéssel az automatikus visszahívást kérőt arról, hogy a keresett fél felhívható.

Tetszőlegesen sok visszahívást kezdeményezhetünk tetszőlegesen sok mellékállomásra.

Programozás a Multiset (kicsi) készülékeken:

Ha a hívott fél nem jelentkezik vagy vonala foglalt:
1. nyomja meg a 6-os gombot.
Nyugtázó hangot hall:
2. A kézibeszélőt tegye le.

Programozás a Dialóg (nagy) készülékeken:

Ha a hívott fél nem jelentkezik vagy vonala foglalt:
1. Nyomja meg az AUTOMATIKUS VISSZAHÍVÁS gombot.
Nyugtázó hangot hall:
2. Tegye le a kézibeszélőt vagy nyomja meg a BONTÁS gombot.
(A Dialóg készülékeken a szolgáltatás beprogramozása után az AUTOMATIKUS VISSZAHÍVÁS gomb világít.)

Ha egy adott állomásra kezdeményezett automatikus visszahívást még annak bekövetkezte előtt törölni akarunk, akkor a következőket kell tenni:

1. Multiset készülék esetén fel kell venni a kézibeszélőt.
(A Dialóg készülékek letett telefonkagyló esetén is programozhatók.)
2. Tárcsázza a # 37 *-ot.
3. Tárcsázza a mellékállomás számát, amelyről a visszahívást törölni akarja.
4. Tárcsázza a #-et.
Nyugtázó hangot hall:
5. A Multiset készülék kézibeszélőjét tegye le, a Dialóg készüléken nyomja meg a BONTÁS gombot.

Ha valamennyi visszahívást törölni akarjuk, akkor az előbbi programozás 2., 3., 4. pontja helyébe a # 37 # tárcsázása lép.

Hétköznapi csoda

Az arca halottsápadt lett. Még a veríték is kiverte. Egyszerűen nem tudott emlékezni az adott pillanatra. Arra, hogy mi volt az az utolsó momentum, amikor még nála volt a pénztárcája. Emlékezett a közértre, a vásárlásra, a taxira, de arra, hogy hova tette a brifkót vagy letette-e egyáltalán valahova, arra nem. Őrült módon, elkeseredve kutatta a zsebeit, nézte át csomagjait, de semmi. És ennek a semminek nagyon nagy ára van. Eszébe jutott, hogy nemcsak a saját pénze, hanem társai útielőlege is nála volt. De hogy teljes legyen a kép, aznap kiváltott összes valutája is a pénztárcában lapult. Még a gondolata is szörnyű. Százezer forint tűnt el egyik percről a másikra. De mikor, hol? Megpróbálta visszapergetni az eseményeket. Az embernek valamiben mindig bízni kell. Talán a közértben maradt. Visszarohant, átkutatta a kosarakat, a helyet, ahol pakolt, de hiába. Az üzletvezető sem sokkal biztatta, próbáljon meg telefonálni másnap, hátha valaki leadja, de nem akarja ámítani, pénzt nem nagyon szoktak visszaadni.

Lehet, hogy a farmerzsebéből csúszott ki és ott maradt a hátsó ülésen. A diszpécser megpróbálta utolérni a sofőrt, de nem sikerült. Talán pár nap múlva, javasolta, telefonáljon be a társaság reklamációs osztályára. Akkor ennyi? Ennyi volt százezer forint? Még egy-két telefonhívás később és kész? Egyszerűen kilátástalannak tűnt a helyzet. Nem is mert belegondolni, honnét fogja előteremteni az elvesztett pénzt. Valószínűleg ez a nyomasztó érzés hosszú ideig fog nyugtalan éjszakákat, gyötrelmes nappalokat okozni.

A fiú, ugyanúgy, mint bárki más, találkozott már az emberi közömbösséggel, s tudta azt is, hogy ekkora összeg nagyon sok embernek jelenthet segítséget. Neki viszont most az ő segítségük kellett volna. Hívogatta a taxiközpontot, eredménytelenül. A várakozás, a tehetetlenség percei telnek a leglassabban, így szépen lemondott mindenről. Tudatosult benne, hogy a pénz már nem lesz meg, hogy neki – még nem tudja honnét, de – rövid időn belül elő kell teremtenie a hiányzó összeget. Ha minden tartalékát, az összes lehetőséget számba veszi sem jön össze a fele sem. És akkor még csak a társai által befizetett összeget adta vissza. Akkor ő még mindig nincs sehol. Meg kell élnie valamiből, fizetni kell a kiadásait, jön a karácsony, és a fiú mindig szívvel-lélekkel ajándékozott. Tényleg a szeretet ünnepének tartja azt. Gondolkozott. Gondolkozott volna, de egyszerűen nem fogott az agya. Szobatársa zökkentette ki a mélázásból. „Keresnek" – mondta. És tényleg, lent állt valaki a kollégium portáján. Egy férfi, akit már aznap pár órával korábban látott. A taxisofőr. Kezében a pénztárca. A pénztárcában a teljes összeg. Egyszerűen hihetetlen. A sofőr a pénz mellett megtalálta a fiú névjegykártyáját. Hogy mi minden fordulhatott meg a fejében ekkora összeg láttán, azt nem lehet tudni, de végül is az eredmény a lényeg, úgy döntött, elviszi a címre a pénzt.

Határtalan megkönnyebbülés futott át rajta, bár igazából még fel sem tudta fogni, hogy ilyen ma még létezik. Természetes, hogy a hálálkodása mellett a legnagyobb örömmel adott jutalmat a taxisnak. Megkönnyebbült és rádöbbent, mekkora szerencse érte. Visszakapta a pénzét és a bizalmat az emberekben.

Á.

„Bűnös Jézusok"

A rendszerváltás ára a gyermekvédelem területén

Utca gyermekei, ti szakadt angyalok,
A gondviselés levette szemét rólatok
Gyermeki álmaitok ki váltja be
Egy gonosz tündér elillant vele.
Ti, kik a hajnallal keltek, s a Holddal fekszetek
Látjátok, bűnös Jézusok lettetek.

H. (egy volt állami gondozott)

Gyerek gyereket gyilkolt. Még kimondani is szörnyű. A kriminalisztika történetében csak nagyon ritkán, legutóbb tíz évvel ezelőtt fordult elő. A közelmúltban lezajlott fóti esemény felzaklatta a közvéleményt. Mi történt Fóton? Sajtótájékoztatón igyekezett a nyomozó hatóság még a vizsgálat befejezése előtt csillapítani a felfokozott érdeklődést. Mi történik Fóton és nem csak Fóton?

Általában mi történik az állami gondozott gyerekekkel, milyen változást élt meg a rendszerváltás óta az állami gondoskodás? A kérdésre próbált választ adni a tavalyi TDK-konferenciára készült dolgozat Az állam gyermekei címmel, melyet *Skultéty László* (III. évf. gazdálkodási kar) két középiskolás diáklány társával készített, s melynek fontosabb részeit idézzük a lapban.

A veszélyeztetettség

Magyarországon 1992-ben 305 ezer gyermeket tartottak nyilván a gyámhatóságok veszélyeztetettként, szemben az 1989. évi 130 ezer fővel. A növekedés egyértelműen anyagi okok miatt következett be. Veszélyeztetettek a gyerekek a következő körülmények miatt; a munkanélküliek nagy aránya, az ebből adódó elszegényedés, és az érintett területekről való elvándorlás következtében. A vizsgált három év alatt a veszélyeztetett gyerekek száma háromszorosára emelkedett, míg az egyéb okokból egészségügyi, környezeti, magatartási okok miatt nyilvántartottak száma 5,3 százalékkal emelkedett.

Az anyagi okokból történő veszélyeztetettség jelentős területi különbségeket mutat. Válságos térség található főleg az Alföldön, valamint Észak-Magyarországon. 1992-ben a legmagasabb volt a veszélyeztetett gyerekek száma Pest, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád, Jász-Nagykun-Szolnok, Hajdú-Bihar, Komárom-Esztergom és Tolna megyében. E térségek népességére jellemző az alacsony iskolázottság és a cigány származású lakosság magas aránya. Mindez növeli a munkanélküliséget.

Férőhelyek

A nevelőotthon, nevelőintézet és a Gyermek- és Ifjúságvédelmi Intézet (GYIVI) együttes férőszáma a rendszerváltást megelőző években közel 2000 hellyel csökkent, majd 1990-re, az 1987-es szint fölé emelkedett. Az 1990 után tapasztalható jelentős – több mint 3400-as – visszaesés, majd az ezt követő években folyamatos, bár kisebb ütemű csökkenés azzal az új szociális koncepcióval magyarázható, mely szerint előnyben részesítik a veszélyeztetett kiskorúak családban való nevelését az intézményi elhelyezéssel szemben, melynek hátránya viszont, hogy a család a gyermekek után járó pénzből próbál megélni.

Ugyanez a tendencia a nevelőotthoni férőhelyek változásában. A GYIVI-nél azonban halvány emelkedés észlelhető, miután a kiskorúak állami gondozásba vétele, áthelyezésük más intézménybe a GYIVI-n keresztül történik. Nem ritka, hogy intézmények helyhiánya, feloszlatása vagy az újonnan gondozásba vettek szüleinek felkutatása miatt több hónapig kell itt tartózkodni a gyerekeknek. A zsúfoltság, a kilátástalanság agresszivitást vált ki belőlük. Képtelenek lesznek kapcsolatok kialakítására. Ilyen helyzetben érezhetik leginkább, hogy nem tartoznak sehová. Nem meglepő, hogy az összes szökött gyerek egyharmada a GYIVI-ben gondozottak közül kerül ki. 1990-ben 1087 gyerek közül 840-en, a gondozottak több mint háromnegyede tett egy vagy több szökési kísérletet. A szököttek 15 százaléka, összesen 385-en követtek el bűncselekményt, személyi javak és társadalmi tulajdon ellen.

Állami gondoskodás

A második világháború előtt szinte minden gyermeket nevelőszülőhöz adtak, később túlnyomó többségük intézményben nőtt fel. Napjainkban éveket kell várni egy örökbe fogadható gyerekre. A legtöbb gyerek nem adható örökbe, hiszen a szülők jogai nincsenek megvonva. Az állami gondoskodás alatt álló gyerekek száma 1987 óta folyamatosan, átlagosan évi 6-7 százalékkal csökken, részben a társadalom korosodása miatt, részben, mert kevesebb pénz jut ilyen irányú támogatásra. A gyerekek létszámának csökkenése maga után vonja a források szűkülését, mivel a támogatást „fejpénz" formájában kapják az intézetek. Nem esett vissza viszont a nevelőszülőknél elhelyezett gyerekek létszáma, 8 százalékkal növekedett.

A családban

Két formája van, hogy családba kerüljenek a veszélyeztetett gyermekek. Vagy nevelőszülőhöz, vagy teljes jogú örökbefogadóhoz kerülnek. Nevelőszülőnek zömében középkorú gyerektelenek jelentkeznek. A neveltek után kapott pénzt figyelembe véve legtöbbször ideális megoldás számukra a gyermeknevelés.

A nevelőszülőség másik formáját a hivatásos nevelőszülők képviselik, akik családi pótlékon, gondozási díjon, havi zsebpénzen, egyéb juttatásokon kívül fizetést is kapnak a GYIVI-től, a gyermekek számának arányában.

A teljes jogú örökbefogadókhoz az úgynevezett állami neveltek kerülnek. Bár sokan akarnak örökbe fogadni, de mivel a csecsemők nagy része cigány származású, közülük alacsony az örökbefogadás aránya. Az örökbefogadók száma külföldiekkel bővült a rendszerváltás óta. A magyar házaspárok Erdélyben, a nyugatiak hazánkban alkudoznak a gyerekekre, sokszor a törvényt is figyelmen kívül hagyva. Az intézmények vezetőinek sajátos érdeke fűződik ahhoz, hogy az örökbefogadást akadályozzák, mivel a fejkvóta alapján nyújtott állami támogatásból így nagyobb mértékben részesülnek.

Gyermekgettó

Családi légkört próbálnak teremteni az SOS gyermekfalvak létesítésével. Battonyán, nyugati (holland) mintára „mesterséges" családokat alakítottak ki. A 6–8 éves gyerekekre fizetett anya és egy nevelő segítő felügyel. Kérdés, hogy valóban felkészíti-e a gyermekeket a későbbiekre, vagy csak szánalmas imitálása ez a családi életnek?

A Veresegyházára tervezett felépítendő gyermekotthon gondolata szociológusok szerint súlyos szakmai tévedés. Fót és a többi gigantikus gyermekgettó példája tanúsítja, hogy ez biztos kudarc. Ez a megoldás kirekeszti a gyermekeket, ahelyett, hogy integrálná a lakóközösségekbe.

Életkörülmények

A különböző oktatási szinten tanuló veszélyeztetett gyermekek aránya nem változott a rendszerváltás óta. A legszembetűnőbb az általános iskolások magas aránya, 40 százalék körüli. Oka, hogy az általános iskolás kor jellemző leginkább a neveltekre, de a gyakori agresszív, devián viselkedés miatt is kitolódik az általános iskola elvégzésének ideje.

A továbbtanulás esélye az átlagosnál jóval alacsonyabb az átlag alatti oktatási színvonal következtében is. A mielőbbi munkába állás érdekében a szakmunkásképzőket és a szakiskolákat választják. Alacsony, de a rendszerváltás óta növekvő a középiskolások, illetve gimnazisták aránya. 1987: 1,4 százalék, 1989: 1,2 százalék, 1992: 5,5 százalék.

Magas a fogyatékosokat ellátó iskolákban tanulók aránya. Oka vélhetően, hogy a devián, neurotikus, illetve fogyatékos gyerekek különleges bánásmódot, figyelmet igényelnek, amire vannak szülők, akik erre nem képesek. Ezért gyakori az ilyen típusú állami gondozásba helyezés.

Az intézmények anyagi gondjait az igazgatók kénytelenek önerőből megoldani, intézmények közötti csencseléssel.

Gondot jelent a tankönyvek megvásárlása, a választékos étrend és az igényes öltözködés megvalósítása. Többen próbálkoznak alapítvánnyal, azonban ez nem jelent kielégítő megoldást.

Bánásmód

Az intézetek légkörét a nevelők és a gondozottaik közötti viszony határozza meg. Az érzékeny és könnyen megromló viszonyt tükrözi a szökések száma. Van, ahol gondozó és kisfiúk között rideg, katonás a hangulat. A nagyobb korosztálynál az is előfordul, például, hogy „helyrerakják" a nevelőt, mert nem tárgyal velük tisztelettel alkoholizáltsága miatt. Olyan esetekről is hallani, amikor gondozók agresszívan, szíjjal, bottal vagy más eszközzel bántalmazzák a gyerekeket. Óriási a különbség ott, ahol kiegyensúlyozott a kapcsolat nevelők és gyermekek között. De az intézet akár jó, akár a legkeményebbek közül való, mindenképpen zárt világ, ahonnan a fiatalok nemigen tekinthetnek ki. Így az intézetből való kikerülés nem várt veszélyeket rejt magában.

Az ember meddig számít „kóterosnak"?

Az utógondozás a gyermekvédelem legáttekinthetetlenebb területe. Itt érezhetők a legsúlyosabb problémák a rendszerváltás óta. Az intézményből a 18 éven felüliek távozhatnak. Egyes intézetekben létezik utógondozás, vagyis 21–24 éves korig az intézetben maradhatnak. Ez azonban nem jelent komolyabb segítséget az életkezdéshez, az iskolai hátrány, a minimális munkalehetőség miatt. Ezek a fiatalok saját hibájukon kívül nem a leghasznosabban töltik el idejüket, amellyel jövőjüket kellene megalapozni.

Az árváknak, illetve félárváknak járó árvajáradékot az intézmények minden hónapban kötelesek bankban elhelyezni. 18 éves korukra a teljes árvák 600–800 ezer forinttal távoznak, a félárvák kb. 200 ezer forinttal. Ez utóbbi egy-két hónapi „jólét" megteremtésére elegendő, az önálló élet elindítására nem.

Az önálló keresettel, ösztöndíjjal, jövedelemmel rendelkezők 14 éves kortól ifjúsági takarékbetétet létesíthetnek, így biztosíthatják jövőjük megalapozását. Önálló életkezdési támogatásra pályázatot nyújthatnak be 18 évesen. A megítélt maximálisan 200 ezer forintot számlákkal kell igazolni, hogy valóban lakásfejlesztésre fordították-e. Van olyan nevelőotthon, ahol a 18 éveseknek az intézet garzonlakásokat biztosít. A lakást 24 éves korban el kell hagyni.

Főleg a vidéki intézetből kikerülő fiatalok tűnnek el hamar az intézmények szeme elől.

Hogy meddig számít az ember kóterosnak? (Állami gondozott.) Az érintettek keserű véleménye szerint: ez nem egy olyan dolog, amit az ember 18 éves korában csak úgy eldobhat. Mindig is állami gondozottak maradnak.

Szubjektív Amerika

A Fulbright-ösztöndíj a neves ösztöndíjak közé tartozik. *Ilonszki Gabriellát*, a politikatudományi tanszék adjunktusát érte az a szerencse, hogy egy tíz hónapos ösztöndíjat nyert az 1992–93-as tanévben az első nyilvános Fulbright-pályázaton. Személyes és szakmai indítékok alapján pályázott. Még soha nem járt az Egyesült Államokban. És úgy gondolta, hogy a három iskolás korú gyerekének jót tenne egy ilyen út. Szakmailag pedig fontos volt az egy tanéves kutatómunka lehetősége. A kandidátusi megírása után új téma felé tekintett. A tanszéken folyó parlamentkutatás adta az apropót, hogy a törvényhozások összehasonlító vizsgálatára ösztöndíjat pályázzon meg, mivel ez mind saját magának, mind a tanszéknek hasznára lehet.

– A Fulbright vagy kutatói vagy oktatói ösztöndíjakat hirdet meg. Azt hiszem, hogy én úttörő voltam azzal, hogy mindkettőre: oktatásra és kutatásra egyaránt pályáztam – meséli Ilonszki Gabriella. – Fél évig csak kutattam és a második félévben tanítottam. A New York-i állami egyetemen (SUNY) kurzust vezettem a posztkommunista politikai rendszerekről, aminek reméltem, hogy ott keletje van. Az árukapcsolás bevált.

Becsöppentünk Amerikába. Amikor elindultunk, azt mondtuk magunknak a gyerekekkel: nem várunk semmit, ez csak tíz hónap, ha nagyon rossz akkor is ki lehet bírni, ha meg jó, akkor kellemesen töltjük az időnket. Úgy alakult, hogy volt benne nagyon jó is, ami a magánéleti részét illeti és volt benne közömbös is. Nagyon jó volt, hogy végigkísért bennünket a szerencse. Kitűnő lakást szereztünk olyan szomszédsággal, akik befogadtak minket, engem és a gyerekeket. Így megismertük egy kicsit valóban Amerikát, ahogy az amerikaiak élnek.

Úti célunk Albany volt New York állam fővárosa, amely valójában kis város. Jó helyen van, mert autóval New York három óra, Boston két és fél óra és Montreal is csak négy-öt órányira van. Albany pont olyan, mint a legtöbb amerikai középméretű város. Vagyis, tönkretették azzal, hogy a csodálatos Hudson folyót, amit az indián regényekből ismerünk, nem lehet megközelíteni, mert fölé meg mellé építették az autópályákat. Albany meghalt, mert a vasutat kivitték a városból, lebontották a belső város nagy részét a régi holland telepesek által épített kis házakat és helyette hatalmas felhőkarcoló tömböket építettek. A hatvanas években Rockefeller, a város egyik patronáló személyisége, hatalmas pénzeket nyomott bele a városba és tönkretette a sok pénzzel. A belső város másik része ugyanakkor elgettósodott. Most a városközpontot újra akarják építeni. Vissza akarják hozni a vasutat a városközpontba és a Hudson alá akarják bevinni az autópályákat, hogy végre ismét meg lehessen közelíteni a gyönyörű folyót. Ha lehetőségem lesz rá, 10–15 év múlva visszatérve, szívesen megnézném, hogy mire jutottak. A tervek megvannak, s bár panaszkodnak, hogy nincs pénz a városfejlesztésre, valószínű a pénz is meglesz hozzá. Nagyon sok érték van a városban. Ott van a törvényhozás, a közintézmények, hivatalok többsége és csodaszép hegyes-dombos a környék is. A város egy része is dombokra épült. Albanyt a csúnyaságaival együtt megszerettem. Csodajó volt, hogy életemben először és, talán utoljára, családi házban laktunk a véletlen szerencse folytán. Úgy történt, hogy lakást kerestünk és a szomszéd kijött, hogy ő ismer egy nénit, aki Floridába készül és ki akarja adni a házát. Mondtam a gyerekeknek ne nyúljatok semmihez, hogy jó benyomást keltsünk, nehogy kelet-európai vagy ázsiai barbárnak nézzen bennünket. Az amerikai néni, aki a szüleim korosztálya első látásra be- és elfogadott bennünket. Egy hónapig még együtt is laktunk vele. Tanítgatta Annát, a kilencéves lányomat angolul, pizzát rendelt nekünk, bemutatta a szomszédokat, elmesélte az életét, szóval így kezdődött nekünk Amerika.

A gyerekek, a 18 éves Gergely és a 9 éves Anna iskolába jártak. A nagyobbik lányom kötelezettségei miatt csak tavasszal jött utánunk. És felborult az összes korábbi előítéletem az amerikai oktatásügyről, a nevelésről, meg a gyerekekről. Alsó középosztálybeli iskolába járt a kislányom, harmadik osztályba olyan tanítónénihez, akivel különösen úgy megszerették egymást, hogy az családi ékszert adott neki búcsúzóul. Az iskolában a gyerekek fegyelmezettek voltak. Mióta hazajöttünk, Anna állandóan arra panaszkodik, hogy itt a fiúk gorombák, verekednek, bokszolnak. Hát, ott ilyen nem volt. Előzőleg volt egy képem, hogy Amerikában minden gyerek goromba és pisztollyal jár be az iskolába. Ez az általános iskolára nem igaz. Nagyon jó oktatást kapnak az állami iskolában ezen a szinten. A középiskolában, ahová a fiam járt, már megmutatkoztak az oktatási rendszer problémái, de az előnyök is szemmel láthatóak. A fiam, aki itthon „problémás" gyerek, mert csak azt tanulja, ami érdekli (és ezt itt nem veszi be az oktatásügy). Amerikában a tanárok által egy kedvelt gyerek lett. Itthon a szülői értekezleten mindig panaszkodtak rá, ott azzal fogadtak, hogy mennyire örülnek, hogy taníthatják és rámutattak a jó tulajdonságaira.

Albanyban az volt az egyetlen állami középiskola, ahová a fiam járt. Ez okozta a hátrányok egy részét is, mert hatalmas volt a négyezer diákkal. Aki nem ott tanult, az magán vagy egyházi iskolába járt. A tanulógárda itt nagyon vegyes volt. Ezen a középiskolás szinten már előjöttek azok a feszültségek, amelyek az általános iskola szintjén még nem jelentkeztek. A lakóhely szerint szegregált általános iskolával ellentétben a középiskola már felszívta a gettó-beli gyerekeket is. Ott már egészen világosak voltak a határok és a problémák is. A fiam tudta, hogy melyik csoportra érdemes odafigyelni, mire kell vigyázni. Hogy nem illik odamenni, ha az udvaron bunyó van vagy éppen bunyó készülődik. Ezzel együtt is ez a középiskola sokkal nagyobb oktatási szabadságot ad a gyerekeknek, mint az itteni gimnáziumok, választhat és sokkal többet is nyújt, ha a gyerekben megvan a szándék. Olyan könyvtára van, ami itthon a legjobb iskolára sem jellemző. Számítógépes szolgáltatások vannak, uszoda, sportpálya, de talán ezt nem is kell részleteznem, mert egyértelmű.

A fiam beilleszkedését segítette, hogy rögtön bekerült az iskolai focicsapatba, ő lett a sztárfocis a falábú amerikaiak között. A három-négy olasz srác meg ő lendítettek a csapaton. Ez nagy élmény volt neki. Utazgatott New York államban, mert a New York-i bajnokságban benne volt az iskolai csapat. Amikor meg már jól beszélt angolul, dolgozni is elkezdett iskola után, heti néhány órában. Egy nagy szupermarketben volt csomagolófiú. Közvetlen emberi kapcsolatai révén talán ő többet tud az amerikai életről,

mint én. Nagyon megszerették ott is. Mikor elköszöntek tőle egy hatalmas tortát kapott ajándékba. Az egész szomszédság az utcában az ő tortáját ette, ami persze túl édes volt. Ez egyébként egy amerikai paradoxon. Túlzásba visznek mindent. Vagy csontsoványak az egészséges életforma követőjeként, vagy pedig kétszáz kilósak és tömény édességekkel tömik magukat. Ezek a szélsőségek, azt hiszem markánsan jellemzik ezt a társadalmat. Anna és Gergely mindenesetre pozitív tapasztalatokat szerzett az Egyesült Államokban.

Kinttartózkodásom szakmai részét illetően ambivalens vagyok egy kicsit. Mert amit én magam csináltam, annak azt hiszem lesz eredménye. Remélhetőleg elkészül egy kötet, törvényhozások és parlamentek, vagy valami hasonló címmel, amely összehasonlító alapon politikatudományi szempontból mutatja be a törvényhozásokat és a parlamenteket. Az anyaggyűjtéssel nagyon jól haladtam. Ugyanakkor kicsit bizonytalanná teszi az értékelésemet az, hogy tulajdonképpen két helyhez kötődtem. Az egyik bázisom a törvényhozás kutatóközpont volt, a másik pedig a politikatudományi tanszék, mindkettő az egyetemen működött és szakmai kapcsolatom nagyon kevés emberrel alakult ki. Utóbb ugyan megmagyarázták nekem, hogy mi ennek az oka. Az amerikai tanszékeken óriási a mozgás, maguk az amerikaiak is „mobilak", gyakran váltanak állomást, tanszéket, munkahelyet, és természetesen sok a külföldi kutató, vendégprofesszor, vendégelőadó. Ehhez úgy alkalmazkodnak, hogy nem építenek ki szilárd kapcsolatokat. Óriási a kontraszt azzal, ahogy mi fogadjuk itt a külföldieket. Az a szerencse, hogy nem számítottam semmire. Ez körülbelül be is jött. Illetve kedvesek, segítőkészek voltak, ha kéréssel fordultam hozzájuk. A konzultációt ebéd közben intéztük el, de ezzel be is fejeződött a kapcsolatunk. Ezek a felszínes kapcsolatok töltötték ki a tíz hónapot. Pedig nem teljesen ismeretlenül mentem, mert Baaklini professzort ismertem. Ő a parlamenti kutatóközpont vezetője és négy-öt évvel ezelőtt szerepe volt a budapesti parlamenti módszertani iroda létrehozásában. Ez volt az egyik apropója annak, hogy éppen Albanyt pályáztam. Végül is nem fogtam mellé. Beszéltem már más fulbrightosokkal és nekik is körülbelül ez a tapasztalatuk. Lehet, hogy a szabadságnak előnye is volt, hiszen békén hagyták az embert.

A New York Állami Egyetem jó oktatási intézmény óriási problémákkal. Nem anyagilag, mert az elvonások ellenére is még mindig nagyon jól állnak. A probléma onnan ered, hogy New Yorkban van. Tehát hordozza [illegible]ző nemzeti, etnikai feszültségeket, nagyon sok a külföldi hallgató, akinek beilleszkedési gondjaik vannak. Óriási feszültség van a fekete és a zsidó rétegek között. Ez az ottani egyetemi újságban is napirenden van. Az egyetemnek fekete a rektora, illetve ott presidentnek hívják, akit súlyos támadások értek részben a zsidó hallgatók, részben pedig a muzulmán hallgatók részéről. És ehhez a tanári kar egy része is statisztált. Kifogásolták, hogy kit vesznek fel az adminisztrációba, hogy ott mennyire képviselik a kisebbségek érdekeit és, hogy hogyan folynak az előléptetések. Engem zavart, mert akár a feketék, akár a muzulmánok, akár a zsidóság szólt az egyetemi szervezeteken keresztül, ez durván és sokszor megalapozatlanul történt. Néhány hónapig követtem az eseményeket, hogy mire mi a reakció. Aztán leálltam az érdeklődésemmel. Nem szerettem, mert olyan benyomásom volt, mintha egy választási kampány folyna, nem európai, hanem amerikai eszközökkel. Az egyetemnek azt hiszem ez súlyos problémája és nem egyetemi probléma persze, hanem amerikai. Bár Amerika „olvasztótégely", és az a vélekedés, hogy ott nem számít, kinek mi a vallási, vagy etnikai vagy egyéb háttere, de azt hiszem ez csak felszín. Ha ott él az ember, akkor kiderül, hogy bizony számítanak ezek a dolgok. És nemcsak fehérek és feketék között lehet gyűlölködés, hanem vallási alapon is és etnikai alapon is van szegregáció.

Visszatérve a felhőtlenebb témákra, megjegyzem, a szomszédaim, mikor már a barátaim lettek, világosan megmondták, hogy ők roppant módon megkönnyebültek, amikor Joan néni egy legalábbis fehér családnak adta ki a házat és szemmel láthatóan nem voltunk nagyon különbözőek tőlük.

Amerika jó lecke arra, hogy az ember megtanulja, hogy nagyon különbözőek vagyunk. De nem tudom, hogy azt meg tudja-e tanítani, hogy ezt a különbözőséget el kell fogadni. Azt hiszem, inkább csak mítosz, hogy az amerikaiak annyira tudnak élni ebben a sokféleségben. Csak úgy tudnak együtt élni, hogy külön maradnak. Én nem éreztem azt a nagy összemosódást, meg azt

Az Albany Campus

a nagy olvasztótégelyt, amiről beszélnek. Egymás mellett élnek, de nem együtt.

A gyerekek esetében talán más a helyzet. Anna osztályában is volt fekete, kínai és arab gyerek. De ők másként élik ezt meg, ők nyitottabbak. Közismert tény, hogy az amerikai egyetemeken kvóták, meg a pozitív diszkrimináció szerint föl kell venni bizonyos számú feketét, bizonyos számú nőt és egyebet. Ez azért a tanszékeken nem mutatkozott meg. Effektíve kisebbségben voltak a nők és nem volt színes bőrű sem. Nekünk itthon sokszor van szégyenkeznivalónk, de kétségbeesni nincs okunk, mert egy olyan állam is mint az Egyesült Államok, hordozza ezeket a problémákat, és iszonyatosan nehéz a megoldásuk.

Az egyetemen a diákokkal a második félévben találkoztam, mivel akkor tanítottam. Aztán még vezettem egy nyári kurzust is Virginiában. Nagyon különbözőek voltak a tapasztalataim az albanybeli diákokat és a virginiai diákokat illetően. (Virginiába úgy kerültem, hogy ismertem az ottani egyetem politikatudomány tanszékének vezetőjét, aki meghívott egy egyetemi kurzusra.) Az albanybeli diákok nem voltak annyira igényesek, mint a virginiaiak. Ez azzal is magyarázható, hogy túlságosan nagy volt az albanybeli csoportom. Szemináriumot kellett tartanom és több mint harmincan voltunk. Ez a tanszék és az egyetem gyengeségét mutatja, ami tipikus az Egyesült Államokban, azt hiszem. Néhány központtól eltekintve, ugyanis a tanszékek úgy épülnek fel, hogy a többség az az amerikai politikai rendszerrel foglalkozik, annak egészen perifériku témáival is, ezenkívül van még esetleg néhány kolléga, aki Latin-Amerikát tanítja, vagy most divatos témaként a közigazgatást, és esetleg egy-két kolléga foglalkozik Kínával, vagy a Szovjetunióval és ezzel kész. Tehát nemcsak Közép-Kelet-Európa nem szerepel az oktatásban, mert ez talán túlságosan nagy kívánalom lenne, de még Európa-kurzusok sincsenek igazán. Még a volt Szovjetunió sem szerepel mindenhol a curriculumban. Ezen a tanszéken ugyan volt valaki, aki tanította a volt Szovjetuniót, de Európa egyébként nem szerepelt.

Valószínű ez az oka annak, hogy az én kurzusomra ilyen sok hallgató jelentkezett. Talán most öt évig nem vetődik oda senki, Európa-stúdiumot tartani. Ez a nagy létszám az én szememben sokat levont a kurzus értékéből. De maga az a tény, hogy ennyi hallgató választotta és érdeklődött, azért hízelgő volt. Virginiában a diákok tiszteletre méltó érdeklődésén kívül találkoztam azzal a magatartással, ami mások elmondása szerint is a legjobb egyetemek és a legkiválóbb amerikai hallgatók mentalitása, hogy mindent kipasszíroznak a tanárból. Igényesek saját magukkal és az oktatóval szemben is, mindent tudni akarnak. Én ezt nagyon pozitívan éltem meg. Persze volt is idő rá, mert a nyári egyetemen kívül nem volt más kötelezettségem, mivel a gyerekek hazajöttek a tanév végén.

Annak ellenére, hogy karácsonytól március végéig körülbelül másfél méteres hó alatt éltünk, azért kimozdultunk Albanyból. Utazgattunk. Eljátszottuk azt, amit ott a szomszédok közül senki nem akart elhinni, hogy Amerikában lehet autó nélkül is közlekedni. Van buszhálózat, még mennek a vonatok is, és meg lehet szervezni mindent. Többfelé jártunk. A kedvenc városunk lett Boston, mert csúnya ugyan, de nagyon kedves. Bejárható méretű, ugyanakkor azért nagyváros és európai is egy kicsit. Voltunk New York Cityben. Télen valahogy jobban éreztük magunkat ott, nyár elején már kevésbé. Nyáron ugyanis már büdös, tele van bogarakkal és az összes szerencsétlen kábítós, alkoholista, beteg és koldus is jobban látható az utcán. Rossz érzéseink voltak emiatt. Nem féltünk tőlünk, de nagyon nehéz volt elviselni lelkileg, szembesülni ezzel a tömény nyomorral, a teljes elembertelenedéssel. Persze most már itthon is arcunkba vág a nyomor, de ennek a mélysége távolról sem éri el azokat a bugyrokat, amiket New York Cityben lehet látni az utcán. Nem is tudom, hogy New Yorkba szeretnék-e visszamenni. Voltunk Montreálban, ismerősöknél Vermontban, jártam konferencián Chicagóban, vendégelőadóként Providenceben, egyszóval mozogtunk mínusz 25–30 fokos hideg és hóviharok közepette. Azt mondják az ottaniak, hogy az évszázad egyik legkeményebb tele volt. Nem hiszem el nekik, minden tél ilyen lehet, csak elfelejtik egyik évről a másikra. Nehéz volt elviselni. Felkészülve se voltunk rá. Ebben is a szomszédok segítettek. 15 hóvihart éltünk meg. Amikor március végén még mindig másfél méteres volt a hó, akkor úgy éreztem, ennek soha nem lesz vége és innen muszáj elmenekülni. Nem is tudjuk, hogy milyen jó dolgunk van ilyen szempontból itt Közép-Európában.

Minden reggel első dolog volt bekapcsolni a helyi adót, mert bemondta, hogy a hóviharban melyik körzetet zárták le. A szeptemberben kiadott tanrend feltüntette a hónapokat (snow days) is. Hat vagy nyolc ilyen napra számítottak, de 10–12 nap lett belőle.

Mint háziasszonynak, nagyon jó dolgom volt. Egyszerű volt a bevásárlás. Az ösztöndíjból is könnyebb volt megélni, mint itthon a fizetésből. Alig van termék, ami drágább mint nálunk. Rengeteg jó minőségű félkész áru kínálja magát. Naponta fél óra alatt el tudtam intézni a háztartást, mert a mosogatógéptől kezdve minden gépesítve volt. A szomszédasszonyoktól megtanultam néhány jó fogást, én pedig többek között megismertettem velük a mákos bejglit. Szerintem, azóta sem lehet Albanyban mákot kapni. Egy egészségboltban megvettem az utolsó fél kilót.

Amerikai tartózkodásom alatt oldódtak a magyar emigránsokkal szembeni fenntartásaim is. Albanyben alig találkoztam magyarral. Virginiában viszont rengeteg magyar van az egyetemen is. A nyári egyetem első előadásán bemutatkoztam, de egy kislány késve érkezett és óra után megkérdezte, ugye magyar vagyok. Mert hasonló a kiejtésem az ő magyar nevelőapjához. A papa később telefonált és meghívott a magyar klubba, ahol az uszodamedence szélén gintonicot ittunk és gyulai kolbász mellett a szülőházájukról érdeklődtek tőlem az amerikás magyarok.

H. E.

John Lennon, élete utolsó napján. Annie Leibovitznak a Rolling Stone magazin számára készült sorozatából

Eltékozolt barátunk, JOHN LENNON

Ma már Albert Goldman sem él. Hat éven át, ezerkétszáz új interjúra alapozva írta meg John Lennon életét. Cáfolni nem sikerült senkinek. (The Lives of John Lennon. Bantam Press, London, 1988.)

„Eladtuk magunkat, világos? A zenénk meghalt mielőtt első angliai turnénkra indultunk volna" – mondja Lennon a Beatles csúcsközelében. Ettől fogva – bár még nincs tizenkilenc éves – halála napjáig hajszolja itt megtört művészi, morális önmagát.

1966. augusztus 29. San Francisco, a Beatles utolsó koncertje. John Lennon alig múlt huszonöt. Mintha előtte állna még az egész élet, de nem, Yoko Ono áll előtte.

(Első férje, Tosi Icsiyanagi avantgárd zeneszerző, férfiakkal kapcsolatos múltja sűrű, nem megerősített, de nem is cáfolt, hogy Japánban titokban gyermeke született, depressziós, megjárta a zárt osztályt, második férje Tony Cox, lányuk, Kyoko 1963-ban születik, a házasság nem működik, új férfiak jönnek, van néhány kis kiállítása, ettől küldetéses művésznek kezdi hinni magát.)

Ono nem hamvas rajongó volt, így nagyon hamar megértette: ha el nem szúrja, betöltheti Lennon életében a gyerekkor óta üresen álló posztot, az az vele kapcsolatban életében tán először – John érezheti, hogy valakinek szüksége van rá, s ennek fejében uralkodni lehet rajta. A sosem volt Anya, a Kedves és a Férfitárs egyszemélyben előállt. És John Lennon a rabjává vált.

Újabb kábítószeradag-emelés („legalább ezer utazásom volt"), szeánszok a Maharishi jógival, Lennon és Ono filmbemutatója Seggek címmel, válás, házasságkötés Yoko Onóval Gibraltárban, nászút az amszterdami Hiltonban, botrány után megjelenik első közös albumuk, a Two Virgins. A Beatles (Epstein óta rendezetlen) pénzügyei drámai fordulatot vesznek, Lennon és McCartney elveszíthetik a rendelkezést dalaik fölött. Az érzelmi veszteség fölmérhetetlen, az anyagit becsülni lehet abból, hogy Michael Jackson 1986-ban negyvenhét és fél millió dollárért veszi majd meg 200 Lennon–McCartney-dal tulajdonjogát.

Az amszterdami bed-in idején a sajtó elolvad, és megteremti az új John- és Yoko-mítoszt: erőszakellenesség, szeretet, nyugalom, nonszensz-art, békepolitika. A montreali bed-in során átlagosan napi százötven újságírót fogadtak, háromszázötven rádióállomással beszéltek. Itt készül a Give Peace, a Chance első felvétele.

Ez volt a felszín, alatta azonban veszekedés, gyermekrablásba torkolló pereskedés Kyokoért a második férjjel, Yoko öngyilkossággal való fenyegetőzése, Lennon idegösszeomlása, terhességmegszakadás. Hamarosan megkezdik a ma is divatos Primal Scream-terápiát Janov Los Angeles-i gyógyásznál. A bébikorba visszavivő, ordításra és sírásra alapozott feszültséglevezetés négy hónapja nagyot lendít Lennononon, akit Janov ahhoz is próbál hozzásegíteni, hogy elhagyja Onót. Ő azonban résen van, s ettől kezdve maga terápiázik Lennonnal. Az élményből album születik Primal Scream címmel, sokat megmutat John lelki mélyéből. Ebben az időben jelenik meg a Rolling Stone Lennon-interjúja, ami megadja a kegyelemdöfést a Beatles-legendának. Nemsokára elkészül az Imagine, Lennon szerint: „fogyasztásra szánva, csokival a tetején". A Beatles legnagyobb sikerét, a Yesterdayt, McCartney számát akarta mindig is fölülmúlni.

Yoko Ono New York avantgárd sztárja kívánt lenni, s Lennon némi beetetés után átköltözött vele az óceán túlsó partjára. Bár korábbi kábítószerügyek miatt letelepedési engedélyt nem kaptak, lázas „művészi tevékenységbe" fognak: Lennon lassított mosolya filmen, ötvenkét perc, Two Virgins címen John arcának lassított áttűnése Yokoéba, Erection: Egy ház tizennyolc hónapnyi építkezésének gyorsított felvétele, Self Portrait címszó alatt Lennon csurranó ösztöke és hasonlók. 1972. augusztus harmincadikán Lennon a Madison Square Gardenben ad koncertet. Szakírók azt mondják, ha csak folytatta volna itt mutatott formáját, egyenes úton lett volna belőle az évtized vezető zenésze. A koncert Lennon felügyeletével szerkesztett, általa hitelesített fölvétele a '85-ben kiadott One to One című videón Yoko Ono átszerkesztésében jelenik meg: a hamisítás odáig megy, hogy a koncertfelvételek helyére a próbákét teszik, átszabják a hangot, hogy Lennon kevésbé szóljon, mint a valóságban, Yoko pedig erősebben. Olyannyira, hogy a billentyűs feljelentette Onót, mondván, egy hangot nem játszott abból, ami itt hallatszik, hisz elektromos zongorája a koncerten be sem volt dugva a konnektorba.

'72-ben zenészkörnyezetük is közeli válásukkal számol. Lennon majd fél évig elő se jön, tévét néz, alszik. A se vele, se nélküle áll elő számára. Los Angelesben próbál új lemezt csinálni, de nem megy neki, csak a tivornyázás. Rendőrség, nyíltszíni botrányok, a rögzített alapanyag kikerül a rendelkezése alól. Lennon visszatér az okkultizmusba merülő Yoko mellé. Látnokok, tenyérjósok, jövendőmondók, szelleműzők árasztják el. Ez utóbbi „tudománya" a tiltott irányok kultusza volt. Yoko Ono ettől kezdve nem meggyőzni, befolyásolni, hanem spirituálisan uralni akarja környezetét, mindenekelőtt a gyerekkora óta megtört személyiségű Lennont. Nem ment könnyen, de sikerült neki. 1974-ben John megint próbálkozik: Mick Jaggerrel barátkozik, David Bowie-val, Elton Johnnal vesz föl számokat, külön lakást bérel May Panggal, megjelenik Walls and Bridges című albuma, üzletileg rendezik a Beatles ügyeit (Lennon bevételeit a Beatles-évekre vonatkozóan 7,5 millió dollárra becsülik). '74. december harmincadikán jogilag is megszűnik a zenekar, John Rock'n'Roll címmel saját albumot ad ki. Lennon élete legnormálisabb időszakát éli, és újra dolgozik. Yoko önálló turnéja Japánban teljes bukás. Hogy ezen a ponton mi történt pontosan, tán sosem derül ki. Annyi dokumentált, hogy Lennont egy hét végén át többek között hipnózissal „kezeli" két mágus, alszik és hány felváltva, s mikor vége van, enervált, tétova ember az eredmény, tervekről, saját albumról, különélésről szó sincs, Yoko az úr. Három sikertelen kísérlet után újra gyermeket várnak, s mágikus szempontok miatt Yoko John születésnapjára rendezi a császármetszést, bár a magzat csupán nyolc hónapos. Később heroinfüggő gyermekeivel foglalkozó intézetben kezelik.

Lennon ekkori kábítószerköltségeit napi 600–700 dollára becsülik, jellemző momentum, ahogy koncerttermek vécéiben versenyt hány kollégáival. Ambíciói nincsenek, súlyosan depressziós. Apja ekkoriban hal meg egy brightoni menhelyen. Ő maga '76. július 27-én letelepedési engedélyt kap az Egyesült Államokban. Októberben Yoko világkörüli útra küldi (először, de nem utoljára), mert aki nyugati irányból megkerüli a Földet, megtisztítja magát és szerencsés lesz. A mágus előírása ötvenöt órát ad az akcióra, s John Lennon elindul. Egyedül utoljára 1960-ban utazott. Hongkongban látomásai vannak, Bangkokban orgiázik, de amikor hetek múltán hazatér, megint új életet akar kezdeni. Nem megy, de a külvilág számára ekkor kezdődik a „John a gondos apa és háziasszony, Yoko a sikeres üzletember" – fejezet. A kártyavetők befolyása megint növekszik, újabb mágus, valamint egy boszorkány is megjelenik a színen.

Lennon nincs hatvan kiló, minden idejét ágyban tölti, kivéve, amit a fürdőszobában. Hallucinogéneket is használ, egyik énjéből a másikba utazik, minden váltáskor megfürdik, naponta úgy tizenvalahányszor. Három macskája lakik az ágyában, ruhát nemigen tűr meg magán, tévét néz (periszkóppal, hogy a fejét ne kelljen tartania), meditál, jógázik, napi húsz-harminc kávét, teát iszik, a legerősebb heroinon él. Fiát hol imádja, hol távoltartja magától. Nyugodtan lemehetne az utcára, senki rá nem ismerne. De többnyire nem teszi. Néhány utazást (Kajmán-szigetek, Hawaii, Egyiptom) leszámítva élete utolsó három évének jó része, az utolsó hónapokat kivéve, nagyjából így telik el.

Ám valahányszot Yoko kikerül a képből, Lennon próbálkozik, hogy magára találjon. Előelőfordul, hogy még stúdiót is bérel, bár 1975 és 1980 között egyetlen dalt sem ír. '79-ben megint megpróbál leszokni a kábítószerről, ezúttal is hiába. Dolgozni akart, de Yoko szerint a csillagok állása erre nem volt megfelelő. Lennon és McCartney össze-összefutott korábban is különböző események alkalmával, most azonban munkáról kezdtek beszélni. Évekkel később kiderül, Yoko állt a hátterében annak, hogy McCartneyt ekkor letartóztatják, mert a tokiói reptéren kábítószert találnak a csomagjában. Lennont a mágusok megint útra küldik, előbb Fokváros, majd a Bermudák az irány. Ez utóbbi azonban visszafelé sül el: miközben Yoko New Yorkban újabb románcba kezd, és fölvesz néhány számot, Lennon vitorlástanonckénti magára talál: akik látták, azt állítják, életében először igazán férfinak érezte magát. Két dalt már a fedélzeten megír, szólóalbumot akar, öt hónapig van távol, dolgozik. John Lennon visszatért! – jelentik a hírügynökségek világszerte. Ekkor a külvilág még nem tudja, hogy a végeredmény a Double Fantasy, aminek több mint a fele Yoko, nem Lennon. Interjúk készülnek, köztük a Playboyé, ami – a történtek ismeretében nem meglepően – az utóbbi évek eseményeinek majd kétszáz oldalas átköltése szolid – Lennon-módra. A publicitás érdekében mindent: a lapokban megjelenik a stúdió címe, ahol a munkálatok folynak, és azt az egy testőrt is elküldik, aki eddig őrizte őket. „Ha el akarnak kapni, úgyis elkapnak, legföljebb a testőrt ölik meg előbb" – mondta John Lennon aznap a telefonba egy zenésztársának, állítólag.

Két hét alatt huszonkét számot vesznek föl, s a stúdióban mikrofonok rögzítik a munka minden mozzanatát. (Ezekből Yoko Ono vág majd össze „saját" számokat, Lennon halála után.) A Double Fantasy stúdiómunkálatainak befejeztével Lennon azonnal a következőn, önálló albumán kezd dolgozni. „Örülök, hogy negyvenéves lettem. Életem legjobb formájában vagyok és a lehető legjobban érzem magam... Bezárkózunk a stúdióba és csinálunk egy nem szar John Lennon-albumot. Nőknek tilos lesz a belépés." De a kokain és Yoko Ono közbeszól. A feleség karácsonyra saját albumot akar, majd egyelőre beéri kislemezzel. Élete utolsó két hetében John Lennon megállás nélkül Ono lemezén, a Walkin' on Thin Ice-on dolgozik.

Mi ez? – kérdezte a Dakota-ház portása a barna papírban tekert csomagra mutatva. A világ legnagyobb rockzenészének földi maradványai – felelte az alkalmazott. Tegye az ágy alá – mutatja majd neki Yoko Ono, aki éppen telefonál.

(Még virrasztanak a hívek a merénylet helyszínén, amikor a következő szerető, az erdélyi–pesti emigráns dekoratőr, Sam Havadtoy gyakorlatilag beköltözik. (Hogy feleségül is vette-e Yoko Onót Budapesten 1981 júniusában, az kiderülne az anyakönyvből, ha valakit netán érdekelne.)

1980. december tizedikén a világ tízperces csenddel vesz búcsút John Lennontól.

Molnár Gabriella

Kerekegyházi Nóra hányattatása és feltámadása

Az elmúlt kétezer évben majdnem egyedülálló, rendkívüli esemény történt a Ferencvárosban. Feltámadt Kerekegyházi Nóra, egyetemünk nemrég, alig 19 évesen elhunyt főelőadója.

A világ hírügynökségei mind mostanáig nem merték közzétenni a hírt, hogy egy magyar lány, más dimenziók felkeresése után visszatért övéihez, pesti otthonába. Pedig a feltámadás minden kétséget kizáróan megtörtént. Erre bizonyíték az alábbi interjú. Előbb azonban kövessük sorjában az eseményeket: Kerekegyházi Nóra november 21-én nulla óra harminckét perckor hunyt el krónikus nátha következtében. Még ugyanaznap éjjel háromkor visszatért a földi árnyékvilágba. (Mint később megtudtuk tőle, a feltámadás visszamenőleges hatállyal történt. A más dimenziókban töltött ideje megsemmisült és ő visszakerült feltámadni lényegében abba az időpontba, amikor elhalálozott.) Megjelenésének egyetlen szemtanúja Klapancsek Krisztián, közismert holdkóros, aki éppen szokásos útját járta a Ferencvárosban található Waker Béla utca 43-as szám tetején Nóra visszatértekor. A feltámadás nagy durranással és éles fényjelenséggel járt. Waker már a durranásra felébredt, így az erős megvilágításban láthatta Nóra materializálódását. Eközben majdnem lecsúszott a tetőről. Csodával határos módon azonban éppen a keze ügyébe akadt egy villámhárító vezeték, amiben megkapaszkodott. Miután visszatért közénk, Nóra hazament, aludt egy kicsinykét, majd bejött a munkahelyére. (Szülei reggel arról számoltak be, hogy azt álmodták, Nóra meghalt.)

Mi első emeleti irodájában kerestük fel régi-új dolgozónkat.

– Hogyan hagytad el e világot?

– Olyan volt, mintha vonaton utaztam volna legelöl, a vezetőállásban. A szerelvény egyszercsak egy alagútba érkezett, minden elsötétült, majd megjelent egy icipici fénypont, ami növekedni kezdett, s végül teljesen színtelen, éles fénnyé erősödött. Egyedül maradtam ebben az átláthatatlan novemberi ködben.

– Ez az elég közhelyes masiniszta szituáció. Minden klinikai halálból visszatért ember erről beszél. Lefutott előtted az életed is?

– Nem, ilyesmi nem történt. Ez a testetlen, időtlen, tér nélküli állapot csak egy pillanatig tartott. Szinte azonnal újra a valóságban találtam magam.

– Aha. Ezek szerint a lélekvándorlásban hívőknek van igazuk.

– Nem. Nem az én lelkem vándorolt át egy másik lény testébe. A történelem változott meg körülöttem.

– ...?

– Én ugyanaz a Kerekegyházi Nóra maradtam, aki voltam. Az ország, ahol éltem, Magyarország volt, csak éppen az a társadalom, ahová érkeztem, más történelmen ment keresztül, mint ez az itteni. Ezért az én sorsom is másként alakult.

– Ha jól értem, ott például nem adminisztrátor voltál, hanem más munkát végeztél.

– Pontosan. Az első történelemben, ahol jártam, Magyarország Etiópiával és Boszniával együtt csapatokat küldött a svájci kantonok között dúló polgárháború megfékezésére. Az első női helikopterpilóták között voltam.

– Izgalmas lehetett.

– Az volt, amíg véget nem ért. Sajnos, a miniháború három magyar halálos áldozata közé kerültem.

– Pech. Gondolom, ezután egy újabb történelembe kerültél.

– Igen. Azzal azonban már nem volt olyan szerencsém, mint az elsővel. Abban ugyanis Magyarországon polgárháború dúlt a Tiszán túl lakó, kun származású, ortodox keresztény és muzulmán vallású magyarok és a Dunán túli, a nyugati kereszténységhez tartozó magyarok között. Ápolónő voltam, amíg le nem lőtt egy csurkista orvlövész.

– Talán jobb is volt így.

– Az biztos. Ezután ugyanis – női szemmel nézve – különlegesen jó életet fogtam ki. Egy férfinak el se lehet ezt magyarázni.

– Hogyhogy?

– Szeretetben éltem le az életemet.

– Ezt nem értem.

– Ugye megmondtam.

– Azért próbáld megmagyarázni.

– Szerettek a szüleim és a testvéreim, és én is szerettem őket. Tiszteltek azok a férfiak, akikkel kapcsolatom volt. Nem hagytak el, amikor szükségem volt rájuk és nem hagytam el én se őket, amikor elviselhetetlenül hiányoztam volna nekik. Elengedtem őket, ha menni akartak és ők is csak annyi időt töltöttek velem, amennyi nekem is jólesett. Röviden: jól kijöttem a férfiakkal.

– Utópiában jártál.

– Nem értheted meg.

– Valahogy mégis elkerültél onnan, hisz itt vagy.

– Nos, onnan távozva, a másik véglet várt rám.

– Prosti voltál a következő történelemben, nemde?

– Ráadásul szakáll volt a divat a férfiak körében, amit nagyon utálok.

– További életek?

– Nincs tovább. Onnan érkeztem ide vissza.

– Jó-jó, de ez feltámadás volt. Eddig nem erről beszéltünk.

– Nem is arról van szó igazából. A különböző világok végtelen sora fekszik egymáson más-más idősíkban. Ezért nagyon valószínű, hogy az ember egy idő után visszakerül egy olyanba, amilyenből indult. Én egymással szemben végletes lehetőségeket megtestesítő történelmekben jártam. Ideje volt, hogy egy átlagosba jussak, ami éppenséggel nagyon hasonlít ahhoz, amiből indultam.

– Atyavilág. Ezek szerint ez nem az a világ, ami november 21-e előtt volt, hanem csak egy ahhoz nagyon hasonló.

– Így van.

– És a holnapi történelem sem az lesz, amiben ma élünk, csak egy ahhoz nagyon hasonló...

– ...hacsak meg nem halunk közben.

K. S.

Egy Asszony: *Oriana Fallaci*

Mottó: Írni azok tudnak, akik sírni már megtanultak, de kérdezni nem felejtenek.

Gyerünk hát, hótiszta latin nő, miért nem sírsz? – kérdezte ez az akkor még Firenze környéki lány, egy nap, saját magától. Tizenkét éves volt, szerelmes a házukban bújtatott két amerikai katona közül a vörös hajúba, akinek most jött a halálhíre épp. Háború volt, Firenzére bombák hullottak, Oriana szeme száraz maradt. A hír téves volt, tíz év múlva, New Yorkban véletlenül megtalálta a férfit, akinek ekkor már nincs bátorsága elfogadni őt, inkább férfiszerelmével marad. „Íme: az első könnycsepp. Az íze sós" – s Oriana első könyvének, saját regényének háromszázhuszadik oldalán életben maradt. Könnyei ezentúl összefolynak könyveivel.

A háború után több mint tíz évvel ott áll majd szemtől szemben egy újabb férfival az egykori firenzei égzengésből: a NASA egyik első űrhajósával, Deke Slaytonnal készülő interjúja során kiderül, Slayton a bombázógép pilótafülkéjéből ismeri Oriana városát. Szakma és személyes sors drámája az egész készülő könyv. Megírásának évei alatt dől el végleg, hogy Fallaci – bár mélyen európai – nem esik áldozatául az itt szokásos avítt, veretes újságírásnak. Nem érdeklik az eladósorba kerülő hercegnők, az emigráns királyok, a bálok, operetti szezonok, divatházak. Nemcsak lakásügyileg lesz ingázó New York és Olaszország között, szakmailag is megjárja a korszak lényegéhez vezető utat. Az űrhajósokról írt kötet fontossága nemcsak a Slaytonnak való megbocsátás, nemcsak a tudósítás precizitása, hanem a változás elől menekülő újságírói szentimentalizmustól való távolodás is. A szöveg formája saját apjához írott levél, levél egy idős olasznak falura arról, hogy bár minden kivágott fa fáj, minden Holdon hagyott ürülékkonténer arcpirító, az emberiség nem adhatja föl a próbálkozást, még akkor sem, ha nagy árat fizet érte.

Fallaci ott van New Yorkban a Sixth Avenue és az Ötvenegyedik utca sarkán 1965-ben azon a napon, amikor a földi civilizáció ötezer évre szánt emlékkapszuláját a földbe helyezik. Van benne műtökés, vekker, s még sok hétköznapi tárgy, szövetek, magok, ezernyi fénykép, erkölcsi, vallási, tudományos írások, Shakespeare, Homérosz, Leonardo, az Encyclopaedia Britannica, az utóbbi ötven földi év története, és az Emlékezés Könyveként az a rejtjelrendszer, ami mindezt más bolygónépek számára érthetővé teszi. „...a cementhabarcs azonnal lezúdult a Kapszulára: súlyosan, mint a korszak, amelyben élünk, mohón, mint a jövő, amelybe belépünk. Szép este volt New Yorkban, tiszta, friss este, apám. Mi elszakadtunk egymástól, talán el is veszítettük egymást, de úgy érzem, tele vagyok reménységgel, kétségbeesett optimizmussal. Egy ember, a fivérem elment (fogadott fivére, Theodor Freeman űrhajós, repülőbaleset áldozata lett): más emberek, más fivéreim is elmennek majd, lehullanak, akár a fa, amelyre rácsap a fejsze, én magam is elmegyek, ki tudja, hová, ki tudja, mikor csap le rám a fejsze, rám, aki élni akarok, élni, élni: de a világ hatalmas ígéret maradt, és az égen ezernyi otthon fénye világított. És ha a Föld meghal, ha a Nap meghal, majd odafönt élünk. Bármi legyen is az ára. Egy fa, ezer fa, valamennyi fa, amivel az élet megajándékozott." (Karsai Lucia fordítása)

A halál nem tágít mellőle. A Levél egy meg nem született gyermekhez című kötetben életveszéllyel és a magzat halálával végződik a terhessége, s így van ez a valóságban is. Meghalt gyermeke apját ekkor még nem nevezi meg. („Olyan nő vagyok, aki az egyedüllétet választotta. Apád nincs velem. Nem kesergek miatta, bár időnként szemem arra az ajtóra téved, amelyen át olyan határozott léptekkel távozott, mintha nem lett volna már mit mondanunk egymásnak, s én nem próbáltam visszatartani.") A Vatikánnal súlyosbított Olaszország akkor (is) abortuszügyben vitatkozott, többnyire férfi hangadókkal. S akkor jön és ajánlja ezt a könyvet minden asszonyoknak egy asszony, aki szerint „varázslatos dolog nőnek lenni. Olyan kaland, amihez bátorság szükséges, olyan viadal, amit soha nem lehet megunni. ...harcolnod kell, hogy bebizonyítsd: formás, kerek testedben értelem lakozik, és meghallgatásért kiált. Anyának lenni nem mesterség. Még csak nem is kötelesség. Egyszerűen egy jog a sok közül... De kinek

kell egy gyerek, aki meghal, egy mama, aki nem akar mama lenni? A moralistáknak, a jogászoknak, a teológusoknak, a reformereknek...? Mintha a lét vagy nemlét problémáját meg lehetne ilyen vagy olyan szentenciával, ilyen vagy olyan törvénnyel oldani, és nem minden egyes teremtménynek magának kellene a magára vonatkozó megoldást megtalálnia. Mintha egy felismert valóság nem kérdőjelezné meg a vele ellentétes valóságot, és mintha nem volna mind a kettő egyformán érvényes. Mikor lesz már vége a pereskedéseiknek, a hajbakapásaiknak? Megállapítani, hogy mit szabad és mit nem. Eldönteni, hogy melyik oldalon van az igazság... itt is, ott is... A lelkiismeret is különböző lelkiismeretekből tevődik össze... A szomorúság völgyei fekszenek előttem, hiába nyílnak rajtuk büszkeségvirágok... Te meghaltál. Talán én is meghalok. De nem számít. Mert az élet nem hal meg." (Sipos Áron fordítása)

Anyjának, Tosca Fallacinak – s mindazoknak, akik nem kedvelik a hatalmat – ajánlja négy év kötetbe gyűjtött, válogatott interjúit, amelyek eredetileg a L'Europeo számára készültek. Hónapokat vár egy-egy válaszra, s újabbakat a kialkudott félórás-egyórás alkalomra, sok országban feketelistán van, vannak, akik elutasítják, Kissinger például levizsgáztatja, mielőtt igent mond, de Zulfikar Ali Bhutto maga jelentkezik. Magnóval dolgozik, ő is elszenvedi a „na most kapcsolja ki" műfaját. Ilyenkor az agya rögzít, s a hallottakat nem adja ugyan az illető szájába, de belefoglalja a végső szövegbe. Kivétel az, amit a vietnami háború legendás északi tábornokával, Vo Nguyen Giappal egy delegáció tagjaként beszélt, ezt a hallgatóság segítségével fejből rekonstruálta. Utólagos szövegalkura nem hajlandó, a kéziratot többnyire nem látják az érintettek. Kazettáit elteszi, reklamálni nem érdemes.

Minden interjúját bevezeti, leírja a találkozás körülményeit és hogy miként vélekedik az illetőről. És Fallaci tartja magát Walter Cronkite-nak, az USA-beli tévés újságírónak az intelméhez: „Államfőkről nem ítélkezhetsz úgy, hogy csak a személyt látod benne. Nagy hiba lenne. Mert abban a pillanatban, amint fölfedezed, hogy ő is csupán ember, a maga erényeivel, hibáival és következetlenségeivel, elkerülhetetlenül megkedveled, a többit meg elfelejted neki."

Hogy a múltról mennyi hazugságot hordtak össze, nemigen derül már ki, de a jelen történelmét azonnal rögzíteni lehet. „Ezért szeretem az újságírást – mondja Fallaci. És ezért félek tőle – teszi hozzá. Mely más szakma engedi, hogy megtörténte pillanatában rögzítsd a történelmet, s egyben tanuja is légy? Újságírónak lenni rendkívüli és rettenetes kiváltság... Nem túlzok, ha azt mondom, minden munkámban a lelkem egy részét hagyom." Vagy kis híján az életét: 1968. október másodikán megsebesül Mexikóban a felkelés során, s sokszor törnek, ha nem is az életére, de a nyugalmára. Egyelőre.

Henry Kissinger, Nguyen Van Thieu, Vo Nguyen Giap, Golda Meir, Jasszer Arafat, Husszein jordániai király, Indira Gandhi, Zulfikar Ali Bhutto, Willy Brandt, Pietro Nenni, Mohammed Reza Pahlavi, Helder Camara, Makariosz érsek, Alexandrosz Panagoulisz és az egész hetvenes évtized portréja hiányos a Fallaci-interjúk ismerete nélkül: Mit mondana azoknak, akik szerint ön, Thieu elnök, az amerikaiak bábja, korrupt, országa legkorruptabb embere? Igaz, hogy ön mérhetetlenül gazdag, külföldön házai, bankszámlái vannak? Nem fél, hogy megölik? Csak nem azt akarja mondani, doktor Kissinger, hogy ön rögtönző személyiség? Istenem, leginkább a hűvös, fájdalmasan fegyelmezett matematikus jut önről az ember eszébe, ha nem tévedek, ön nagyon hideg ember. Feladja ön valaha Jeruzsálemet, Meir asszony? Szóba állna Arafattal? Még mindig hisz a szocializmusban, mint negyven éve? Vallásos ön? Sír néha? A gyerekeivel szemben érzett bűntudata megvan a férjével kapcsolatban is? Felség, Jordánia népe nemigen barátságos, ha önről van szó, inkább gyűlölik önt. Tévedek, felség, vagy tényleg mindig a Nasszerhez hasonló arab barátai akarják önt meggyilkolni? Nem lesz néha elege az egészből, nem álmodik valami praktikusabb dologról, nem akar mindenkit elküldeni a pokolba, nyugdíjba menni és nyugodtan élni? Egyetért ön a férfiak sterilizálásával Mrs. Gandhi? Önt nőfalónak, Don Juannak tartják, igaz ez, Bhutto elnök úr? Sokan nem hisznek önnek, demagógnak ismerik, akinek csak a saját hatalma fontos, semmi más és soha nem fogja feladni a saját kiváltságait. Mennyire terheli önt a német szóval járó szégyen, Brandt kancellár úr? Miért kell önnek a hatalom? Szenved attól, hogy nem ismerte az apját? Ön lövette le őket, ugye, felség? Hány politikai fogoly van Iránban, felség? Melyik ország az ön legrosszabb szomszédja? Arra céloztam, érsek úr, hogy a szóbeszéd szerint ön nagy híve a nőknek. Az hírlik, önnek Cipruson két felesége van. Azt is beszélik, ön nem őszinte ember, érsek úr, hogy igaz szó nemigen jön ki a száján. Mit gondol, szabad egy államfőnek hazudni? Mit érzett, amikor halálra ítélték, Alekosz Panagoulisz? Mire gondolt a kivégzőosztag előtt? Értem, arról álmodott, hogy egy nővel szeretkezik.

Nem „egy nőről" volt azonban szó, hanem magáról Orianáról. S az ekkor már világhírű asszony elfogadja és viszonozza a rendkívüli férfi szerelmét. Alexandrosz Panagoulisz életben maradásához az egész világ összefogására szükség volt. 1968. augusztus tizenharmadikán sikertelen robbantásos merényletet kísérelt meg Görögország diktátora, Papadopoulosz ellen. Gyalázatos megkínzatás után kirakatperben halálra ítélték, de nem merték kivégezni, életfogytigra szánva három év nyolc napot töltött egy kriptányi magánzárkában Boiati szigetén. Izraelben menedékjogot kért testvérét, Grigoriszt időközben valami információért cserébe visszadja Görögországnak a zsidó állam, annak ellenére, hogy a két ország között nincs diplomáciai kapcsolat. Grigorisz nyomtalanul tűnik el a börtönben. Alekosz külföldi nyomásra szabadult, a katonai diktatúra után, a Karamanliszérában parlamenti képviselővé választották, koronatanú lett a diktátorok (Papadopoulosz, Zakarakisz, Hazizikisz, Theophiloiannakosz, Ioannidisz) perében. Panagoulisz politikusként még veszélyesebb, mint merénylőként: azt állítja, hogy az új garnitúra nem más, mint a diktatúra szalonképesített változata, bábkormánnyal, látszatparlamenttel, háttérben irányító katonákkal, a második világháború óta háborítatlan újfasiszta nemzetközi kapcsolatokkal és görög náci hálózattal. Nincs európai lap, amely vállalná a dokumentumok közlését, Panagoulisz könyvet kezd írni. Ettől kezdve állandó fenyegetettségben élnek, végigbujkálják a kontinenst, de nincs menekvés. Panagouliszt 1976. május elsején büntetlenül megöli Michael Steffas bérgyilkos. A könyvet három év alatt Fallaci írja meg. „Ennyi marad egy álomból, egy férfiból."

Legközelebb négyszáz férfit kísér halálba, a nemzetközi békefenntartó erők francia, egyesült államokbeli és olasz katonáit. Bejrútban, A Közel-Kelet poklában. Számítanak-e a dicshimnuszok? Hogy Hemingway, Malraux, Tosztoj mellett a helye, hogy páratlan, ellenállhatatlan, megható, halhatatlan. Nem, a mindent maga alá temető háború számít, s az, hogy íratlan ne maradjon, semmi áron. Sorsunk kifürkészhetetlen. Inshallah.

M. G.

Oriana Fallaci könyvei

A haszontalan nem (Kozmosz könyvek, 1968. Eredeti kiadás: Il sesso inutile, Rizzoli, Milano, 1961.), Penelopé a háborúban (újabb magyar kiadása: Etűd Kiadó 1994, eredeti kiadás: Penelope alla guerra, Rizzoli Editore, Milano, 1976), The Egotists (?), Ha meghal a Nap (Kozmosz Könyvek, Budapest, 1971, majd Kriterion, Bukarest, 1974, eredeti kiadás: Se il Sole muore, Rizzoli Editore, Milano, 1965), Niente ecosi sid (Rizzoli, Milano, 1969) Intervista con la storia (Rizzoli, Milano, 1975, legutóbb 1985, angolul: Liveright, New York, legutóbbi újranyomás 1976), Levél egy meg nem született gyermekhez (Kozmosz Könyvek, Budapest, 1980, eredeti kiadás: Lettera a un bambino mai nato, Rizzoli Editore Milano, 1975), Un Uomo (Rizzoli Editore Sp. A., Milano, 1979, első angol kiadás: A Man, by The Bodley Heed Ltd, 1981, legutóbbi angol kiadás: Arrow Books Limited, London, 1993), Inshallah (Rizzoli Libra S. P. A., Milano, 1990, első angol kiadás: Chatto and Windus Ltd, London, 1992, legutóbbi angol kiadás: Arrow Books, London, 1993)

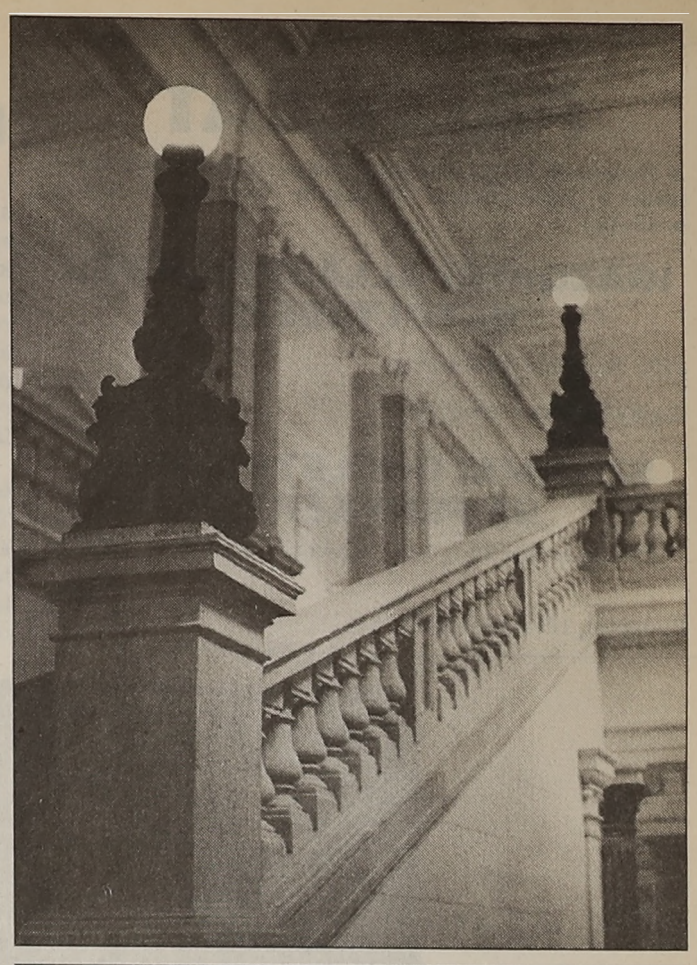

Téves csatatéren

A sógorom koncertkörúton volt a Vajdaságban. A legjellemzőbb sztori, amit hallott, az az, hogy valakit azért büntettek meg, mert a kocsijában nem vitt magával hullazsákot. Az ott olyan kötelező tartozék, mint nálunk az elakadásjelző háromszög. Ha valaki halottat talál, azt köteles elszállítani.

Természetesen beszélgettek ottani értelmiségiekkel. Az egyiküktől kapott egy könyvet. Címe: Téves csatatéren. Egy véget nem érő háború dokumentumait tartalmazza. A kötet előszava olyan érzéseket foglal össze, amelyek innen nézve részben felfoghatatlanok, részben nagyon is érthetőek: A volt keleti tömb országainak egyike sincs beoltva társadalmi tragédiák ellen. Karácsony és az új év előtt talán érdemes elgondolkodnunk az előszó írója, Keszeg Károly szavain is:

„Ez a könyv befejezetlen marad mindörökre. Mert e tájon nincs olyan háború, amely valaha is véget ért volna. S nincs béke sem, amelyet nem kötöttek volna meg, hogy másnapra elfelejtsék.

Egy év háborús tartalmú cikkeit, riportjait látja itt viszont az olvasó a szlovéniai csatáktól a horvátországi harctereken át Bosznia-Hercegovina pusztulásáig. A történelem köszön vissza véres ködön át; egy valamikor viruló ország vívja haláltusáját: eszméi porig alázva, teste a végzeté. A Naplóban megjelent írások szerzői nem a nagypolitika egymásnak feszülő indulatairól számolnak be, hanem a krónikás hűségével elemzik a kort, s próbálnak maguk is eligazodni ott, ahol a történetek hősei sem találják önmaguk elvesztett mását: a békés, alkotó, nagyra hivatott embert. Azt, aki elment, elbujdosott, eltűnt, s azt, akit megtaláltak, de már csak koporsóba zárva hoztak haza, meg azt is, aki a béke embere volt, de végleg elveszítettük, mert mára arcát a szorongás, a félelem homályosította el. Nemcsak a kofferek, hanem a sírok is domborodnak.

A mi csatáink a fejekben játszódtak le: a menekültek, becsapottak, kifosztottak, évezredes otthonukból kiűzöttek, erőszakkal mozgósítottak, parancsmegtagadók és a békéért intézményesen küzdeni akarók fejében. Korpuhatolók vagyunk mindannyian. A vallomások emberi hitelét a szenvedés, a riportok valóságtartalmát pedig a kiállás adja. Akkor, amikor az itteni sajtó a világtörténelem legelvetemültebb uszításától volt hangos, mi a békét hirdettük. Sem hősök, sem áldozatok nem kívántunk lenni, csak ma is hiszünk abban, amit az írások születésének pillanatában vallottunk: a háború esztelenség, s ennek tudatosítása a mi feladatunk is. Talán azok voltak az igazán bátrak, akik a fenyegetések ellenére is mertek nyilatkozni és megnyilatkozni.

Példaadásuk nélkül a háború iszonya rejtve maradt volna, s a belénk nevelt törvénytisztelet is fejet hajtott volna az olyan embertelen törvények előtt, amelyek vágóhídra terelik egy ország jobb sorsra érdemes lakosságát. Temerin, Zenta, Ada, Moravica, Oromhegyes sem történhetett volna meg, ha az elutasító fölismerés nem lett volna tömeges.

A könyv nagyrészt vajdasági magyarokról szól. A téves csatatér legeltévedettebb pontjára kerültünk a többi nemzetiséggel együtt. Most, amikor ez az összefoglaló születik, talán az eddigieknél is nagyobb megpróbáltatások veszélyét sejtjük. Mégsem tagadhatjuk meg önmagunkat, s azt tesszük, amit tennünk kell: megalkuvás nélkül vallatjuk a mát, mert más korba nem születhettünk. Önbecsülésünket nem adhatjuk föl. Ezt a könyvet is úgy bocsátjuk útjára, mint közös sorsunk lenyomatát, s azzal az elszántsággal, amellyel őseinkre visszamenőleg vállalni tudtuk, hogy a kíméletlen múltból is jövőt teremtünk ivadékainknak."

PÁLYÁZAT

A Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem pályázatot hirdet a „Földes Ferenc" Kollégium (Budapest IX., Ráday u. 43–45.)

IGAZGATÓI ÁLLÁSHELYÉNEK BETÖLTÉSÉRE

1995. február 1-jétől 5 évre.

A pályázatokat – részletes

SZAKMAI ÖNÉLETRAJZZAL ÉS FÉNYKÉPPEL

– 1994. december 30-ig lehet benyújtani a rektori titkárságra.

Budapest, 1994. november 15.

Marketing minden mennyiségben

Megjelent egyetemünk reprezentatív folyóiratának, az Aula angol nyelvű változatának ez évi 3. és 4. száma. Az előbbi egyetlen témakör köré csoportosított írásokat. A kötetből átfogó képet kaphatunk a marketing szaktudományának és gyakorlatának helyzetéről a közép-kelet-európai társadalmak átalakuló gazdaságaiban. A szerzők közt egyetemünk oktatói (főként a marketingtanszék munkatársai), más magyar szakemberek, illetve kelet-európai, nyugat-európai és egyesült államokbeli kutatók találhatók.

Az Aula 4. száma egyetlen, gyakorlatilag könyvnyi terjedelmű (több, mint 130 oldalas) tanulmányt tartalmaz. The financial sphere in the period of transition in Hungary a mű címe, írója: Lőrinczné Istvánffy Hajnal, a külgazd. tanszék és az Európa Tanulmányok Központjának munkatársa. Ebben a kötetben olvashatjuk még Andorka Rudolf rektor recenzióját Kornai János két cikkéről.

True refinement comes from within!! New Horizons

Two leading American Companies in Hungary have prepared what I call; the true refinement comes from within formula. It is a simple formula that looks in to the present with an eagle eye on the future, the ingredients of this formula are; the students, the business community, and the universities or educational institutions in Hungary. The fruit of this formula is a new Hungarian–American home made project called „New Horizons". So what is New Horizons?

New Horizons is an English language supplement on career opportunities for students initiated and sponsored by Budapest Sun, Central Europe's leading English language weekly newspaper, and Delta Airlines aimed at Hungarian students interested in career opportunities, particularly with multinational companies operating in Hungary. This supplement will serve as an English language tool and a vehicle for exchanging and communicating information and career advice between university students and the business commentary in Hungary.

Our mission is **„to assist students with their academic interests through tutoring, to promote co-operation and contacts between students, universities and the businesses community in Hungary, to recognise excellent academic achievements, to stimulate the desire for innovation, learning and better education, to teach leadership and management development, to assist the community and to orient the students to career opportunities".**

The supplement will be chock full of practical career advice, profiles of successful, young Hungarian and International managers and entrepreneurs. It will also contain school and entertainment coverage in addition to news, views, interviews, services and many other features. The Budapest Sun will publish and distribute 5000 special issues to universities in Hungary, for ten weeks starting from January 1995.

We lend our hands to every person or institution to work together for a better future.

Oussama Mansour
Project Director

For more information and contributions please contact us at: Tel.: (361) 217-1153. Tel/Fax.: 217-0608

OTP Forintkártya

A legnagyobb

...és ami mögötte van

A világ egyik legnépszerűbb készpénz-helyettesítője

A világon közel 200 millió Eurocard/MasterCard emblémával ellátott bankkártya van forgalomban, ami ékes bizonyítéka a rendszer népszerűségének. Ez a **világszínvonalú szolgáltatás** már Magyarországon is elérhető.

Magyarország legnagyobb bankja

Az OTP Bank úttörő szerepet játszott a hazai bankkártya-kibocsátásban. A szolgáltatások fejlesztése együtt jár a választék folyamatos bővülésével, melynek legújabb eredménye az OTP Bank **forintalapú** Eurocard/MasterCard kártyája. Ennek a kártyának segítségével tulajdonosa **mintegy 4000 magyarországi kereskedelmi és szolgáltatói elfogadóhelyen készpénz nélkül fizethet.** Ha mégis készpénzre lenne szüksége, az OTP Bank több mint 100 bankjegykiadó automatájának bármelyikéből hozzájuthat. **Éjjel-nappal.** Ezek a szolgáltatások a kártya tulajdonosának semmilyen többletköltséget nem jelentenek. A kártya **biztonságát** egyfelől a PIN-kód (egy négyjegyű szám, melyet csak tulajdonosa ismer, s mely nélkül az automatából nem lehet pénzt felvenni), másrészről a kártyán található aláírásminta szavatolja. A kártya **alapja az OTP lakossági folyószámla**, annak minden előnyével. A negyvenéves múltra visszatekintő szolgáltatást az alapszolgáltatásokon túl egy sor újdonság (folyószámlahitel, leköthető betét, nonstop üzemelő, telefonos információs rendszer stb.) tette **még kényelmesebbé**.

...és Ön

Ha Önnek már van OTP lakossági folyószámlája, és havi munkabérátutalása minimum 20 000 Ft, vagy számláján egy hónapig 50 000 forintot tart, számlavezető fiókjában köthet OTP Forintkártyás szerződést. Ha még nincs folyószámlája, itt az ideje, hogy betérjen a legközelebbi OTP Bank fiókba.

OTP Forintkártya. Önnel a legnagyobb.

hat

Floorball

Az I. Országos Floorball-bajnokságon – amelyet a British Knights támogatott – a Primavera-Közgáz DSK csapata II. helyezést ért el. A bajnokság végső tabellája: 1. Top Floor, 2. Primavera-Közgáz DSK, 3. TFSE, 4. FBC Szolnok, 5. Veszprém Lizards, 6. Mecman Eger Innebandy, 7. MAFC, 8. Zrínyi Gimnázium. Gratulálunk!

KÓRUSBÉRLET

Az egyetem Prelude kórusa és az Óbudai Kamarakórus három koncertből álló bérletet hirdet. Az előadások december 18-án, március 25-én és május 28-án lesznek. A háromszáz forintos bérletek a főépület földszint 22.-ben, a közművelődési titkárságon kaphatók.

KÖZGÁZ D.C.

A Közgáz DiákCentrum következő műsora december 9-én, pénteken este 20.30–3.00-ig: Koncert: *Somló Tamás* és a MEX együttes Mozifilmek: *Szabadesés* (am.); *Az ügyfél* (am.). Nonstop funky and soul disco (d. j.: *Szeles Tibor & Mihálszky Tamás*). Jégkrémbár, koktélbár, salátabár, teaház, karaoke-show.

December 16-án, pénteken este 20.30–3.00-ig: Koncert: *St. Martin.* Mozifilmek: *Édes hármas* (am.); *A pokol angyala* (am.). Non-stop funky and soul disco (d. j.: Szeles Tibor & Mihálszky Tamás). Jégkrémbár, koktélbár, salátabár, teaház, karaoke-show.

HELYREIGAZÍTÁS

Nobel-díjas „játékosok" című cikkünkben John Charles Harsanyi helyesen a *hiányos* információjú játékok elméletével foglalkozott. A tévedésért elnézést kérünk.

KÖZGAZDÁSZ

A BUDAPESTI KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM LAPJA

Főszerkesztő:
Molnár Gabriella

Szerkesztőség:
Budapest IX.,
Fővám tér 8. 1093
Telefon: 217-4548
Kiadó: BKTE

94–5960
Szikra Lapnyomda Rt.
Budapest

Felelős vezető:
dr. Csöndes Zoltán
elnök-vezérigazgató
ISSN 0230–7529